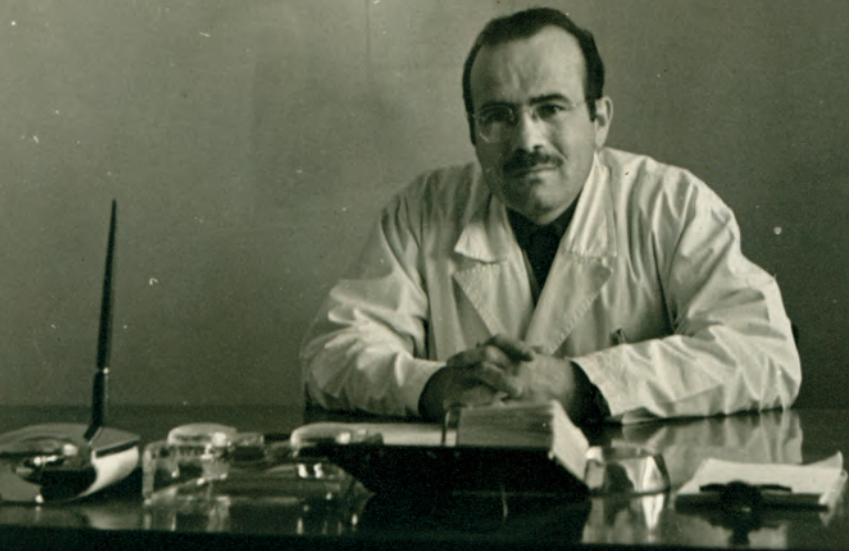

BİR KASABA HEKİMİNİN DEFTERİ

Ceyhun Atuf Kansu

BİR KASABA HEKİMİNİN DEFTERİ

Ceyhan Atuf Kansu

Bir Kasaba Hekiminin Defteri

ISBN 978-605-9665-39-1

Mart 2019, Ankara
Türk Tabipleri Birliği Yayınları

Editörler
Prof. Dr. Bahar Gökler
Mutlu Sereli Kaan

Kapak-Sayfa Düzeni
Sinan Solmaz

Türk Tabipleri Birliği

Merkez Konseyi

GMK Bulvarı Şehit Daniş Tunalıgil Sok.

No:2 Kat:4, 06570 Maltepe / ANKARA

Tel: (0 312) 231 31 79

Faks: (0 312) 231 19 52-53

e-posta: ttb@ttb.org.tr

<http://www.ttb.org.tr>

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5
ÖNSÖZ.....	7
İBRAHİM	9
İLK GÜN	18
KÖY ÇOCUKLARI.....	21
SATI	26
ÇİFTLİK.....	35
SOYLU	44
NEŞ'ET BEY'İN SERÜVENİ	51
KASABA ECZANESİNDE	60
DÜMEN	67
GÜLEN ARABA	74
DİOTİMA	85
SATI'NIN ÖLÜMÜ	92
KÖY SIHHİYECİLERİ.....	98
YAKUP SURURİ BEYLE.....	107
PAZAR GÜNÜ	115
NEŞET BEYİN SONU	124
MEKTUP	130
HORLANAN TOPRAK	136
ÇALIŞMA ODASI	143
KÖY HEKİMİ.....	151
DÜZEN DEDIĞİMİZ	156

SUNUŞ

14 Mart 1919... İstanbul, itilaf devletleri kuvvetlerinin işgali altındadır. Tıp öğrencileri işgali protesto etmek için 1827'nin 14 Mart'ında açılan ilk tıp okulunun o güne kadar hiç yapılmayan 92. yıl kutlamasını bahane ederler. Tüm öğrenciler Haydarpaşa'da büyük salonda toplanırlar. Toplantıya pek çok hekim de katılır. Tıbbiyeliler büyük bir coşku ile hem ilk tıp okulunun açılışını anarlar, hem de işgali protesto ederler. Böylece 14 Mart 1919 bir özgürlük ve bağımsızlık hareketi olarak tarihimizde kutlanan ilk "Tıp Bayramı" ve hekimlerin emperyalizme karşı çıkışının sembolü olur. Bu yıl, 14 Mart'ın 100. yılıdır ve bu nedenle bizler için her zamankinden daha ayrı bir anlam taşımaktadır.

Sağlıklı ve mutlu bir yaşamın ancak özgür ve bağımsız bir ülkede gerçekleşebileceğini en iyi bilen meslek grubu olduğu için hekimlerin bilimsel öğretileri bu doğrultudadır. Tıbbiye cehalete, taassuba (kör tarafgirliğe), gericiliğe, yoksulluğa, ezilmişliğe direniştir. Bu nedenle devrimci, ilerici, özgürlükçü ve bilimden yanadır. Bu nedenle de işgale ilk karşı çıkanlar arasında yer almalarına ve mücadeleye ateşini yakmalarına şaşırılmamak gerekir.

Tıbbiyelilerin özgürlük ateşini yaktıkları bu yıl, büyük şair, yazar ve hekim Ceyhun Atuf Kansu'nun da doğum yılıdır. Ceyhun Atuf Kansu da, yaşamı boyunca taassuba, gericiliğe, cehalete, yoksulluğa karşı mücadele etmiş; devrimci, ilerici, özgürlükçü ve bilimden yana tavrından ödün vermemiştir. Toplumsal gerçekçi bir anlayışla ülke sorunlarına eğilen çocuk hekimi Ceyhun Atuf Kansu'nun çocuk sevgisi gerek hekimliğinde gerek edebiyatında öne çıkmıştır. Çocukların gönül eğitimine büyük önem vermiş, Balım Kız Dalım Oğul kitabında "insanı ve toprağı sevmeden olmaz" öğüdüyle hekimliğin hümanizmle bağıni pekiştirmiştir.

Ceyhun Atuf Kansu'nun Turhal'da hekimlik yaptığı döneme ait yazılarından oluşan "Bir Kasaba Hekiminin Defteri" adlı eserini, doğumunun 100. yılı dolayısıyla kendini hekimliğine adanmış tüm

meslektaşlarımıza ve tüm edebiyatseverlere, anlamlı bir tesadüfle 14 Mart'ın da 100. yılına denk düşen bu tarihte sunmaktan büyük mutluluk duyuyoruz.

Dr. Ceyhun Atuf Kansu'nun doğumunun 100. yılı dolayısıyla düzenlenen etkinlikler kapsamında bu kitabın yayımlanması için Türk Tabipleri Birliği ile iletişime geçen Dr. Ceyhun Atuf Kansu'nun kızı, değerli meslektaşımız Prof Dr. Bahar Gökler başta olmak üzere tüm Kansu Ailesi'ne teşekkür ederiz.

Saygılarımızla.

Prof. Dr. Sinan Adıyaman
Türk Tabipleri Birliği
Merkez Konseyi Başkanı

ÖNSÖZ

Ceyhun Atuf Kansu, 1919 yılında İstanbul'da doğmuştur. Kurtuluş Savaşı yılları ve erken anne kaybı onun ozan ve hekim kimliğinin oluşumunu ve yönelim çizgisini belirleyen iki temel yapıtaşı olarak öne çıkmaktadır.

Onun için çocuklara açılmak, kendine, yaşadığı topluma, daha da ötesi dünyaya ve evrensel insana açılmak ile eş anlamlıdır.

Ceyhun Atuf Kansu, Ankara Numune Hastanesi'ndeki çocuk uzmanlığından, özerk ve coşkusal bir kararla, halk çocuklarına gitmek, Anadolu'yu yakından bilmek ve tanımak, emeğini, bilgisini yurdunun hekim ulaşmaz köşelerine taşımak üzere yola çıkar. 1948-1959 yılları arasında Turhal kasabasında çocuk hekimliği, Turhal Şeker Fabrikası Hastanesi'nde başhekimlik yapar.

“Artık çocuk bir simge değildir” onun için. **“Bir gerçektir: sıtma, kötü beslenme, yaz ölümleri, köy çocuklarının ölüm tırpanı kızamık. Bu gerçeklerin defterini tutuyorum. Anadolu üniversitesinde okuyorum bu kez”** şeklinde aktarmaktadır eylemini.

Ceyhun Atuf Kansu çocuk hekimliği yaptığı küçük bir anadolu kasabası olan Turhal'da etkin bir araştırmacı olarak halk sağlığı, halkın sağlık eğitimi konularında yoğun çalışmalar yapar, toplumdaki sağlık sorunlarının ardındaki sosyal koşulları inceler, taşra hastanelerindeki ilkesizlikler ve eğitimsizliklerin düzelmesine ilişkin bilinçli bir savaşı sürdürür, koşulların kısıtlılığından yakınmaksızın çevre taramaları yapar, elindeki tüm araç ve gereci, emeğini, bilgisini, coşkuyla hasta halk çocuklarının sağaltımında kullanır.

Bir yandan bir düşünür olarak, bilimsel bir yaklaşımla halk sağlığı, toplum sağlığı sorunlarını inceler, çözümler ararken, halktan uzak kalmaz, bilimini varsayımlar, soyut kuramlara tutsak kılmaz, halkın içinde, halk çocuklarının hastalıklarıyla doğrudan hekim olarak

ilgilenir, uğraşır, aynı zamanda bir ozan olarak onları gözlemler ve onların sesi, onların yüreği olur.

2019 yılı Ceyhun Atuf Kansu'nun doğumununun 100. yılıdır. Bizler, ailesi olarak 2019 yılının tümünü kapsayacak biçimde, onun adına bir dizi etkinlik oluşturmak ve kitaplaşmamış yazılarını yayınlamak bir düşünür, bir yazar, ozan ve çocuk hekimi olarak onu, yeniden toplumla buluşturmak istedik.

Bu kitap, Ceyhun Atuf Kansu'nun çoğunluğu Varlık Dergisi'nde olmak üzere, dergilerde yayınlanmış olan hekimlikle ilgili yazılarının bir toplamıdır. O günkü yazım dili ile kaleme alınmış biçimi, özgünlüğünü bozmamak adına özellikle korunulmuştur.

“Hekimlik hastayı içinde yaşadığı koşullar ve toplumsal yapı ile birlikte kavramayı gerektirir”; ilkesinden yola çıkarak; ülkesi ve çağına ilişkin kaygılar ve amaçlar taşıyan, kendi toplumuna ve halkına yabancılaşmamış, toplumsal bir duyarlılık ve bilinç taşıyan bir hekimin gözlemlerini, bütüncül hekimlik anlayışını bu kitap yoluyla günümüz hekimleri ile paylaşmak, bugüne taşımak istedik.

Bu kitabın gerçekleştirilmesinde bize tüm olanaklarını açan, Türk Tabipleri Birliği'ne, başta Sayın Prof. Dr. Sinan Adıyaman olmak üzere kitabın editörlüğünü birlikte üstlendiğimiz Sayın Mutlu Serepli'ye ve görsel tasarımlarını yapan Sayın Sinan Solmaz'a sonsuz teşekkürlerimizle...

Ceyhun Atuf Kansu Ailesi adına, kızı

Prof. Dr. Bahar Gökler

İBRAHİM

S... istasyonuna indiğim zaman mart sonları idi. A... boğazının başlangıcında, iki dağ arasında küçük bir istasyondtu. Boğazlarda ve vadilerde bahar erken başlar, bulanık bir ırmaktan serinliğini almış bir bahar yeli esiyordu. İlk gözüme çarpan gelinler gibi giyinmiş erik ağacı oldu, taze çiçek açmıştı. İstasyonda kalabalık yoktu. Kırmızı şapkalı hareket memuru, çok kısa kalan treni yolcu ettikten sonra, sessizce istasyona daldı. Kasaba istasyona dört beş kilometre çekişirmiş. İstasyonun arkasındaki küçük alanda faytonlar duruyordu. Son günlerde yağmur yağmış olmalı ki faytonların beklediği alan çamur içinde idi. Faytonlar da, fayton eskileri idiler. Atları da bu eski faytonları çekmekten bıkmış usanmış yaşlı atlardı. Bazı faytonların tekerlek lastikleri kopmuş, bu lastikler yer yer birbirine tellerle, hatta iplerle bağlanmıştı. Her zaman içtiği gözlerinin eksilmeyen katlanışından belli bir faytoncu yerinden bile kımıldamadan destili, sepetli, yırtık bavullu bir gedikli ailesini faytona yerleştirip, atlara dah ederken, bana da isteksizce bakıp:

— Sen de kasabaya mı? dedi, seni de alırız.

Bu faytona binmeyi canım çekmedi. Hava güneşli idi, eşyam da tek bir küçük bavuldu. Karşılığımı beklemeden faytoncu çamurlu yola doğru arabasını sürdü. Ağır ağır kasabaya yollanabilir, yürüyebilirdim. Yürürken kafamızdaki düşünceler iyice yerlerine otururlar, yerlerini alan eşyalar gibi içimize yerleşirler. Kasaba görünmüyordu. İstasyonun arkasında eğilmiş bir dağın kıyısında yürüyeceksin de, ondan sonra kasabayı görebileceksin. Yol kıyısında bulanık bir ırmak ilkbahar sellerini alıp götürüyor, ırmak boyunca kavak ağaçları ve birkaç yaşlı ceviz sıralanıyordu. Yepyeni bir yoldan yürüyordum. Hayatım için, geleceğim için yepyeni bir yoldan. S... kasabasının sağlık merkezine giden bir genç doktordum. Önümde yaşadığım hayata benzemeyen yepyeni bir hayat vardı. Bu kasabadan önce gördüğüm yerlerde öyle uzun zamanlar oturmamış, yaşamamıştım. Bazı tren yolculuklarında, hani akşamüstleri tren küçük bir kasaba istasyonunda durur, gençlik hülyaları içinde

o kasaba size bir güzel, bir sıcak görünür, istasyon kahvesine içiniz giderek bakar, bakarsınız, hatta bu kasabaya inmek, orada yaşamak istersiniz; istasyonun arkasında bir ev yarı görülür, penceresinden bir kız sarkar, size mi bakar bilinmez, hatta onunla evlenmek istersiniz. Akşamüstleri dumanlar tüterken ve sizde gençlik hülyaları salkım salkımken küçük Anadolu kasabaları hep öyledir. Sizi çağırır, yüzlerce yıl yaşamış ta yorulmuş gibi siz, bu küçük evrende dinlenmek, vaktinizi duvarlarına havlular sarılmış, taze kireç kokan bir kasaba evinde geçirmek istersiniz.

Sonra gençliğinizin asıl beslendiği, asıl şekillendiği şehre varınca, bütün bu hülyaların bir geçici duman gibi dağılıverdiğini ayırt edersiniz. Hayır, kendi kendime söylüyorum ki, bu sefer, kasabaları bu gençlik hülyalarımla özlemedim. Bu sefer gerçekten bir kasabada yaşamaya karar verirken, tren yolcusunun hayalleri ve düşünceleri yoktu içimde. Bu sırada tren yolcusu, kompartımanda yeni kesilmiş bir kavunun kokusu ile sarhoş, kendisini böyle hayali maceralara atabilir, ama hemen, treni o istasyondan ıssız tarlalara dalınca, gündelik hayatına, imkânsız olan yalnızlıklardan, imkânlı yalnızlıklara döner. Bu sefer ben trenden inen bir yolcu idim, kesilmiş kavun, kompartımandaki arkadaşlar ve bitmiş cigara paketi gerilerde kalmıştı, yaşayacağım, çalışacağım kasabaya bu sefer tam bir düşünce gerçekliğiyle yürüyordum, toprağa basıyordum. Yine bir çeşit kaçak idim. Ama kararlı, ne istediğini bilen, bir şeyler arayan, geri köprüleri atan bir kaçak. Kendi kendime şimdi beni buralara iten iç nedeni düşünmeye başlıyorum. Büyükçe bir hastanede çalışıyordum. On iki yataklık bir koğuşum vardı. Buraya A... do-laylarından çocuklar geliyor, onları yatırıyorduk. Bu çocuklar içinden bir tanesi bana çok şeyler öğretti. Şimdi bir yol arkadaşı gibi onunla konuşmak istiyorum. Polatlı köylerinden İbrahim'in hayalini canlandırıyor ve onun yaşadığı toprakların şimdi ayak bastığım topraklara benzediğini tasarlayarak yürüyorum. İbrahim yedi sekiz yaşlarında bir çocuktü. Bir gün onu, babası getirip koğuşa bıraktı. Göz kapakları, ayakları, bacakları şişmişti. Zorlukla yürüyebiliyordu. Daha ilk anda hep birlikte doktorlar ona "Nefroz" dedik. İdrarı ile bol albümin çıkarıyordu. Önemli bir çocuk hastalığı idi. Tam bir kır, bozkır, dağ başı, soğuk bozkır gecelerinin hastalığı idi. İbra-

him'in hiçbir şeyden bilgisi yoktu. Bu on iki çocukluk koğuş ona bambaşka bir dünya gibi gelmişti. Yüzünde bütün kavrukluğuna ve hastalığına karşılık ince, tatlı bir sığırtaç gülümsemesi vardı. He-men ilk günlerde hayatının ayrılığı, ilginçliği bakımından öteki çocuklara karşı üstün bir durum aldı. Öteki çocuklara karşı o, hayatı daha yakından biliyor, yedi sekiz yaşının kavrukluğuna içine yaşlı bir sığırtaçın bütün bilgi ve deneylerini doldurmuş oluyordu. Öteki çocuklara, kırları, ayaz gecelerde dağ başlarında geçmiş hayatını anlatıyordu. Çocuklar için bunlar masaldan daha güzel, ilgi çekici şeylerdi. İbrahim kurt masalları anlatıyordu. Çocukların bilmediği, görmediği dağ çiçeklerinden söz ediyor, tanıdığı yıldızlardan bin türlü masal çıkarıyor, bir yılanın yoz otlar arasından fırlayıp bir ineği böğründen nasıl ısırdığını ve ineğin nasıl öldüğünü, çocukların açılmış gözlerine baka baka, anlatıyordu. Bütün bu güzel ama ayaz geceler kadar keskin öykülere karşılık, İbrahim'in diğer çocuklardan sağladığı şey çoğu zaman bir dilim ekmek ya da akşam yemeklerinde bir tabak pilavdı.

İbrahim süt, yemiş perhizinde idi. Ona öyle tuzlu yemekler, ekme falan veremiyorduk. Ama o, masallarına karşılık, çoğu zaman da kendi elmalarından, o bıkılmış elmalarından bir tane vererek, diğer çocukların tuzlu yemeklerinden tadıyor, bizim bütün bilgilerimize isyan ederek zaten yarı aç geçmiş sığırtaçlık günlerinin acısını, kendisini doyurarak çıkarıyordu. Bu yüzden hiçbir zaman yüzünün o anlamsız şişliği geçmiyordu. Daha o zamanlar birçok hastalıkların toplumsal bir karşılığı, bir kökü vardır diye düşünüyordum. Bu düşüncelerime en güzel örnek İbrahim idi. Bizlere, üniversitede böbrek hastalıklarını inceden inceye öğretmişlerdi. Burada ele alınan ana konu anatomi ve fizyoloji idi. Böbrek yumakçıklarının bütün inceliklerini öğreniyorduk, bir takım koşullar altında bu yumakçıkların bazı kan unsurlarını, bazı ana maddeleri, örnekse, albüminleri nasıl kaçırdığını öğreniyorduk. Bu yumakçıkların bozuk çalışmasının nedenlerini de anlatıyorlardı, soğuk, mikroplar falan filan. Ama görüşlerimiz bu nedenlerden çok daha soyut bir alana, böbreğin çalışmasına ait o binbir türlü inceliklerle dolu teorilere çekiliyordu. Sonra hocamız kısaca tedaviden söz açardı. Ama koğuşlara, kitaplardan değil, köylerden, şehirlerin çeşitli mahallelerinin

den hastalar gelmeye başladığı zaman, bu bilgilerin gerisinde yepyeni bilgiler olduğunu, bir hastanın toplumsal bir renk taşıdığını anladım. İbrahim'in hastalığında da böbrek yumakçıklarının o çeşitli teorik bozukluklarından çok yaşadığı hayatın derin izleri vardı. Polatlı dolaylarında bir köyde doğmuştu. Daha ilk yaşında anası ölmüştü. Babası hemen yeni bir kadınla evlenmişti. Üvey ana İbrahim'i istemedi. Eli ayağı tutmaya başladığı zaman, İbrahim kendini dağlarda bayırlarda sığır güderken buldu. Dünyası, bozkır toprağı, bozkır göğü, arkadaşları sığırlar, kuyukları çamurlu sığırlar ve bozkır gündüzlerini dolduran susuzluk, kavruklu, hiçlik, bozkır gecelerini kaplayan iç sızlaticı ayaz ve bir de gökyüzünü döşeyen yıldızlardı. Köye çok seyrek iniyordu. Bir kez babasını görmek için eve uğramış analığı onu koca bir odunla kovalamıştı. "Senin yerin sığırların ardı!" demişti. Böylece evsiz, anasız İbrahim daha çok bozkır günlerinin, bozkır gecelerinin çocuğı oldu. Bir koca adamın hayatını yaşıyordu. Küçük ruhu, doğanın içinde gelişiyor, doğanın, kayaların, yarık toprakların, dereboylarının, gücük otlu tepelerin dilini öğreniyor, bir gölgeye sığınmak ister gibi doğayı içinde yumuşatarak, insanlaştırarak, onun engin varlığında bir yer, bir ana, bir yurt arıyordu. Çocuk ruhu, bütün bu keskin hayatın, bu bitmez tükenmez bozkır çilesinin sertliğini pek ayırt edemiyordu. Her gün yeniden tanıdığı ve biteviyeliğı içinde binbir kıvıldamanın gizlendiğı bozkır ona, renkli, güzel, eğlenceli geliyordu. Çocuk ruhu böyle idi, gerçekten o, yaşadığı hayattan çocukça kâm alan bir küçük sığırtmaç, Polatlı kırlarının tadını çıkaran yanık yüzlü İbrahim, kendini yakan toprağın çilesine bilisiz katmış bir küçük adam idi.

Ama o içe işleyen soğuk bozkır gecelerinde küçük böbrekleri, İbrahim'in ruhu gibi düşünmüyorlardı. İşte, şimdi onun hayatı, toplumsal bir bağla bozkırın derin sessizliğine, vurdumduymazlığına bağlı hayatı, kitaplarımızın, ağırbaşlı anatomi derslerinin, nisan aylarına rastlayan o güzel klinik derslerinin ayırt etmediğı bu bırakılmış küçük insanın hayatı, böbreklerinin çalışıp çalışmamasına bağlı idi. Ve böbrekleri isyan ettiler. İbrahim yine bilmiyordu. Bir gün şiştiğini, yürüyemez hale geldiğini komşu otlakların yaşlı sığırtmaçları ayırt ettiler, o zaman İbrahim'in babası onu, küçük bir bozkır istasyonundan trene bindirip bize, böbrek hastalıklarını yalnızca bir

anatomi, fizyoloji sorunu olarak düşünmeye alışmış biz doktorlara, bozkırsız, ayaz geceler yaşamamış, otlardan, çiçeklerden, yıldızlardan, temmuz sıcağında yakan, aralık ayazında donduran topraktan bilisiz doktorlara getirdi. Biz de suçlu değildik. Biz böbrek hastalıklarını biliyorduk. İbrahim'i de seviyorduk, İbrahim'e de bakıyorduk. O zaman bilmediğimiz tek şeyin bir şeyin var olduğunu anlıyorum: Biz İbrahim'in, İbrahimlerin hayatlarını bilmiyorduk. O ise bir bilmece idi. Bozkırda kavrulmuş bir ot idi. Onun evreni ile bizim evrenimizin ne büyük ayrılıkları vardı. Bilmediğimiz bu ayrılıklar idi. Bu ayrılıklara karşı birleştirici kardeş bakışlarla bakabilir miydik? Belki o zaman İbrahim'i daha orada, daha dağ başında, kayalar, soğuk kayalar çok iyi bildiğimiz böbrek yumakçıklarını bozmadan kurtarabilirdik. Ve İbrahim tam iyileşmeden babası dayattı, diretti, onu aldı. Yine Polatlı kırlarında sığırtmaçlık başlamıştı. İbrahim'in eski sevinci yoktu. Çocuk gözleri şimdi eski ışıltısıyla parlamıyor, kaçan bir tavşanı öyle içinden gülümsemeler taşarak kovalamıyordu. Buralara bir ısınmışlığı vardı, ama adeta yedi yaşında kocamış, yaşlanmış ve hayatta ne gerekirse öğrenmiş gibi üstüne bir bilgelik çökmüştü. Bir gün onu, tam zamanını bilmiyorum ama galiba bir şubat günü bir ağılda, küçük kıl kepeneği altında ölü buldular.

Şimdi, ilk çocukluğundan beri sürülmüş atılmış olduğu ve yedi yıl uğrayamadığı köyüne, ama tam içine değil köyünün, köy evlerinden dağılan dumanların bile erişemediği köy mezarlığına gömdüler onu. Hem yürüyor, hem İbrahim'in hayatını düşünüyordum. Beni bu kasabaya iten nedenlerden biri bu idi. İbrahimlerin yanında olmak! Hiç olmazsa onları bilmek. Hiç olmazsa, şu geniş dünyada, İbrahim kadar bir şeye, bir inanışa, bir hayat parçasına bağlı kalabilmek. Birdenbire, arkamdan gelen bir Massey-Harris traktörü tam yanımda durdu. Traktörün ardında bir römork bağlı idi. Römorkta, yüzleri gözlerine kadar örtülmüş kadınlar, bir iki köy çocuğu ve birkaç köylü vardı. Gömleğinin kırmızısını güneş çalmış ve ensesi kaplumbağa başı gibi çizgili, buruşuk bir adam traktörden atlayarak bana dostça selam verdi.

— Yabancısınız herhalde, dedi. Nereye gidiyorsunuz?

- Kasabaya... dedim.
- Yanımda yer var, dedi. Götüreyim sizi. Traktör sarsar ama kasaba daha çok çeker.
- Yürümek istiyordum, dedim. Ama mademki istiyorsunuz, peki.

Traktör yeniden gürültü ile yol almaya başladı.

- Nereden geliyorsunuz? diye sordu, traktörü süren. İlk mi geliyorsunuz buraya? Ben on dört yıldır buradayım. Ama aslım İstanbulludur, Küçük Çamlıca'lıyım. Küçük Çamlıca'yı bilir misiniz?
- Bilirim, diye biraz da sevinçle karşılık verdim, neden ki ben de Küçük Çamlıca'lı idim. Konuştukça oradan beraber tanıdığımız insanlar ortaya çıktı.
- Güç, dedi traktör süren. Doğduğun yerden ayrılmak güç. On yıl var ki Küçük Çamlıca'yı görmüyorum. Belki de hiç göremeyeceğim. Kısıklı kahvesinde, tabii Hüseyin'in kahvesini bilirsiniz, evet işte o kahvede bir bardak kısıklı suyu ile bir fincan kahve içmeye her şeyimi verirdim. Haydi bizim çıkmamız neyse ne ya, oralardan sizler niçin çıkarsınız bilmem ki? Ben bir makinistim, çalışmadığım yer kalmadı. On dört yıldır da burdayım. İlk önceleri elektrikçi idim. Sonraları her şeyi öğrendim. Şimdi ise avcılık, tavukçuluğa kadar her şeyi bilirim. Nefis kasımpatuları yetiştiririm. Şebboylarımın üzerine çiçek yoktur. Ne isterim bilir misiniz? Arnavutköy sırtlarında küçük bir toprağım olsun, bir çiçek bahçesi yapayım. Her mevsim yeni, yeni çiçekler, begonyası, lâlesi, sümbülü, glâyörleri hepsi sıra sıra, mis gibi koksun. Benim çiçeklerim çiçek pazarında satılsın. Hem kârlı iştir bu. Bir Yani usta vardı Ortaköy'de bu yüzden zengin oldu. Hoş ben işin pek zenginliğinde değilim ya; daha çok zevkindeyim.

Direksiyonu bir eliyle yönetip, öbür eliyle cebinden renkli küçük bir zarf çıkardı, bana uzattı:

- Bakın, dedi, İngiliz tohumu bunlar.

Zarfın üzerinde eflatun, kırmızı şebboy resimleri vardı.

- Şu renklere bakın, dedi. Bir de bunların yetiştiğini, bahçenizi süslediğini düşünün, ne zevktir. Bu zevki bizler bilmeyiz. Bu kasabanın bol, güzel bir güneşi vardır. Toprağı da emeği inkâr etmez. Parmağını daldır, gül dalı olur. Ama bir çiçek bahçesi göremezsiniz. Çiçekçilik Rumlara, Ermenilere vergi. Canım öyle, yıldız mıldız gibi attın mıydı biten arsız çiçeklerden bahsetmiyorum tabii. Yetiştirilmesi güç çiçeklerden bahçeye ektin mi o bahçeyi cennete çeviren çiçeklerden bahsediyorum. Böyle çiçekler ne gezer? Çiçek yetiştiren adam, kendi ruhunu da süsler. Bilmeden, ayırt etmeden içi temizlenir. İçi mis gibi kokar. Hiç olmazsa ben böyle düşünüyorum. Belki kitaplarda bile yeri vardır. Bilmiyorum, okumadım. Ama bir tek evde, çiçek bahçesi göremezsiniz burada. Şu güneş ziyan olur gider. Bazen derim ki kendi kendime, hey koca Rıza usta, bu güneşi de Allah herhalde bize yalnızca ısınalım diye vermemiş ya. Mesela derim, çiçek yetiştirelim diye vermiştir; çiçekleri de güneşin neye yaradığını, ne kadar değerli olduğunu anlayalım diye vermiştir.

Birden durdu, elimden şebboylu zarfı alıp cebine attı.

- Sahi, dedi sizi sormadık, ne ile uğraşırsınız?
- Doktorum, dedim.

Beni bir iyi süzdü, bakışlarında saygı ve anlayış vardı.

- Bir kasabada üç doktor, dedi. Haydi hayırlısı. Eskiden bir tane bulamıyorduk. On yıl önce millet sıtmadan kırılırdı. Yollarda tropikadan ölenleri gördüm ben. Bir gün çarşı alanında on ölü saydım. Çalışmaya işe gelmişler, sıtma vurmuş onları, çarşı alanında serilivermişler. Bir ara kimse bakmaz oldu ölümlere, o kadar gündelik bir şey olmuştu sıtma ölümü. Ben de çektim. Korkunç bir şeydir bu sıtma. Hem zehirli.
- Ah, diye durdu burada Rıza usta, ah, dedi, doktor, bir tek kinin ampulünü o zaman bana dört buçuk liraya sattı bir eczası kalfası. Sonra doktor Yakup bey geldi buraya. Hükümet

doktoru olarak. Yaşlı bir adamdır. Bir doktor değildir o, bir feylesoftur. Oturup konuşur. Bu yüzden ona ben Yakup Sururi bey derim. Bu Sururi lakabını kendisi de beğenir. Meddah Sururi vardı ya, ona telmihen. Ama Sururi beyi tanıyacaksınız ya, pek komik bir adam değildir, ağır başlıdır, ama hoştur. Garip bir adamdır sizin anlayacağınız.

- Ben, dedim, sağlık merkezine gelen yeni doktorum. Galiba bir...

Traktör süren Rıza usta, sözümü tamamladı:

- Bir de evet, dedi. Sağlık merkezinde Süleyman İzzet bey var. Levir başhehimi. Levir diyorum mahsus. Köylü öyle söylüyor. Bana sorarsanız bu İzzet bey bir şarlatan. Ama bizim çiftlik sahibine sorarsanız: “Amerika’da bile böyle doktor yok!”. Bizim çiftlik sahibi doktor meraklısıdır. Gizliden gizliye, bir gün size de muayene olacaktır, tansiyonunu bir kere size de ölçtürecektir. Gizliden gizliye, şaşmayın buna doktor! Süleyman bey, böyle pek değerli hastalarının başka bir doktor tarafından muayene edilmesini istemez. Ama Neş’et bey, bizim çiftliğin sahibi, meraklıdır. Ne yapıp yapacaktır, size de tansiyonunu ölçtürecektir, ne yemesi gerektiğini sizden de soracaktır. Korkacaktır, doktor Süleyman bey duyacak diye korkacak ama bunu yapacaktır.
- Neş’et bey, çiftliğin sahibi mi? diye sordum.
- Çalıştığım çiftliğin sahibi. Önemli bir adam.

Rıza usta yine bir elini direksiyondan ayırıp, yolun kuzey batısına düşen uzak bir noktayı gösterdi. Orada, yeni tazelenen bir bahar toprağında belli belirsiz soluk ev gölgeleri, birkaç uzun kavak çizgisi ve güneş altında ışıltılı bir parlaklık görülüyordu.

- İşte, dedi, orası Neş’et beyin çiftliğidir. Ama o çiftliğe burarlarda İzmir’linin çiftliği derler. İzmir’li çiftliği de derler. Hatta şimdi çiftlik pek küçüldü, bazen İzmir’linin bağı derler. Önemli, garip bir adamdır bu Neş’et bey. Yakında tanıya-

caksınız. Yok, yok, doktor, o size kendini tanıtacak ve muhakkak tansiyonunu ölçtürecek.

Burada Rıza usta hafifçe güldü ve sustu. Dağın burnunu döner dönmez uzaktan, yüksekçe evlerinin damlarına leyleklerin yuva yaptığı, damların arasından yer yer kavakların yükseldiği, genel olarak toprak rengi barınaklar yığınının kümелendiği bir büyükçe köy göründü.

Rıza usta:

— İşte kasaba göründü! dedi.

İLK GÜN

Sağlık merkezinin bir odasında başhekimini bekliyordum. Bu küçük bir oda idi. Odanın tek penceresinden yeni yeşermeye başlayan bir bahçe, revirin ana kapısını ham bir kasaba yoluna bağlayan kısa bir parke ve bu parkenin solunda tahtaları yeşile boyanmış bir kameriye görünüyordu. Kameriyenin yanlarını ören yeşil boyalı ince çıtalardan kurumuş sarmaşık dalları sarkıyordu.

İlk gecemi hastanedeki odamda geçirmiştim. Bu hastane küçük bir kasaba hastahanesi idi. Garip bir sessizlikle karşılaşmıştım. İlk gün, başhekim Süleyman İzzet bey ile tanışmak imkânını bulamadım. Neden ki, bana yemek getiren- bu yemeği de ilk hastahane yemeğim olduğu için unutamam! Yağlı bir pilavın üzerinde kızarmış kara bir et parçası ile üzüm hoşafı- hademe, Süleyman İzzet beyin her zaman, öğle yemeğini erkenden yiyip hastaneden ayrıldığını ve kendisini şimdi ancak muayenehanesinde bulabileceğimi söylemişti.

Odama girmiştim ki, birkaç dakika sonra, adının Zeynep olduğunu öğrendiğim, küçük, ufak tefek, Nevşehir bağlarının üzümleri gibi kara, cana yakın bir hemşire, elinde bir havlu ile odama girdi.

— Ben, dedi, Hemşire Zeynep. Hoş geldiniz doktor bey!

Tatlı bir gülümseme yüzünü donattı. Ufak tefekliği içinde canlı, neş'eli bir ruhu vardı.

— Bir şey istediğiniz zaman bana söyleyin, dedi.

Sonra biraz düşünerek:

— Affedersiniz, dedi. Size temiz bir havlu getirmek istemiştim. Galiba çocuk hastalarına siz bakacaksınız. Şimdiye kadar hiç çocuk hastası yatırmadık. Artık siz yatırırınız. Sizin hastalarınıza da ben bakacağım. Bir de ebe var. Ama o hasta bakmaz.

— Tabii, dedim, doğum yapar.

— Doğum yapar, diye hafifçe gülümsedi ve hiç nöbet tutmaz.

Tam bu sırada, koridorda bir gürültü duyuldu.

— Namussuz herif, diye kaşarlanmış bir kadın sesi koridoru inletmeye başladı, namussuz herif, sana kaç defa söyledim, bu saatte beni rahatsız etme. Biz eşek miyiz? Biz de insanız ya-hu. Gebe kalsın diye kadına ben mi söyledim. Elâlem şey yapsın biz uğraşalım. Gündüzü yok, gecesi yok. İnsan içeri alır, yukarı çıkartır, Şaziye hanıma haber verir, doğum odasına alırlar, ondan sonra doğuramazsa piçini bana haber verirsiniz. Kaç kere söyledim. Ne olacak bir sürü aptalı, hayvanı bir araya toplamışlar getirmişler buraya. Ulan, ulan diyorum sana, başhekimin emrini bilmiyor musun? Ebeyi, ebe hanımı olur olmaz yere rahatsız etmeyin demedi mi geçen gün, duymadın mı, duymadın mı, duymadın mı? Nerede o karı? Bilmem nesi çıkasınca karı nerede? Bir daha rahatsız etme beni... doğru başhekime gideceğim, işine de son verdireceğim.

Bu sözler, dinlediğim gürültülü söylevin en ince özeti idi. Bütün bu laflar yer yer, pek çok açık sövüp saymalarla süsleniyor, koridor inim inim inliyordu.

Zeynep'in bahsettiği ebe bu idi herhalde.

Yine de sordum.

- Kim bu? dedim, Zeynep hanım?
- Ebemiz, dedi.
- Niçin bağıyor, burası hastane. Sonra işi bu. İş. Sonra ne diyeyim doğuracak bir kadın. Bir acılı. Bir hasta. Bir insan gelen. İşini sevmiyor mu bu kadın?
- Her gün, her an bağıyor diye Zeynep dert yandı. Herkese, hepimize, hastaya bağıyor. Doğuran kadınlara bağıyor. Doğumları izlemez, doğumları sonuna kadar beklemez. Çoğu kadınlar hademe Şaziye'nin ellerine doğururlar. Sigaraya düşkündür. Durmadan sigara içer. Nöbet tutmaz. Öğleden

sonraları kasabaya gider. Nereye gider bilinmez. Gelen gebe kadınlara acırım, işim olmadığı zaman, gider ben doğurturum onları. Ben ebe değilim ama pratiğim var.

- Çok sevindim Zeynep, dedim, herhalde seninle iyi çalışacağım. Ben de çalışmayı severim.

Ona doğrudan doğruya, hanımsız Zeynep değişime çok sevindi. Yüzünden, yanaklarından hafif bir kırmızılık geçti gitti.

- Ben, dedi, daha büyük hastanelerde, Ankara’da çalıştım. Yorulmaya, çalışmaya alıştım. -Sözlerinin üzerinde durarak, anlamlı anlamlı- Ben acı çekmeye alıştım. Elli yatağım vardı bir zamanlar.

Birden gözlerindeki o çocukça sevinç, tazelik dondu. Çok yaşamış insanların gözlerindeki nakışlarla -yani içinde ne olduğu birden anlaşılamayan yarı karanlık, gizlem dolu bakışlarla- bana baktı. Duygulu bir saat gibi bir yerinde bir anın çaldığını hemen ayırt ettim.

- Müsaadenizle doktor bey, deyip çıktı.

İlk anlardaki izlenimlerim beni epey şaşırtmıştı. Öğleye doğru doktorsuz, sessiz bir hastaneye girmiştim. Sonra birden, mesleğinin ve insanlığının iflas ettiğini bildiren bir sesle, bir ebe, hastahane kurlarlarını hiçe sayarak koridorda bar bar bağırıyordu. Zeynep bir canlılıkla odama gelmiş, bana havlu getirmiş, hastahane için ilk bilgiler vermişti. Ama onun bu canlılığı altında bir takım acılar, bir takım gizlemler sakladığını anlamıştım.

Küçük bavulumu açtım. Eşyayı düzelttim. Birlikte getirdiğim birkaç kitabı masamın üzerine dizdim. İçlerinden bir tanesini aldım. Cice-ro’nun “Dostluk” adlı kitabının çevirisi idi bu. Birkaç sayfa okudum. Yolculuğumun yorgunluğu baskın geldi. Gözlerim kapanmaya başladı, kitabımın sayfasını kıvırdım, uzun, rahat ve aydınlık bir uykuya daldım.

Kasabada ilk gecemdi bu!

KÖY ÇOCUKLARI

Polikliniğe girdiğim zaman tatlı bir bahar ışığını muayene masasının üzerine dökülmüş buldum. Küçük beyaz boyalı bir masa üzerinde bir poliklinik defteri duruyordu. Sevinçle ilk sahifeye 3 Nisan tarihini yazdım ve defteri numaraladım. İlk günümün küçük hastalarını çağırarak bir bir yazdım. İlk numara, bu kasabada ilk baktığım küçük hastanın adı Şehrinaz'dı. Üç yaşında bir kız çocuğu. Ç... köyünden getiriyorlar. On beş gündür hasta imiş. Anası, uzun eteklerinde küçük dal ve yaprak motifleri işlenmiş, bir doğu Anadolu kadını idi. Polikliniğe ana, baba, nine, bir de amca birlikte girdiler. Nine elinde bir tas ve bir de tahta kaşık tutuyordu. Yerli yersiz, tastan bir kaşık su alıyor çocuğun kurumuş dudaklarını aralayarak ağzına akıtıyordu. Çocuk kapalı gözlerini açtı, beni görünce ağlamaya başladı; Ana:

- Ah, korktu yavrum, korkuyor yavrum, deyip çocuğun yüzünü, gözlerini örtmeye çalıştı. Baba kadının sırtına bir yumruk atıp, onu polikliniğin bir köşesine itti. “Pis karı, çekil.” diye bağırды. Çocuk daha çok ağlamaya başladı. Nine, yine bir kaşık su içirmeye çalıştı. Bu arada ben bir takım sorular sormaya başladım. Sorularımı en çok ananın karşılaması gerekirdi. O yediği yumruktan sonra bir köşede büzülüp kalmıştı. O kadar çok örtünmüştü ki zaten, bana karşılık da verse idi, sözleri bir mağara derinliğinden gelecekti. Yalnız bir ara, yüzünün ufak bir parçasını görebildim, bu yüz limon içi gibi sapsarı idi. Annesi de mi hasta! diye sordum. Nene, belli belirsiz bir sesle:
- Lohusa dedi, bey, lohusa o...

Şehrinaz on beş gün önce kızamık geçirmiş, on beş gündür yatıyor, gözlerini açmıyormuş. Yüksek ateşi vardı. Dinledim: Pnömoni. Şehrinaz Yıldırım, Ç... köyü, yüksek ateş, öksürük, kızamık geçirmiş. Teşhis hanesine yazdım: Pnömoni, kızamık pnömonisi. Baba,

köylerinde bu hastalıktan üç çocuk öldüğünü söylüyor. Köyleri kasabaya araba ile iki saat çekiyor.

- Yatıralım hastaneye, dedim.
- Lohusa anası, dedi anası lohusa. Kim bakacak evdeki bebeğe?

Şehrinaz yine ağlamaya başladı. Anası köşede sessiz duruyor, artık bir şeye karışmıyor.

- Ağızdan hap da içmez o, diye babası ekledi.
- Peki, dedim, penisilin yazacağım, başka çare yok, yaptırcaksınız.
- İğneyi kime yaptıracağız, dedi babası. Bir sıhhiyeci var, iğneci, haftada bir uğrar köye. O da vurabilir mi bilmem ki?

Ana köşeden sessizce:

- Acıtır mı acep, dayanır mı çocuk? diye söze karıştı.

Amca:

- Her gün alır gelir kasabada vurdururuz, dedi.

Babası:

- Öyle olacak, dedi. Sen yaz reçetesini. Reçetede yazar ya nasıl vurulacağı?

Nene yeniden tastan bir kaşık su alıp Şehrinaz'a içirdi. Şehrinaz ağırdı. Şehrinaz iki saat gidecek, yarın yine iğne için kasabaya getirilecekti. Ama Şehrinaz bilisizdi. Şehrinaz küçücük bir doğu Anadolu çiçeği idi. Örülmüş kirli saçları simsiyahtı, dağ yılanları gibi saçları sevimli idi, gözlerinden çocukça bir pırıltı akıyordu, dere gibi bir şey akıyordu. Bu beş kişilik aile çıktılar. Şehrinaz'ı arabaya yatırdılar. Pencereden görüyordum. İlk hastam bu idi: Şehrinaz Yıldırım, 3 yaşında, Ç... köyünden araba ile kasabaya iki saat çeken Ç... köyünden Şehrinaz. İkinci hastam: Fikriye, bir buçuk yaşında, H... köyünden. Bir ağa kızı. Ana, baba, kız gelmişler. H... köyü buraya bir buçuk saat çekiyor. Üçüncü mevki ile gelmişler.

Baba, çocuğu ve anasını tanıdık bir bakkalın yanına bırakıp kasaba berberine gitmiştir. Yüzü o kadar güzel perdahlanmış ki, bir sinek kayıp giderken adam yüzüne bir şaplak vursa sinek yamyassı olur. Köyde iki katlı evi vardır bu ağanın. Bir de pilli radyosu vardır. Her zaman açmaz. Eve de pek uğradığı yoktur. Ya kahvede, ya partide ya da yakın köylerden birinde sohbettedir. Sohbet dediğimiz de, evde yapılmış güzel şarapların içildiği köy toplantıdır. Ağa içkiye çok dayanıklıdır. İki binlik şaraba bana mısın demez. Şarapla birlikte, cevizli üzüm sucuğu, pastırma, bazlama ve köy bakkalından alınmış ıslak leblebi yer. Sona doğru yağda yüzen bol kırmızı biberli yumurtayı da gövdeye indirir. Turp gibi adamdır, erkenden yatar, sabah erken uyanır. İki karısı vardır, Fikriye'nin anası on dokuzunda ikinci karısıdır. İlk karısı tam elli üç yaşındadır. Evin bütün işleri, doğrusu evin anahtarı ondadır. Evinde köy göreneğine göre bakarsak eksik bir şey yoktur. Odalarda ağır kırmızı, mor renklerde dokunmuş Sivas kilimleri, Erzincan halıları vardır. Odalardan birinde Fikriye'nin beşiği sallanır. Oda, çoğu zaman çocuk çışı kokar. Ayrıca bu oda evin cümbüşlü odasıdır. Fikriye'nin her saat ağladığı isyan ettiği bu odadır. Ağanın üçüncü çocuğunu, yani Fikriye'yi birinci karısı kendisi aldı, kendisi göbeğini kesti ve ortanca erkek çocuğun adı Fikri olduğu için, bu kız Fikriye adını aldı. Bu olan bitenlerde, on dokuz yaşındaki taze gelinin hiçbir emeği geçmemiştir, adı okunmamıştır. O, sadece ilk zıfaf gecesinde gebe kalmış, dokuz ay sessiz, sessiz çocuğunu karnında büyütmüş, aşağıda mutfakta rafa dizili çürük ayvalardan çalıp gizlice yemiş ve ilk ağrısı gelince yine sessiz, sessiz evin birinci kadını yönünden yatağına yatırılarak bakılmış ve yine sessiz, sessiz Fikriye'yi doğurmuştur. Fikriye'nin anası çocuğunu doğurduğunda doğum, çocuk bakımı, emzirme üzerine hiçbir şey bilmiyordur. Hoş, bütün köy kadınları, genç kadınlar bu bakımdan pek ondan ayırt edilmezler ya. Onlara bu işler sonra öğretilir. Kaynana, büyük ana; hala, komşu yaşlı kadın bu işleri, bu bilgileri öğretir onlara. Yaşlı kadınlar da bu bilgileri kendi lohusalıklarında, kendilerinden daha yaşlı kadınlardan öğrenmişlerdir. Onlar nerden öğrenmişlerdir? Göreneklerden. Çaresizliğin bilgisinden, görenekten. İlk bilgi ışığının yokluğu hayatta görenekler yaratır. Neden ki milyonlarca insan yaşıyacaktır. Yaşamının yasaları vardır, bu yasalar insanları hem ezer hem eğitir. Bu

yasalara uymak, dayanmak için şekiller yaratmak gerekiyor, bu şekiller akılla, deneyle yaratılmayınca, zorla, yaşamının zorlamasıyla kendi kendilerine yaratılırlar. Milyonlarca bebek doğacak, göbeklerini bir kadın kesecektir, kadın bunu yaşamının zoruyla, içgüdü ile içgüdülerin kültürü sayılan görenekle kesecektir. Milyonlarca bebek meme emecektir, milyonlarca ana memeyi bilerek değil, yaşama yasası ile, içgüdü ile bebeğine verecektir. Milyonlarca bebek aç kalacaktır, memede süt kesilecek, bebekler aç kalacaktır. Çocuğu doyurmak için bilgi değil, yeniden gelenek görenek yardımı koşacaktır. Bu aç kalan bebeklerden biri de H... köyünden Fikriye olacaktır. Derilerinin altında et diye bir şey kalmayacaktır, yanaklarında bebek tazeliği yerine bir yaşlı kukla zavallılığı, pörsümüslüğü göze çarpacaktır. Yine bu da içgüdü ile olacaktır. Fikriye kendi kendisini yiyecektir. Aç kalınca, kendisini, kendi deri altı depolarını, bu depolardaki yağı, şekeri, proteinleri yiyecek, yaşamak için kendi kendisinden harcayacak, kendi kendisini kullanacaktır. H... köyünden ağa kızı Fikriye, nasıl olur da aç kalır der, insan. Bu soruyu sorabilir insan. Ne koca karılar, ne yaşlı komşular, ne de Fikriye'nin güngörmüş ikinci anası çocuk bakmayı bilmiyorlar da ondan. Onlar, yaşamının doğal yasaları önünde sürüklenip giden, ancak içgüdülerinin yaratabildiği geleneklerle bu sele dayanabildikçe tutunabilen, durabilen, yaşayabilen insanlardır. Geleneklerden ileriye geçmez onların bilgileri. Fikriye'yi beslemenin bilgisini bilmez onlar. Ahırlarında inekler böğürürken, ineklerin memelerinde Fikriye'yi besleyecek süt bakraçları sallanırken, onlar Fikriye'yi besleyemezler. Onlar bilmediler. Ağanın ne birinci karısı, ne ikinci karısı okul görmüştür. Köydeki okul da yeni açılmıştır. Tam üç yıl önce açılmıştır. H... köyü İlkokulu. Tek öğretmen vardır bu ilkokulda. Bu ilkokuldan bir şeyler bekleyebilir insan: Milyonlarca bebeğin beslenmesi, bakılması, güneşe çıkarılması, gelenekler göreneklerle değil, belki bilgi ile, ışıkla düzenlenebilir der, insan. Belki Fikriye'nin bu acıklı haline bu okuldan yetişmiş kızlar son verebilir. Memesinde süt kesilmiş bir ana, bebeğine ne vermelidir, nasıl vermelidir? Bu basit soru, ama milyonlarca köy anasının karanlıkta, gizli gizli kendi kendine sorduğu bu yaygın soru, belki o zaman çözülebilir. İneklerimizin sütünü kaynatırız, şu kadar su katarız, şu kadar şekerle şekerleriz o sütü, şu kadar veririz, günde

şu kadar içiririz diye, belki bu ilkokullardan çıkacak kızlar ana olunca, böyle söylerler, böyle yaparlar. Milyonlardan bir Fikriye böyle güpegündüz, böyle her şey apaçıkken, böyle her çare mümkün iken, inekler, radyolar, halılar ortasında aç kalmaz, kendi kendini yemeye, ortaçağ suçluları gibi kendi kendisiyle beslenmeye bırakılmaz. H... köyü ağasının umrunda değildir bu sorular. Köy okulundan böyle bir şey beklediği de yoktur. Köy okuluna pek inandığı da yoktur. Bu yüzden benim öğütlerimi şöyle bir dinler. Çocuğun beslenmesi için kurtarıcı bazı şeyler söylemişimdir. İğne olmadıktan sonra, bu söylediklerim neye yarar! Ağa, daha bunları dinlerken unutmuştur. Fikriye'nin anasına ise bu söylediklerim o kadar uzak, o kadar karanlık, o kadar bulutlu gelmiştir ki, sessiz sessiz, korkunç bir sessizlikle bana bakar.

— Hiç dışarı çıkarmadın mı bu bebeği, derim, açık havaya, bahçeye, güneşe hiç çıkarmadın mı? derim.

Kadın: “Gıç...” der. Yani hiç çıkarmamış. Nasıl ilerlemiş bir kemik hastalığı, anlatamam. Güneşsiz, sütsüz, açık havasız, bahçesiz, ilgisiz bir ilk çocukluk ne acı! İkinci hastam bu, yazıyorum: Ağır beslenme bozukluğu, ağır kemik hastalığı. Şimdi hemen kapının önünde, benim bütün söylediklerimi unutarak, yılların biriktirdiği gelenek ve göreneklerin karanlık yığını altında benim aşlamak istediğim ışığı ezerek, Ağa: “Bu adam da neler söyledi, hepsini unuttum”, kadın: “Ben hiç duymadım, duydumsa da anlamadım, ben yine evdeki büyük kadına sorarım” diyerek, anası, babası ve Fikriye istasyonun yolunu tuttular ve birkaç saat sonra gelecek posta trenini beklemeye başladılar.

SATI

Koğuşuma ilk hastamı bugün yatırdım. Bir hasta bir hekim için bir evrendir. Araştırılması, bilinmesi gereken bir evren. Daha polikliniğe başlamadan orada, koridorda tahta banklar üzerinde küçük Satı'yı paçavralara sarılmış gördüm. Koğuşumun ilk hastası olacağımı biliyordum. Gözleri hafif şaşkı, al yanak kumral bir köylü kadının kucaklarında duruyor ve bekliyordu. Satı'ya gelinceye kadar birçok çocuğa baktım. Z... köyünden yedi aylık İsmail'e baktım. İsmail'in başında çiçekli kırmızı pazenden bir şapka ve üstünde aynı kumaştan bir entari vardı. Anasının uzun yayma etekli entarisi de aynı pazenden yapılmıştı. Kırmızı çiçekli kumaşları hep H... ve Z... köyünün kadınları giyerler. Kırmızı rengi ne kadar seviyorlar. Bu renkten ve giyiniş şekillerinden tanıdım onları, sonraları. "H... köyünden ya da Z... köyünden bu kadın!" diyebiliyordum. İsmail'in ezilmiş böğürtlenler gibi kırmızı pembe ve yumuşak dudakları var. Dudaklarının kıyısından salyalar akıyor, baktın mı gülüyor. Kendi kendine bebek dili ile bir şeyler söylüyor. Annesi şapkasını çıkarmıyor bebeğin, "Başı üşür" diyor.

— Kemiklerine bakacağım, diyorum.

Babası kadına:

— Soy, soy, çıkar, diyor.

Şapkasının bağları çenesinin altında öyle düğümlemiş ve bu düğüm İsmail'in salyası ile öyle ıslanmış ki, kadın bu düğümü bir türlü çözemiyor. Bebek ayacıklarını pat pat vuruyor. Küçük göğsünü dinliyorum. Suratım değişiyor. Hep düşünürüm, doktorun hasta dinlerken yüz çizgilerinden çevresindekiler bir şey anlar mı? diye. Hekimlikte yüz çizgileri önemli olsa gerek. Ama köylü kadın ve erkek yüz çizgilerinden hiçbir şey anlamadılar. Ben akciğerde, solda, tam tepeye doğru bir değişik ses duymuştum. Onu yorumluyordum. İçimden "Pnömoni" diye söylendim. İsmail öyle duruyor. Bir ara başını çevirmek istedi, dinleme aracının lastik borusunu tutmak istiyor. Gülüyor. Tutamadı. Birden ağlamaya başladı. Köy-

lü babaya çocuğunun durumunu anlatıyorum. Bir kasaba hekiminin çektiği sıkıntılardan biri de anlatma güçlüğü. Grip, Bronşit, ultra septil, penisilin, iltihap, apse gibi çok basit ve herkese mal olması gereken deyimlerin, birçok zamanlar köylüler yönünden anlaşılmadığını, onlar için bu sözcüklerin hiçbir şey söylemediğini anlıyorum. Onlara başka bir dille adeta bir tabiat hekimi, bir eski Yunan hekimi gibi ilkel deyimlerle anlatmak gerekiyor. Bir şey öğrenmek de istiyorlar.

- Anladın tabii, diyor baba bana, nesi varmış, neresi hasta? İçinde bir şey var mı?
- Akciğerini üşütmüş, diyorum.

Kadın bakıyor. Baba, insan organları üzerinde bir süre düşünerek akciğeri tasarlıyor. Kadına dönüp:

- Geçen gün yıkadın, ondan oldu, diyor.
- Hüseyinlerin de bebeği aynen böyle hasta, o kadın çocuğu hiç yıkamaz. Yıkamaktan olmadı herhalde.

Şimdi pnömoninin çeşitli nedenleri üzerinde durmak zorundayım. İlkel bazı bilgiler vermek zorundayız. Ama hangi temelin üzerinde. Mikrop diye bir şeyin varlığından başlamalı. Ama bu da hayal bir düşünce. Kadın yere düşen emziği yıkamayı bıraktım, silmeden ağzına verir. Yine de onları aydınlatmak, onlara ilkel bazı şeyler öğretmen gereklidir. Bütün bu küçük, kısa, kaçamak dersleri bebeğin bağırp çağırması bozar, ben ciddi ciddi bir şeyler anlatırken, anasının kucağındaki bebek öyle bir gürültü koparmaya başlar ki benim söylediklerim duyulmaz bile. Zaten köylüler hastalıkların nedenlerini doğaya, doğaüstü kuvvetlere, inandıkları olaylara bağlarlar. Irmağa düşmüş ve kurtarılmış yaramaz Cemal'in hastalık hikâyesi, bu olay yani ırmağa düşme olayı ile sıkı sıkıya ilgilidir. Cemal yedi sekiz yaşlarında bir çocuk. Köy okulunun ikinci sınıfında. Bütün yaramaz çocuklar gibi ellerinde siğiller. Bu çeşit çocuklarda artsız bir yaratıcılık vardır. Onlar bu yaratıcılıkla her an yeni bir olay yaratırlar. Cemal ırmakta yüzmeye bayılır. Kendi köyünde böyle birkaç çocuk daha vardır. Sabah çıkarlar, akşam gelirler eve. Yalnız bu yaş iş öyle olmadı, ırmağa düştü, ırmağın akıntılı, derin

yerine düştü. Orakçılar görüp kurtarıyorlar. Bu hikâyeyi Cemal'in babası anlatıyor. Şimdi Cemal öksürdü mü, hemen ırmağa düşmesine bağlıyorlar bunu. Ateşlendi mi ona, zayıfladı mı yine aynı olaya bağlıyorlar. Babası ikide bir:

- Ne olduysa ırmağa düştükten sonra oldu, diyor. Çok yeğindi. Irmağa düştü, orakçılar kurtardılar onu, ondan sonra doğrulamıyor.

Şimdi işi bu olayın içinden sıyrıp Cemal'in babasına anlatmak gerekiyor. Irmağa düşme olayının hiç olmazsa bu hastalıkla bir ilgisi olmadığını anlatmaya çalışıyorum. Biz böyle konuşurken, Cemal bir sandalyeye oturmuş bacaklarını sallıyor, şişilli ellerini dizlerinin üzerinde kavuşturmuş bizi ilgisiz dinliyor. “İrmak”, “harman”, “orakçılar”, “yaz günü” sözleri ilgilendiriyor onu konuşulanlar içinden. Akli yine ırmakta. Irmağa düştüğü günü hatırlıyor. Irmağa düşmediğini ama ırmağa girdiğini, bu işi fazla ileriye götürdüğünü, ırmağın derin bir yerinde daldığını, çıkamadığını çok iyi hatırlıyor. Güzel bir ağustos günü. Ah, şimdi içine bir karpuz kokusu geliyor. Irmağın kıyısındaki bir bostandan karpuz alıp kesmişlerdi. İrmak kıyısı yabancı nane ve saz kokuyordu. Sazların, çalılıkların ardından iri bir yılan kayıp geçmişti. Irmağa girmeden karpuzu kesip yemişlerdi. Kabuklarını ırmağa fırlatmışlardı. Taze taze, taneleri süt kokan mısırları, kuru kendir saplarıyla yaktıkları bir ateşte kızartmışlar, bağırarak, sevinç içinde yanık mısır tanelerini dişlemişlerdi. Sazların arasından ilerlemişler, bir kıyıda, bir kayanın üstünden bırakıvermişlerdi kendilerini ırmağa. Su sepserindi. Sudan çıkmak istemiyorlardı. Su yukarılardan ağaç yaprakları, dallar ve otlar getiriyordu, bir de kim bilir hangi ırgatın ırmak kıyısında çalışırken bıraktığı ve kıyıya taşan suyun çekip aldığı tek bir çarığı getiriyordu su. Bu ıslandıkça şişmiş küçük bir çarıktı. Çok eğlendirici çocukları. Suda peşine düştüler çarığın. Bağırıyorlar, akıp giden çarığı tutmak için çırpınıyorlardı. Cevizlerin geniş gölgesi kıyıda eğilip ırmağa düşüyordu, sincaplar cevizlerde oydukları küçük yuvalarından çıkı çıkıveriyorlar, pırıltılı gözlerle suyu seyredip, hemen içeriye kaçıveriyorlar ya da daha yukarı dallara, ağustos güneşinin saltanat sürdüğü yeşil yapraklı dallara tırmanıyorlardı. Cemal büyük bir sevinçle çarığın peşinden atılmıştı, birden bir boşlu-

ğa düştü, burada su kaynıyor, dönüyordu. Cemal bir an kayboldu. Çocuklar bağırdılar. Orakçılar vardı biraz ileride onlar, duydular. Cemal'i sudan çıkardılar o zaman. Cemal baygındı. Çarık sulara karışmış gidiyordu. Cemal neden sonra evinde kendine geldi. Ama Cemal bu hikâyeyi unutmuştu şimdi. Yalnız o günü ceviz yapraklı, sincaplı, taze suyun tenine değdiği o güzelim ağustos gününü hatırlıyordu. Benim, babasına anlattığım şeyleri dinlemiyordu bile. Ben bir takım şuruplardan, iğnelere, damlalardan söz ediyordum. Bu güzel ağustos günü ile bu şurupların, iğnelere, damlalardan ne ilgisi olabileceğini düşünüyordu Cemal. Aklından ırmak, bulanık, gürültülü, önünde sazlardan kaptığı serinliği sürükleyen bir ırmak geçiyordu. Bütün çocukların aklından geçer bu ırmaklar. Z... köyünden gelen Mustafa'nın aklından şimdi küçük bir dere geçiyor. Bu dere pırl pırl ışıldar. Tam okulun, köy okulunun dibinden geçer. İki öğretmenli bir okulları vardır. Mustafa ikinci sınıftadır. Sussalar, dinleseler, hiç konuşmasalar geçen derenin sesini sınıfta duyabilirler. Öğretmen onlara bir şeyler okutur. Son günlerde bir kızamık salgını sarmıştır köyü. Sınıfın yarısı evlerde yatar. Mustafa da kızamığa tutuldu. Ama hala "eyitemedi". Babası o yüzden getirmiş Mustafa'yı. Mustafa bu yolculuğa çok sevindi. Bir büyük dağ geçtiler otobüsle. Mustafa ilk kez böyle bir dağ geçiyor, ilk kez otobüse biniyor, ilk kez yakından yakından benzin kokusu duyuyor. Mustafa'dan sonra yakın ilçelerin birinden üç aylık bir bebek getirdiler polikliniğe. Çocuğun anası çarşafı, bilezikli, beşi bir yerdeli, bakımsız dişleri mısır taneleri gibi sarı bir ortaçağ ev kadını idi. Çocuk durmadan çığırıyor, ağlıyormuş. Doğalı beri durmadan ağlıyor, bağıryormuş. Teneke bir kutuda ezilmiş lokum var, anası parmağını lokuma çalıp çocuğun dudaklarına sürüyor. Çocuk yine ağlıyor. Ortaçağda yaşayan kasabalarımızın dertlerinden biri bu, çocuk bakımı yokluğu, geleneklerle çocuk büyütme, çocuk besleme zorunluğu.

Ana hiç durmadan bir küçük fabrika gibi süt veriyor çocuğa. Çocuk yine ağlıyor. Bana inanmıyorlar. Onlara bazı ilkel, basit öğütler veriyorum, çocuk bakımı, çocuk beslenmesi üzerinde küçük ilkeler sunuyorum. Hiç inanmıyor. İşine de gelmiyor. Gelenekler içine öylesine yerleşmiş ki benim ilkelerimi yadırgıyor. Hatta, ayırt edi-

yorum, beni yadırgıyor, yanımdan çıkıp kurtulmak, benim bilgisizliğimle alay etmek, kendi geleneğine yeniden sahip olmak istiyor. Evine bir gitse, çarşafından soyunsa, ağzına bir koca sakız atsa, bileziklerini şingirdatan, ak koynuna değen beşi bir yerdelerini söyle bir süzse, oturup rahat rahat bebeğini bir emzirse.

Bütün bu çığrılıtlı, rahatsız, keyifsiz, soluk ve hastalıklı geçen bebeklik çağlarının kökleri hep bu kapalı ortaçağ yaşayışının içinde gömülü. Bu çarşafın ardında, güneşsiz, solgun, bilgisiz bir hayat var. Bir küçük odanın hayatı. Bebek odası, güneşsiz, ışısız büyümeye, geleneklerle büyümeye yargılanmış. Altın bileziklerin, parlayan beşi bir yerdelerin altında ne derin bir hayat ve neş'e fakirliği var. Benim reçetelerimden önce küçük Avni'nin evine ışık girmeli. Annesi onu her gün güneşe çıkarabilmeli, ışığa, açık havaya çıkarabilmeli bebeğini. Rıza ustanın bir sözü aklıma geliyor hemen, ne demişti o: Şu güneş zıyan olur gider. O güneşi çiçek yetiştirmek için seviyordu, ben güneşi çocuklar için seviyorum. Bu kadar bedava bir besinden yararlanmayan bir topluma isyan ediyorum. Dünyanın gerçek nimetlerinden kendi çocuklarını saklayan bu ortaçağ, kendi esnaf düzeni içinde o beylik nimetlere nasıl saldırır, atılır onu da biliyor, görüyorum. İşte şu küçük Hüsamettin tam bir buçuk yaşında. Şimdiye değin hangi dünya nimetinden besledi onu babası? Kadın bir köle gibi evde kapalıdır, güneş kadına ve çocuğa yasaktır. Kadını ve çocuğu için güneş besinine karşı bile bu kadar cimri olan baba, küçük dükkanında beylik nimetlere nasıl aşkıtır, bu ayrı sorun. Her gün müşterilerinden daha fazla koparmak için düşünmediği çare yoktur. Bir küçük oyuncak tavşanı üç buçuk liraya satar, asıl yerinden üç yüz yirmi beş kuruş a aldığına namusu üzerine and içer.

On yaşında Saim'in babası da bir esnaftır. Evlerine güneş girmez. Bir kuyu sessizliği, ıslaklığı ve karanlığı hayatlarını örter. Baba semercidir. İyi çalışan bir adamdır. Ama hayatında hiçbir şeyi değiştirmez. Saim'in iri, kestane rengi gözleri vardır, saz benizli bir küçük esnaf çocuğudur. Başında şeridi sökülmüş bir ortaokul şapkası. Bir kaptan, her öğün bir türlü yemek yerler. Saim günden güne erir. Semerci de öksürür. Ara sıra ıhlamur içer. Saim de babası gibi öksürür. Sorun, o hayatta, o evde, o düzendedir. O ev, kuyu gibi

ıslak, karanlık, durgundur. Semercinin, yaşlı karısının, saz gibi ince iki kızının ve gündün güne eriyen, iri canlı gözlerinde ateşler yanan Saim'in gizli yaşayışlarını örten bu sessizlik, bu karanlık içinde, bu iki odalık hayat içinde, bir odada hâlâ titrek bir mum yanmaktadır. Bu manevi bir mum, bu yaşlı ananın kalbinde yanan bir mumdur. Tam yirmi bir yaşında verem menenjitinden ölen oğlunun anısıdır bu mum. Hâlâ, odanın köşesinde, gören gözlere değerek yanar. Yıllardır, bu verem hikâyesi, gizli gizli babadan çocuklara sürüp gelmiştir semercinin evinde. İşte tam bu sırada, semerci oğluna yeniden şeridi sökülmiş şapkasını giydirip sessizce poliklinikten çıktıkları sırada K... köyünden Seyfullah, karısı ve karısının kucağında on beş günlük bebekleriyle içeriye girdiler. Kadın daha girer girmez ağlamaya, tumbul ve tüylü yanaklarından gözyaşları akıtmaya başladı. Erkek tersine sessiz duruyor, hiçbir duygusal deyim taşıyamıyordu yüzünde.

Kadın paçavralara sarılmış bir et parçasını göstererek:

- On ikinci çocuğum bu, dedi, doktor bey. On bir çocuğum da öldü, hem kırklarının içinde hepsi. Eğer bu da yaşamazsa, boşayacak bu adam beni.

Yeniden ağlamaya başladı. Bu sefer bir damla gözyaşı da paçavralar arasından başı görünen bebeğin yanağına düştü, bebek hafifçe yanaklarını oynattı. Bebeği soydu. Bebek toprak, kir içinde idi. Gözleri kapanmıştı, gözlerinin uçlarından irin akıyordu. Derileri çökmüş, bebek tazeliği uçup gitmişti. Bütün bunlara karşılık yine de, bir sevimliliği vardı. Çok bakımsızdı, bir avuç gübre gibi kokuyordu.

- Bu bebeği, dedim, yatıracayım. Ve bir bebeğe nasıl bakılır göstereceğim. Sen bebeğine bakmayı öğrenirsen o da yaşayacaktır. Göreceksin yaşayacaktır.
- On bir bebeği cin aldı götürdü kırklarının içinde, diye kadın ağlayarak çocuğu yeniden paçavralara sarmaya başladı.
- Cin mi? diye bağırdım. Cin sensin be kadın. Pislik ve bilgisizlikten yaşamıyor senin çocukların. Pislik cin! Çocuklarına nasıl bakacağını bilmiyorsun.

Adam susuyordu.

- Vallaha billaha doktor bey, cin aldı onları, diye kadın yeniden konuşmaya başladı. İstersen şu adama sor, istersen komşulara sor. Kırklarına vardılar mı bir şeyler oluyor, gece yarısı cinler geliyor, çocuklarımı boğuyorlar. “Çık!” diye bir ses duyuyorum gece yarısı, bakıyorum sabaha çocuğum ölmüş.

Bu sefer kızmadan konuşmaya başladım:

- Bak, dedim, çocuğunu toprağa belemişsin, çocuğun göbeği daha kapanmamış, toprak bu yarayı kirletmiş. Bu yaradan çocuk hastalık kapar, kazık gibi kesilir.

Kadın:

- Vay, dedi, topraktan bir şey olmaz. Köyde hep böyle yaparız.
- Böyle yaparsınız, çocuklarınız da yaşamaz işte. Sonra, bu çocuğu hiç temizlemiyorsun, sardığın çulların pisliğine bak. Pek fakir de değilsin.

Adam ilk kez, bütün bu sözlerimden kurtulmak için fırsat bulup konuştu:

- Bey fakirik! dedi.
- Ah, dedi kadın, köylülüğün cezası, fakirliğin cezası bu.
- Şimdi, dedim, sen bu çocuğu burada yatıracaksın, seni de koğuşa alacağım, bebeğin başında duracaksın, bebeğini emzireceksin, bebeğini temizleyeceğiz, ona bakacağız, onun gül gibi güzelleştiğini göreceksin. Biz şimdi sende var olan şeylerle senin çocuğunu iyi edecek, ona hayat vereceğiz.
- Bu on ikinci, diye kadın zorlamalı bir ağlama ile beni dinlemeden yeniden sızlandı.

Adam:

- Nasıl yatar bunlar, dedi, burada?

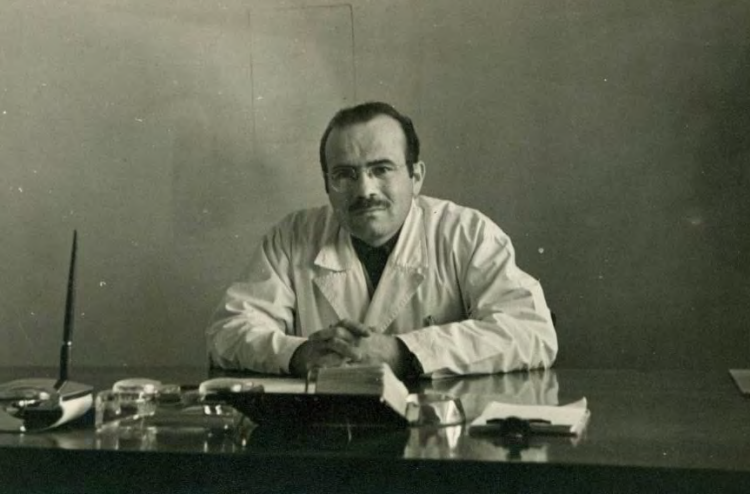
- Yatarlar, dedim. Yatmazlarsa bu kadın bu çocuğa nasıl bakılacağını öğrenemez, sonra bu da ölür.

Adam pazarlık eder gibi:

- Ne kadar yatarlar, dedi.
- Ne kadar gerekirse o kadar.

Kadının yuvarlak, kırmızı yüzünü geçici bir ışık dolandı, adama:

- Yatıralım bari, dedi, on ikinci vallaha. Böylece koğuşumuza ilk bebeğimizi yatırdık. K... köyünden Seyfullah çocuğu Satı!

Turhal Şeker Fabrikası Hastanesi Başhekimii

ÇİFTLİK

Şimdi koğuşumuzda bütün yataklar dolu idi. Sabahları viziteye sevinçle giriyordum. Zeynep nerden buluyor her çocuğun yatak ucuna, bir bardak su içinde çiçek yerleştiriyordu. Kimi çocuk biz koğuşa girince ağlıyor, kimi gülüyor, kimi neşe ile güftesiz bir şarkı söylüyordu. Seyfullah'ın çocuğu Satı'dan da cinler bir zaman için ayrılmışlardı. Yıkandıktan, bakıldıktan ve gözleri iyileştikten sonra ortaya öyle güzel gül pembemsi bir Satı çıktı ki annesi bile bu işe şaşıtı. Ama hala cinlerden korkuyor, on bir çocuğunun nereye ve niçin gittiklerini hala anlayamıyordu. Öğleye doğru polikliniğe Rıza usta geldi. Oradan buradan konuştuktan sonra:

- Doktorcuğum, dedi, işin bittikten sonra seni alıp götüreceğim.
- Nereye? diye sordum.
- Bizim çiftlik sahibi senin geldiğini duymuş. Beni bu sabah çağırdı, Usta dedi, kendisine benden rica et öğleden sonra çiftliğe kadar zahmet etsin. Size brığı gönderdi. Çiftlik uzak değildir. Neş'et bey başka adamdır, doktor. Tansiyon aletinizi almayı unutmayınız. Bir şey daha rica etti: Çiftliğe gideceğinizi Süleyman İzzet beye söylememenizi istiyor, rica ediyor. Yarın da o çiftliğe gidecekmiş. Böylece onunla sizi çiftlikte karşılaştırmamış oluyor. Süleyman İzzet bey çiftliğe gittiğinizi duyarsa çok kızacaktır. Kendi hastalarının başka doktor aramalarına çok sinirlenir.
- Peki ama, dedim, ben gerçekten büyük insanlara, hele de hastalıkları birçok bakımlardan ruhi sebeplere bağlanan insanlara bakmak istemem. Belki de anlamam bu hastalardan.
- Biliyor, dedi Rıza usta gülerek, sizin çocuklarla uğraştığınızı biliyor, ancak onda bu ikinci bir hastalıktır. Bakmanızı istiyor, bir başka doktorun hiç olmazsa tansiyonunu ölçmesi onca pek önemli bir değişiklik, bir ferahlık oluyor. Hem doktor,

Neş'et beyden kolay kolay kurtulamazsınız. Siz gitmeseniz de, o bir gün gelip sizi bulacak, yakalayarak, tansiyonunu ölçtürecek ve kendi büyüttüğü o ufak tefek şikâyetlerini bir bir sıralayacaktır. Bu işten kurtuluş yoktur doktor.

- Hem, diye ekledi Rıza usta, bunu bir hasta ziyareti olarak kabul etmeyin, bir gezinti kabul edin. Hava çok güzel. Tam bahar havası. Brik hiç rahatsız etmez. Yol yumuşaktır. Her yerde çiçekler açmış. Benim bahçemi görürsünüz. Çiftlikten son derece memnun kalacaksınız.

Bu son sözler üzerine Rıza usta durdu ve hafifçe gülümsedi.

Dostça bir cigara uzattı ve çıktı.

Öğleden sonra brikte güneş sırtımızı ısıtırken çiftliğe doğru akıp gidiyorduk. Toprak bir yoldan ilerliyorduk. At pek hevesli görünmüyorsa da, briği zevkle çekiyordu. İki yanımız buğday tarlası idi. Buğday tarlasının içinden yer yer sarı yabani hardal çiçekleri fışkırmıştı. Tarlanın kıyısında kendi evrenlerinde papatyalar açmıştı. Derinden koklanınca havada bambaşka bir koku, insanın içini temizleyen, adeta kanını değiştiren bir koku vardı. Yolda pek uzun boylu konuşmadık. Rıza usta bana yorulup yorulmadığımı, hastalarımın çok olup olmadığını sordu. Çiçek aşısının kaç aylık bebeklere yapılabileceğini de sordu. Ayrıca son günlerde gazetelerde okumuş. Çocuk felcinin aşısını sordu. Rıza usta meraklı bir adamdı. Birçok konular üzerinde basit ama sağlam bilgileri vardı. Konuştuğu zaman adeta peynir ekmek yer gibi gıdalanıyordum onun konularından. Hayatını deneylerle doldurmuş, ama bu deneyleri değerlendirmiş, onlardan kendine gerekeni almış, kendini beslemişti. Sonra konu çocuk bakımına geldi. O da benim gibi düşünüyordu. Buralarda çocuk bakımı diye bir şey yoktu.

- Ne diyorsun doktor, diye Rıza usta söze başladı, bu adamlar hiçbir şeye bakmayı bilmiyorlar ki çocuklarına bakmayı bilirler. Her şeylerini bakımsızlıktan kaybederler. Atları ölürlükten, inekleri süt vermez bakımsızlıktan. Meyve ağaçları kurur bakımsızlıktan. Bir kere birinin atı hastalanmış beni çağırdılar, at yerde yatıyor, karnı şişmiş. Atın sahibi öyle

bakıyor. Hiçbir şey bilmiyor. Biri gelmiş atın kulağına bir şeyler üflüyor. Atla konuşuyor, at fırlanmış o zaman. Nerede? At yatıyor. Benim bir parça baytarlığa da merakım var, merak da değil ya, gördüklerimi unutmam da ondan. Ben de atın yanına yaklaştım. Şöyle şöyle yaptım. At kalkmaz mı? Adam bir sevin sin, bir sevin sin. Şimdi bazen çarşıda pazarda yakalıyorlar beni, atımız hastalandı diye. Dur bakalım diyorum bir kere, bu, benim bildiğim bir hastalık mı? Çoğu kere de karın şişmesidir bu. Ne diyeceğim, nereye getirecektim lafı? Ne atlarına bakarlar bu adamlar, ne çocuklarına.

Şöyle bir kilometre kadar uzakta ağaç iskeleti sarı kırmızı tuğlalarla doldurulmuş ve üst katında, ırmağa bakan bir balkonlu olan, çevresinde uzun kavaklar yükselen bir ev görüldü. Bu evin yüz metre kadar solunda tek katlı bir küçük ev daha vardı.

- Çiftliğe geliyoruz, diye Rıza usta söyledi. Şimdi Neş'et beyin topraklarını geçiyoruz. Hey Neş'et bey, dedi. Bu uzun bir hikâye ama. Şimdi o burada topraklarının büyük bir bölümü elinden alınmış bir derebeyi gibi yaşar. Hala çiftliğinin eski sınırlarını hayal eder durur. O binlerce dönümlük toprağı sanki hâlâ o toprakların sahibiymiş gibi anar ve sever. Ama şimdi şu küçücük topraktan, kendini şöyle böyle geçindiren şu topraktan başka bir şeyi yoktur. Ona rağmen yine de benim aylığıma düzenli olarak verir. Kaç kere kendisine söyledim ama doktor. Beyefendi derim, sizin eliniz darda. Bana yaptığı iyilikler yeter. Bana ayrıca biraz toprak da verdi. Evet doktor benim de toprağım var. Ve bu toprağı bana Neş'et bey verdi. Ama ben böyle söyleyince Neş'et bey kızıyor. Bir sürü küfür ediyor, bana değil zamana, dünyaya lanet yağıdırıyor. Beni kendisini küçük görmekle suçlandırıyor. Hiçbir zaman değişmediğini, yine eskisi gibi Neş'et bey kaldığını, kimseye muhtaç olmadığını, çalışacaksam yanında eskisi gibi ücretli kâhyası olarak çalışmam gerektiğini, yoksa bugünden ayrılabileceğimi ve daha fazla ücretle kendisine yeni bir çiftlik kâhyası, hem de daha iyi bir kâhya bulabileceğini söylüyor.

Şimdi bir meyvalığın yanından geçerek iki katlı çiftlik evine yaklaşıyorduk. Meyvalıkta armutlar beyaz çiçek açmıştı. Daha geride henüz çiçek döken zerdali ağaçları vardı. Bütün bu görünüm insana Van Gogh'un Elmalık adlı o güzelim tablosunu hatırlatıyordu. Ağaçların altında kabartılmış toprakta ballıbabaların pespembe halısı yayılmıştı.

- Bütün bu ağaçlarda emeğim vardır, diye Rıza usta zevkle söyledi. Briği durdurdu. Çift katlı çiftlik evinin küçük bir kapısı vardı. Ev sessiz duruyordu. Evin tam önünde yuvarlak bir çiçek tarhi, tarha bakan bir küçük bank vardı. Rıza usta kapıyı hafifçe itti. Bir taşlıktan yarı karanlık bir odaya girdik.
- Sen, dedi, doktor burada bekleyeceksin. Neş'et bey ya uyuyor veya yukarıda kitap okuyordur. Arka odada yattığı için geldiğimizi görmemiştir. Ben haber vereyim.

Rıza usta çıktı. Yukarıdan, tavan döşemesinden ince yumuşak bir terlik tıkırtısı duydum. Bu bir erkek terliğinin sesi değildi. Yumuşak, şefkatli, aşk dolu bir sestti. Odanın yarı aydınlık havasına bir su damlası gibi yayıldı.

Oda oldukça büyüktü. Ortada yuvarlak bir masa vardı. Eşya temiz ama eski idi. Duvarların birine bir kalpaklının resmi asılmıştı. Kalpağının ardında iri mahzun gözler ve gözlerin altında bütün resmi dolduran bir Enver bıyığı sarkıyordu. Resmin tam yanı başına, koyu renkli bir duvar halısının üzerine bir kılıç resmi yanlamasına asılmıştı. Resmin tam karşısında, kapının sol yanında oturmuş bir kadınla, ayakta duran bir küçük kızın resmi vardı. Küçük kız yuvarlak yüzlü bir çocuktü. Çizgileri olağandı. Sağ elinde bir demet yapma çiçek tutuyordu. Kadın sert ve kendini beğenmiş bir eda ile bakıyordu. Adeta bana: "Sen de nereden çıktın, bir de seninle mi uğraşacağız!" der gibi bakıyordu. Orta masasında bir vazo içinde kurumaya yüz tutmuş kır çiçekleri boyun bükmüşlerdi. Ekşi ve garip bir koku masaya yaklaşınca kendini belli etti. Masada açılmış bir kitap ve açıla açıla yarılanmış bir kırmızı kalem vardı. Kitabın satırlarını okudum. Bu, Hölderlin'in "Hyperion" adlı kitabının Almanca baskısı idi. Kitabın sahifelerinde baskılı satırların dışında boş yerlere kırmızı kalemle bazı notlar işaretlenmişti. Bu notlardan

bazıları Türkçe, bazıları Almanca idi, bazıları da yalnızca harfti. En çok bu harfler merakımı çekmişti. İçlerinde “Ş” ve “H” harflerini ayırt ettim. Tek harfler. Birden aklıma Ş harfinden şikâyet, H harfinden hatıra geldi. Tabii hiçbir zaman yazan, bu harfleri benim düşündüğüm sözcükleri hatırlayarak yazmamıştı.

Kapı açıldı. Ben hâlâ şikâyet ve hatıra sözcükleri ile oynuyordum. Yirmi, yirmi iki yaşlarında bir genç kız girdi içeri. Yeşil gri karışımı iri gözleri, Kumral saçları vardı. Kısa boylu ve toplu idi. Kapının yanındaki resimden büyüyüp çıkmışa benziyordu. İçten bir sesle:

- Hoş geldiniz doktor bey, dedi. Sizi burada yalnız beklettiğimiz için özür dileriz. Babam şimdi gelecek. Şimdilik bir parça beraber oturacağız, sıkılmazsınız değil mi? Rıza usta işlerinizin çokluğundan bahsetti, çok üzüldüm, sizi yorduk. Ama babam tansiyonunu ölçtürmek istiyor. Yalnızca tansiyon ölçtürmek değil ama, böyle düşünmeyin sakın, onun kuvvete, teselliye, ruh gücüne ihtiyacı vardır.

Dikkat ettim, genç kız ruh gücü deyimini alışılmış bir sözcük gibi değil, bir kavram, düşünülmüş, tasarlanmış bir sözler bileşimi gibi kullanmıştı.

- Benim için hiç yorgunluk olmadı, dedim. Tersine çok güzel bir gün. Bahar havası beni iyice açtı. Çiftliğiniz çok güzel. İnsan böyle bir yerde yaşamak ister.
- Yalnızlıktan korkmayan insan, diye kız sözümü kesti. Tabiat artık beni doyurmuyor. Bu çiftliğe o kadar alıştım ki, bu alışkanlığımdan korkmaya başladım. Çünkü bu yüzden burardan ayrılamıyorum. Oysaki tabiat ne kadar güzel olursa olsun yaşamak için insana yetmiyor. Alışınca da buradan kaçamıyorum. Böylece zıt duygular altında eziliyorum.
- Pek yalnız sayılmazsınız, dedim.

Birden hafifçe kızardı. Bu sözlerimin ayrı bir anlamı, kendince gizlenmiş bir anlamı var sandı, öyle değildi, ben orta masası üzerindeki kitabı kastetmiştim.

- Okuyorsunuz, dedim. Bu kitabı sizin okuduğunuzu sandım. Bu kitap bir gençlik kitabıdır.

Kız güldü, sağ üst iki küçük azı dışı dolgulu idi ama ağzına garip bir güzellik, bir içlilik vermişti bu.

- Hyperion mu? dedi. Evet ben okuyorum. Küçük notlar alıyorum. Bir tez hazırlıyorum. Bilmem siz okudunuz mu Hyperion'u? diye birden sordu.
- Okudum, dedim. Dedim ya bu kitap gençlik kitabıdır. Bu kitabı okumadan dünyaya bakmamalı insan. Hele yarına bakmak için yirmisi ile yirmi dördü arasında her aydın genç kalp bu kitabı okumalı.
- Ne bakımdan? diye, genç kız merakla sordu.
- Şimdi dedim, iyice belirtemeyeceğim. Bu kitabı bir kere daha yeniden okumalıyım ki size bu kitabın gençliğe ne kadar gerekli bir kitap olduğunu söyleyebileyim. Ancak hatıramda kalan şu: Hyperion Diotima'ya, Diotima da Hyperion'a mektuplar yazarlar. Bu mektuplarda gençlik, aşk ve çok zengin bir iç evreni vardır. Ama, bu iç evren kapalı bir evren değil, dış dünyaya, insanlara açık bir evrendir. Bu evrenden yürürsek öyle sanıyorum ki kurtarıcı bazı ilkelere çikabiliriz.
- Bana yardımınız dokunabilir, diye genç kız gülümseyerek söyledi, anlaşılıyor ki siz de Diotima'ya tutkunsunuz.
- Ama Diotima sonunda öldü, diye karşılık verdim.

Genç kız yere baktı, sonradan yeniden gözlerini bana çevirdi:

- Galiba Diotima'nın ölmesine razı olmadınız, diye sessiz ılık bir deyişle sordu.
- Diotima her gencin, düşünen, duyan her gencin insanlığa ait içinden yüce düşünceler geçen her gencin itiraf ortağıdır, diye onun da gözlerinin içine bakarak karşılık verdim. Gözlerinin içi bir Yunan zeytinliği kadar güneş ve deniz dolu idi.

- Ama acısı şudur ki, gerçekten yeryüzünde bir Diotima yoktur. Böyle bir Diotima olmayınca bizim gençlik itiraflarımız da içimize gömülüyor, sönüp gidiyor. Yani demek istiyorum ki o yüce düşünceler, hiç olmazsa bazılarımızı yirmi yirmi beş yaşlarında yoklayan o duygular, o düşünceler pek çabuk kayboluyor. Geriye hayata gündelik bağlarla bağlanmış bir ergin kalıyor. Diotima sanırsam aslında gençliğin ülküsünü deyimliyor. Çok düşündüm. Bu sonuca vardım. Bütün bu tatlı düşünceler, hayata değer katan bu duygular bir ülküyü, gençliğin insanlığa ait o yüce ülküsünü deyimliyor diye düşündüm. Ve bir an geliyor ki... Bir an geliyor ki! Gençlik bitiyor, bu ülkü de gerçekleşmeden, gençlik günleriyle birlikte geride kalıyor. İşte işin acı yönü bu. Böyle olmayabilirdi, Diotima yaşayabilirdi. Diotima'nın yaşaması gerekirdi. Diotima yaşasaydı güzel olabilirdi. Çevremizdeki hayattan şu gerçek hayatı yurdumuzun gündelik hayatını kastediyorum, tabii. Çalışan, didinen, içgüdüleriyle hayat kavgasına katılan milyonlarca insan. İçgüdüleriyle yaşamaktan başka amaçları yok bu insanların. Bakın dışarıda ne güzel bir bahar havası var. Bilmem hiç bu havada kasabaya indiniz mi?
- İnmedim, dedi genç kız, kasabayı sevmiyorum.
- Ben de onu söyleyecektim. Nefis bir gökyüzü, otlar, çimenler, çiçekler. İnsanın içini dolduran, taşırın bir hava. Hep güzel şeyler düşünmek, iyilikler etmek geçiyor insanın içinden. Ama kasabada ağır, eski bir hava var. Şimdi bir kadın kızamıklı çocuğuna kızamık şerbeti hazırlıyordur bir evde. O çocukta bir pnömoni vardır. Ama babası aldırılmaz bu işe. Babası kendini bırakmışın, ezilmişin biridir. Şimdi kahveye gider pis pis düşünür. Kasabanın sokak aralarından pislik akar. Her yerde hayvan ve insan pisiği. Çocukların yüzlerine bakamazsınız o kadar kirlidirler. Ceplerinde leblebi ve kuru üzüm vardır. Akan pis sulara düşürüp o yemişleri yeniden alıp yerler. Öğretmenler dedikodu yaparak vakit geçirirler. Memurlar, esnaf, mal müdürü Türkiye maliyesinin başı sanır kendini. Esnaf dalavere peşindedir. Tembellik, pislik, iki yüzlülük, boşluk, gerilik, karanlık, yobazlık sarmıştır bu kasa-

bayı. Ama hepsinin üzerinde bu gökyüzü, bu bahar havası vardır. Diotima'nın, bütün insanlığa bu yaşama, insanca yaşama ülküsünü nasıl eşit bir şekilde böldüğüne tanıktır bu hava. Ama kimsenin bu havadan haberi yoktur. Daha iyi yaşamak için kimse kıyılamamak bile istemez. Kimse, bu havayı ayırt edip, bağırırcasına: "Yeter be bu hayat, bu tembelce, bomboş, bu karanlık geçen hayat, yeter!" diyemez. Bilmem anlatabildim mi? Gençlik kitabıdır bu, derken işte kastettiğim bu idi. Diotima'nın aşılacak istediği yaşama ülküsü! Biz Diotima'yı çoktan kaybetmişiz. Daha doğrusu bizim Diotimalarımız yok. Biz, en güneşli çağımızı itiraf edemedik. En güneşli çağımızda bizim Diotima'mız olmadı ve biz ülküsüz, inançsız ve güneşsiz kaldık.

- Biz diyorsunuz diye genç kız sordu, bizden kimleri kastediyorsunuz?
- Ben burada gençlikten bahsediyorum, dedim, sizden, ben-den, hepimizden. Yurdun hayatına ışık getirebilecek aydın kalplerden bahsediyorum.
- Hyperion'dan nerelere çıkılıyormuş meğer, diye genç kız hafif bir alay edası ile söylendi. Ama yine de hoşuma gitti. Tezime faydalı düşünceler katacağım. Bazı şeylerin eksik olduğunu anlıyordum. Ben işi hep antik açıdan almıştım. Siz ise Diotima'yı bugüne getirdiniz. Bilmediğim bazı şeyler söylüyorsunuz.

İç çekti:

- Gerçekten bu kasabayı sevmiyorum. Hoş bu çiftliği de sevmiyorum ya. Böyle bir hayat beni sıkıyor. Hele sizin bahsettiğiniz gökyüzü, yalnızca gökyüzü beni boğabilir, öldürebilir. Ben patlıyorum, sıkıntıdan patlıyorum.

O sırada dışardan bir ses duyuldu:

- Mehlika, Mehlika, diye bozuk bir ses odaya dağıldı.

Genç kız:

— Efendim babacığım, dedi.

İçeriye altmış yaşlarında kadar, hafif beyaz sakallı, sigara, dumanı yanığı, bıyıklı, orta boylu bir adam girdi. Bana doğru yürüdü.

Genç kız:

— Doktor bey, diye beni tanıttı.

— Ben efendim Neş'et, diyerek adamcağız elimi sıktı.

— Rahatsız oldunuz, dedi, sizi çok rahatsız ettim. Buyurun oturun efendim. Mehlika yavrum doktor bey ne içerler acaba?

Genç kız:

— Sahi unuttum, bir kahve içmez misiniz? dedi.

Mehlika dışarı çıktı.

SOYLU

Neş'et bey beraberinde bir sürü reçeteler, bir sürü ilaçlar ve ilaç tarifeleri getirmişti.

- Ah, efendim diye söze başladı, beni sonuna kadar dinleyebilecek misiniz bilmem? Bir kere şunu söyleyeyim ki ben bir meraklı değilim. Yani günde 30 defa nabzımı saymam. Bazıları vardır, her saat başı ateşlerini ölçerler, onu da yapmam. Ama uykusuzluktan ve bir de başımın sol yarımındaki ağrıdan şikâyetçiyim. Evet, hemen sigara içip içmediğimi soracaksınız. Her doktor bunu soruyor. Günde on sigara içiyorum. Sigaraları kızım saklıyor. Nereye saklıyor bilmiyorum. Bana günde on sigara hakkı tanıyor. Ben de öğleye kadar hemen hepsini içiyorum. Sonra sigara arayıp duruyorum. Her akşam iki küçük kadeh rakı içerim.

Bu sözünün üzerine Neş'et bey kalkıp, odanın bir köşesinden; bir dolaptan rakı içtiği kadehi çıkarıp getirdi.

- İşte, dedi, benim kadehim.

Kadehi orta masasına bıraktı. Bir an susuldu. Söze yine Neş'et bey başladı.

- Tansiyon aletinizi getirdiniz herhalde?

Benim karşılık vermeme beklemeden, kollarını sıvayarak eski bir koltuğa gömüldü, tansiyonunu ölçmemi bekliyordu. Tansiyonunu ölçtüm.

- Yirmi on bir, dedim kısaca.

Geçen gün dedi, Süleyman bey ölçmüştü, yirmi iki bulmuşlardı. Düşmüş olacak herhalde.

Bu farktan son derece hoşlandı. Yüzü canlandı.

- Ava gidebilirim öyle ise, dedi. En çok sevdiğim şeydir av. Beni bir parça yoruyor ama. Seviyorum. Ava, şimdi daha

çok gezmek, dinlenmek, vakit geçirmek için gidiyorum. Eskiden keklisiz, tavşansız dönmezdim. Şimdi boş döndüğüm çok oluyor. Bazen balıkçıl avlıyorum. Başını hafifçe, uzun boynunu sazlar arasından ayırt ettim mi hemen vururum. Söyle... Yarım saat ileride özel bir av köşküm var. Av köşkü dediğime bakmayın, çalı çırpı. Orada bir gün beraber içeriz. Keklik zamanı, keklik avlar, keklik kızartır öyle içeriz.

Birden kalktı, pencereden dışarıya baktı, yüzünde bir korku belirdi, bir araba sesi duymuştu.

- Süleyman İzzet Bey olamaz, dedi. Yarın gelecekti. Sonra korkusunu yenerek:
- Tanıştınız mı? diye sordu.
- Tanıştım, diye karşılık verdim.

O sırada Mehlika içeri girdi. Bize kahve getirmişti. Kahvelerimizi verdi. Babasına:

- Bugün ikinci kahveniz, diye tatlı bir eda ile takıldı.

Neş'et bey:

- Kahve de içilir, diye zevkle fincanı aldı. Mehlika yeniden çıktı. Biraz sonra elinde sarı keten bir kumaşla döndü. Bir sandalyeye oturdu, kumaşı dizleri üzerine koyarak, bir yerini dikmeye başladı. Pencerenin bir köşesinden meyvalık görü-lüyordu. Havada seyrek yağmur bulutları dolaşiyor, yeni açmış elma, armut ağaçlarında küçük kuşlar, havaya, bir mavi kavanoza vurur gibi ötüşüyorlardı. İleride, baştan aya-ğa çiçeğe boğulmuş bir armut ağacında da belki bir bülbül tek başına dem çekiyordu. Mehlika başını dikişten kaldırarak bana baktı. Gözlerinde bir hüzün vardı. Gerçekten, şimdi her şey sessizleşmişti.

Neş'et bey bu sessizliği bozarak, ilaçlarını göstermeye başladı, bu ilaçlarla bir küçük kasaba eczanesi kurulabilirdi. Peklik için, ishal için, baş ağrısı için bir sürü ilaçlar, birkaç şişe kullanılmamış penisi-lin, bir iki ampul serum fizyolojik, ouabaine ampulleri, neler, neler

vardı. Kendisine verilmiş reçeteler de yirmiyi otuzu geçiyordu. Bazı reçetelerin arkasına “Tuzsuz tereyağ, haşlama et” gibi şeyler yazılmıştı. Bir reçetenin arkasında da “Her gün bir küçük bardak şarap” yazılı idi.

Bütün bu ilaç ve reçeteleri gösterdikten sonra Neş’et bey:

- Şimdi sizin bazı hususi tavsiyeleriniz var mıdır? diye bana sordu. En çok uykusuzluğa ve baş ağrısına karşı...
- Genel olarak, dedim, sağlığınızda bir bozukluk görmüyorum. Sonra benim öğütlerim genel öğütler olacaktır.

İçki kullanmamasını öğütledim. Bu sözlerimi hüzünle dinledi. Kendisine kalmış son şeyi de kaybeden bir insan hali vardı. İçkiyi zevkle içtiği, ama bu zevki günün her saatine yaydığı yüzünden anlaşılıyordu. Gizlice, odasında içtiği ve yine gizlice, av köşkü dediği kulübede bir iki kadeh yuvarladığı belli idi. Kızından korkuyordu. Ama kızına karşı özel bir ilgisi yoktu. Korkunç bir şekilde kendi içine dönmüş, kendi kendisi ile uğraşır bir insandı. Her şeyi kendi çevresinde toplamak, yine her şeyi kendi kendisinden yayıp çevreye dağıtmak istiyordu. Gerçekten Rıza ustanın dediği gibi başka, garip bir adamdı. İnsan, bu çiftlikte onu garipsiyordu. Çevreden ayrı, kopmuş bir hayat, ayrı bir iç hayatı sürüyordu. Bu, bazen susuşundan, bazen söylediği birkaç sözden, bazen de ortaya attığı bir düşünceden anlaşılıyordu. İçinin tam bir aydınlığı, bir duruluğu yoktu.

- Babam içecektir doktor bey, diye kızı söze karıştı. Ona engel olamazsınız. Hususi tavsiyelerinizden kastı şudur: Yani ben bildiğim gibi yaşamaya devam edeyim mi?

Bu sözler Neş’et beye hem dokundu, hem de kızının kendine yakıştırdığı şu soruya, “Yani, ben bildiğim gibi yaşayabilir miyim?” sorusuna sevindi. Bütün bu sonu gelmeyen incelemelerden beklediği bu idi. Doktordan bu soruya karşılık bekliyordu. Bu soruya ama kendi işine gelen, kendine göre bir karşılık bekliyordu:

- Sigara içebilirsiniz, ava gidebilirsiniz, yürüyebilirsiniz, gezebilirsiniz, hele akşamları bir iki kadeh rakı içmenize yasak yok.

Size bazı ilaçlar yazacağım, bu ilaçlar sizin genel halinizi düzeltmekle kalmayacak, sigaradan, alkolden ve yaşlılığın getirdiği yorgunluklardan doğan her belirtiyi önleyecek.

Böyle konuşmamı bekliyordu.

- Mesela, dedi Neş’et Bey; rakı içmemde bir mahsur görüyor musunuz? Geçenlerde bir gazetede okudum. Alkolün damar açıcı tesirinden bahsediliyor. Damarlar gevşeyince tansiyon da düşüyormuş. Bu yazıyı gösterdim Süleyman beye. Alkolün ne olursa olsun zararlı bir şey olduğunda ısrar etti. Bana uzun uzadıya Vagus, vaso construction, vaso dilatation’dan bahsetti. Değerli şeyler söylediğini kabul ediyorum, ama ben anlamadım. Bilgisi geniş bir adam doğrusu. İnsan bir şey sorunca o mesele üzerinde uzun uzadıya bilgi veriyor, her şeyi bilgince açıklamaya çalışıyor. Tıp, gerçekten bir terimler bilimi doktor bey. Bu terimleri bilmeden bir şey anlamamıza imkân yok. Süleyman Bey, bu noktayı çok iyi kavramış. Akciğer hasta demiyor. “Poumon’lar lese” diyor. Çok önemli bir nokta. Bilginin derinliğini, bilgiye ısınmışlığı gösteriyor. Terimlerin ta içine, kanına girmiş. Damarları açıyormuş alkol deyince ben, Süleyman bey hemen: “Evet; dedi, vasodilatation yapar beyefendi.” İşte şimdi oldu. Bilgisinde halka inmek yok, terimlerini feda etmiyor. Bilgisine ve o bilginin gerektirdiği şekillere riayet ediyor. Siz de aynı düşüncede değil misiniz? Hem bilgiyi halka indirmek ne kötü şeydir. Halk anlasın diye, basit kelimelerle konuşmak, o terimin halkçasını söylemek için aklını yormak ne kötü şeydir. Biz elitiz beyefendi.

Neş’et bey “Biz elitiz” deyip kızına baktı, bir an sustu. Gözlerinin derinliklerinde hüznü bir parıltı gezindi. İçini çekti.

- Oh, dedi, ne iyi ettiniz de geldiniz. Ayrıca tansiyonumun düşmüş olmasına da sevindim. Ya, doktorcuğum bizler elitiz. Süleyman bey de bir elit. Okumuş bir adam. Hiç olmazsa belli bir bilimin yollarından geçmiş.

Birden aklıma Süleyman İzzet beyin masasının üstü geldi. Bir takım prospektüsler geldi aklıma,”Raşitimz, Lupus vulgaris, Boyun adeniti” diye yazan bir kurutma kâğıdı gözlerimin önünden geçti. A vitamini, D vitamini, Calcium diye bir şeyler daha geçti aklımdan. Süleyman beyin masası üzerinde bu cins kurutma kâğıtlarından bir sürü vardı. Okumuş adamın portresini bu kâğıtlardan çizmeye başlamıştım kafamda. Süleyman İzzetin ciddi bir kitap okuduğunu görmemiştim. Odasındaki etajer eski tıp dergileri ile dolu idi. Bu dergiler, üstelik kendi malı değildi. Sağlık merkezine gelen bazı dergilerdi. Bu dergileri bile açıp karıştırdığını görmemiştim Süleyman İzzetin. Okuyacak vakti yoktu zaten. Okumaya bir değer verdiği de yoktu. Kendi kendime: “Ben bir elit olamam, dedim ben bir elit değilim!”

“Ben hiçbir zaman elitlerden olmadım, ben okuyan, düşünen, çalışan bir adam olmak isterim, kendini halkın hayrına geliştiren bir bilim ırgatıyım ben, o kadar. Kendimde halkın üstünde bir güç, bir kuvvet görmüyorum. Ben halkın, halk için aydınlanmış bir parçasıyım, asıl elit yine halkın kendisidir, biz onun gizli aydınlığından alıp ona açık aydınlık veren ışıklarız.”

Bu düşüncelerimde içten bir inancım vardı. Neş’et bey yine söze başladı:

- Bir elitin halk üstünde bir yeri vardır. Öyle olmalı. Bu üstünlüğü kanunlar bile tanımalı. Ben hiçbir zaman Süleyman beyi bir köylü ile bir tutamam. Anlıyorsunuz değil mi? Hatta kanunlar karşısında bile bir tutamam. Bazı suçları ben pekâlâ Süleyman Bey için bağışlarım. Mesela Süleyman Bey için paraya tapan bir adam diyorlar. Para kazanmak için bazı eğri yollara sapıyormuş. Sözde... Kabul etmem bunu. Bu yollar, onun bilim işlerine giden yollardır, bu karanlık insanlar ile bir tutamam Süleyman beyi. Bir kunduracının para hırsı ile onun para hırsı arasında bir ayrılık, bir sınır vardır... Hem Süleyman beyin para hırsına hırs mı diyeceğiz? Tabii bir şeydir bence. Onun hareketlerini *elitlik* bakımından incelemek gerekir. Biz ise elitlerimizi basit halkın gözleriyle, basit heyet kaideleriyle ölçmeye kalkıyoruz. Beni alın efendim,

beni alın. Çiftliğime çekilmiş bir elitim ben. Bu yüzden çekmediğim ıstırap kalmadı. Hayatım bu ıstırapla doludur. Hep böyle düşündüm. Bir milletin bir aristokrasisi olmalıdır efendim. Ne olursa olsun, böyle gerektir. İster cumhuriyet, ister demokrasi, ama halkın üstünde bir aristokrasi olacak. Mesela bizde de bir elitler aristokrasisi kurulacak. Okumuş adamı halktan ayıracak bir sınır koymadıktan sonra, okumanın faydası nerede? Ancak böyle kesin sınırlardır ki elit ile halk ayrılır. Halk ta bu sınırı ayırt edince, elitlerin düşüncelerine, hayatlarına bir saygı duyar. Halk inkılabı, halkçılık falan filan işte benim anlayamadığım meseleler. Bir milleti elitler idare eder ve elitler idare etmelidir. Benim fikrim bu. Bu fikrimden çok ıztırap çektim çok... Doktorcuğum. Ve böylece hayatın dışında kaldım, burada çiftliğime çekildim. Siz de bir parça düşünürseniz, bana hak verirsiniz. Yok, yok... Ben kendimi, Süleyman beyi halktan biri ile, hani yollarda gördünüz canım, şu sakallı, bıyıklı, kuşaklı muşaklı adamlarla bir tutamam. Ne o? Yıllarca bu topraklara sahip çıkmış, adeta bir kan asaleti ile bu topraklarda soyunu sürüp götürmüş bir ailenin evlatlarından biri, ben, bendeniz beyefendi, yere incek, toprağa basacak ve ilk gördüğüm köylünün omzuna vurup: "Nasılsın kardeşim, bundan böyle sen de ben de biriz" diyeceğim. Olur, mu bu? Olmaz beyefendi kim ne derse desin olmaz.

Neş'et bey coşmuştu, artık siyasi hayatını anlatıyordu. Bu hayatın temeli şu idi: Birden ortaya fırlamış, ama yeni ilkelere ısınmamış bazı yeni ilkelerden ürküp çekilmiş, geriye çekilmiş ve sönmüştü. Neş'et bey tam bir siyasi küskün portresi idi. Düşüncelerine ne değin renk verirse versin bu küskünlüğünü örtemiyordu. Bol bol elit, aristokrasi, yüksek sınıf, idare, kan asaleti, aile şerefi gibi sözcükler kullanıyor, ama sonunda sonuç değişmiyordu, bal gibi bir şeylerden ürkmüş, bazı adımlara ayak uyduramamış, hayatın selleyle bir kenara itilmiş ve orada sönüp küsmüştü.

- Nereden, nereye? diye, bu siyasi coşkunluğuna bir son verdi, benim size sormak istediğim ne idi? Ara sıra ava gitmemde bir mahzur var mı? Hem sizi de beklerim bu avlara. Eğlenir-

siniz. Küçük kasaba hayatı insanı sıkır. İnsan dertleriyle uğraşmak bıktırır insanı.

Vaktin geçtiğini söyleyerek özür dilerim, izin istedim. Neş'et bey birden:

- Aman dedi, doktorcuğum bu ziyaretinizden Süleyman beye bahsetmemenizi bilhassa rica edeceğim. Kırılırlar. Kendisine itimat etmediğimi sanırlar. Ah, kendisinin dostluğunu asla kaybetmek istemem. Bilmezsiniz efendim, bu derin bilgin içliğin ne olduğunu.

Sonra ekledi:

- Ama bu demek değildir ki sizden de uzak kalacağım. Sizi de bekleyeceğim. Mümkünse. Süleyman İzzet beyle aynı günde olmamak şartıyla her zaman beklerim.

El sıkıştık. Beni kapıya kadar geçirdi. Kızı da birlikte gelmişti. Mehlika'nın gözlerinde kararsız sular akıyordu. Adeta bugün konuşulanlar üzerinde, babamın sözleri üzerinde pek fazla durmayın, pek fazla düşünmeyin der gibiydi. Bir de çok eski bir dostluğun belli belirsiz ışığı parlıyordu derinlerde. Hani uzun dostluklar olur, sonra ayrılırsınız, yıllarca sonra karşılaşsınız da gözlerinizde bir parıltı yanar, işte öyle bir parıltı, ama belli belirsiz yanıyordu, çakıyordu Mehlika'nın gözlerinde. Mehlika, benimle evin önüne kadar çıktı. Brik ileride duruyordu. Briğin yanına kadar geldi.

- Çok teşekkür ederim, dedi, elini uzattı. Elini sıktım. Eli konuşuyordu. Yüzünden tatlı bir pembelik geçti bu sırada:
- Gerçekten bekliyoruz, dedi. Hyperion'u unutmayalım sakın.

Rıza usta briği sürdürdü. Mehlika hemen geri döndü. Çiftlik evinin kapısı kapandı.

NEŞ'ET BEY'İN SERÜVENİ

Yolda, Rıza ustanın bu Neş'et beyin hikâyesini dinledim. Rıza usta, birçok ayrıntılara değin bu adamın hikâyesini bana anlattı. Bu hayatı merakla öğrenmek istedim. Kendi isteğimle ve bazı yerlerde kendim sorular sorarak Neş'et beyin iç hayatına girmeye çalıştım. Bazı insanlar vardır, onları kendi yerlerinde, kendi çevrelerinde görünce yadırgamayız. Onların da bir iç dünyaları, belki de Neş'et beyin macerasından daha zengin bir maceraları vardır. Ama bu insanların halini, buldukları yeri, kendilerini çeviren hayatı o kadar doğal buluruz ki, onlar üzerinde bir şey öğrenmek için hiçbir susuzluk çekmeyiz. Ama Neş'et beye öyle bir yerde rastladım ki, bana merak verdi. Hayatı, hali, bazı düşünceleri, yaşayışındaki bazı gizlemler, kızı beni düşündürdü. Onu, bir türlü getirip bu ıssız çiftliğe yerleştiremedim. Onun iç hayatını bir türlü bu çiftliğe bağlayamadım. O, bu çiftlikte iğreti duruyordu. Bazı tohumlar rüzgârlarla ya da tabiatın itisi ile uçup, kendi floralarının dışına çıkar ve bambaşka bir toprakta, bambaşka bir florada yalnız başlarına ürerler, çiçeklenirler. İnsan bu otu, bu çiçeği ve bazen bu ağacı görünce onun bir yabancı olduğunu anlar. Hemen anlar. Neş'et bey de bu çiftlikte bir yabancı gibi duruyordu. İşte, onun hayatına eğilmek isteğini insana, bu yabancılık veriyordu. Neş'et bey yerleşmiş bir insan değildi. “Kim bu adam, nasıl bir adam bu?” diye sorunca, Rıza usta:

Bu uzun bir hikâyedir, dedi.

Ufukta belirsiz hale gelen ağaç çizgilerini göstererek:

- İşte, eski çiftliğin sınırları. Daha daha da gideceksin. Bu topraklar hep Neş'et beyin dedelerine aittir. Neş'et beyin dedelerini hatırlayanlar vardır. Ya da dinlemişler dinlemişler de anlatırlar. Babası da otuz yıl kadar önce ölmüş. Burada, bu çiftlikte ölmüş. Şimdi ayrıldığımız evi anlatırlar da insan şaşır kalır. Kapısında atlar, arabalar eksik olmamış. Odalarından gürültüler taşarmış. Birden evin önünde, at üstünde Neş'et

beyin babasını görmüşsün. Bir erkek güzeli imiş. Asıl karısı Neş’et beyin annesi imiş. Ama derler ki, ayrı ayrı köylerde dört karısı daha varmış. En güzeli de bir Gürcü karısı idi derler. Bu Neş’et beyin dedelerinin doktor bey, yalnız toprakları değil, köyleri varmış. Şimdi hâlâ burada, bazı köylüler köylerine “Ali Ağa Köyü” ya da, Neş’et beyin babasının adı ile “Rüstem Bey Köyü” derler. O günleri iyice anlatmama imkân yok. Ama şimdi bir parçasını gördüğün şu çiftliği binlerce büyült, atlar, davarlar, sürüler kat işin içine ve bir de bu toprakların bir ucundan bir ucuna, sabahtan akşama varılabildiğini düşün, işte sana, bu adamların topraklarının zenginliği.

Şimdi bak bu toprakların ne hale geldiğine, bir zamanlar kanlı canlı, güçlü, tuttuğunu koparır insanların yaşadığı çiftlik evine bir bak. İşte bu geniş toprakların elden gitmesi ve dedelerden kalma bu hayat yuvasının sönmesi yıllarca önce başlar. Doktor, sana meraklandığın için tarihleriyle anlatacağım, hani benim de hoşuma gider bu hikâyeyi anlatmak. Anlatırken bir mahzunluk çöker yüreğime. Evet, 336 yılları. Bu vilayetten Ankara’ya murahhas çağırıyorlar. O zamanlar Mustafa Kemal Paşa Ankara’da. Meclisin açılacağı günler. Neş’et bey o zaman genç, 25-30 yaşlarında. Bir Almanya gezisi yapmış, galiba oralarda bir yerde felsefe mi tarih mi ne okumuş, güzel kızlarla düşmüş kalkmış ve sonunda Türkiye’ye dönerek İstanbul’da zengin akrabalarından birinin kızı ile evlenmiş. Kız İstanbul’dan dışarı çıkmıyor. O zaman Anadolu’da demiryolunu bırak, doğru dürüst bir yol yok. Neş’et beyin karısı, o zaman Neş’et beye artık çiftliğe gitmekte bir mana olmadığını söylemiş. Okumuş. Almanya görmüş bir adamın “Allah’ın çöllerinde” ne işi olabilir diye sormuş kocasına. Kız da tam İstanbul kızı: Piyano çalıyor. İngilizce biliyor ve açık düşünceli. Bak doktor, bütün bu bilgileri kendimden uydurduğumu sanacaksın, hayır, yıllarca oradan buradan edinip biriktirdiğim bilgidir bu. Hemen hemen de kimseye söylemediğim şeylerdir. Sonra bu bilgileri merakla da toplamadım. Bir insanın hayatı üzerine her gün bir şeyler duyarız, bütün bunları birleştirdince, o insanın hayatı ortaya çıkarılır. Benim yaptığım yalnızca bu. Duyduklarımı, işittiklerimi birleştirdim, ortaya

Neş'et beyin hikâyesi çıktı. Gerçekten hiçbir şey eklemiyorum öğrendiklerime, ben de ilgilendim bu hayatla da ondan, böylece en doğru bilgiyi toplayabildim. Neş'et bey karısının tesiriyle İstanbul'da kalmış bir zamanlar. O zamanlar Neş'et beyin pek yakışıklı olduğunu söylüyorlar. Güzel eskrim oynarmış. Almanya'daki tahsili sebebi ile de oldukça okumuş yazmış bir çevresi varmış. O sıralarda Neş'et beyin hayatı da hayatmış. Erenköy'de bir köşkleri olduğunu söylerler. Hatta bir kere İstanbul'a gittiğimde tarife göre, Erenköy'de o köşkü arayıp buldum bile. Ta kendisi mi idi bilmiyorum. Ama herhalde o idi. Havuzlu bir köşktü bu. Büyük çam ağaçları ve bozulmuş çiçek tarhları vardı. Ağaçlar arasından açık yaprak yeşili boyanmış köşkü gördüm, bir de açık pencere gördüm. Belki de Neş'et beyin odası bu idi. Oturup çalıştığı oda. O zaman da içime bir hüznün düştü. Havuz yapraklarda dolmuştu. Pencereden de bir bakan yoktu. Hatta birkaç dakika bekledim. Açık pencereyi ve odanın içini gözledim. Odada bir can, bir kımlıtu yoktu. Belki de bu köşkü sonradan sattılar, bunu bilmiyorum, öğrenemedim. Çünkü Neş'et beyin karısı şimdi Nişantaşı'nda oturuyor.

- Demek, diye, sözünü kestim Rıza ustanın. Neş'et beyin karısı yaşıyor? Ayrı yaşıyorlar öyle mi?
- Bak, dedi, hikâyenin düzenini bozma. Hikâye anlatmak da bir zevktir. Gerçekten bu hikâyeyi anlatırken zevk duyuyorum. Ama, hüznün veren bir zevk bu. Evet, Neş'et beyin karısı şimdi altmış yaşlarında bir kadındır, Nişantaşı'nda oturur. Bu hikâyemizin başlangıcı için önemli bir nokta değil. Belki de sonuna doğru bu kadından bahsederiz. Asıl ben bu çiftliğin nasıl bu hale geldiğini anlatmak istiyorum. Bana dokunan bu değişme. Bu toprakların, Neş'et beyin dedelerinin saltanatından kopması, dağılması. Bugün basit, çalışan insanların emeğine geçmesi. Bu çiftlik evinin bir zamanlar hayat çağılayan bir cümbüş yuvası iken, bugün sönük bir barınak haline gelmesi. Ah! Ah! Bu toprakları seviyorum da, onun için bu hikâyeyi sonuna kadar anlatmak istiyorum. Şu rengi kırmızıya çalan topraklarda ne güzel karpuzlar, ne güzel domatesler yetiştirdim, doktor. Toprağın ayrı bir hayatı olduğunu anladım. Ne Neş'et bey, ne de dedeleri bunu bilmediler doktor.

Toprağın da bir hayatı olduğunu bilmediler. Bakıyorsun kış geliyor, toprağın üzerinde hiçbir şey kalmıyor, kara katı bir şey oluyor, kuru dikenler rüzgârda uçuşuyor. Bütün otların, bütün çiçeklerin solup gittiğini, yok olduğunu görüyorum. Onlara ait ne yeşil, ne canlı, ne de başka bir iz bulamıyorsun toprakta. Bir kuruluk, bir katılık ya da sonsuz bir ıslaklık! Ama yanılıyorsun, bütün o renkler, o kokular gizli, gizli bizim gözlerimizden uzakta, o katılığın ta içine siniyor. Her bahar aynı şeyi düşünüyorum, bak diyorum kendi kendime; bütün ümitlerimizi kestiğimiz toprağın haline, o katı, o kuru toprağın haline: Nasıl bir ana yüreği gibi o tohumları, o renkleri, o kokuları ta içinde saklamış. İlk nisan yağmurlarından sonra, ilk ılık güneşlerin ardından bir de bakıyorsun, toprağın göğsünden yine papatyalar, yoncalar, ebegümeçleri, yabani turplar, yeşil otlar, ayrık otları fıskırıyor. Yahu şaşırıyor, hayran kalıyorsun. Nasıl, nerede sakladı bu kadar zenginliği bu toprak diye kendine soruyorsun. Bu da benim felsefem doktor. Sade Neş’et beyin felsefesi olmaz ya. Rıza ustanın da felsefesi olur. Hem benim felsefemi sana kimse öğretemez doktor, bu, Almanya’da da öğrenilemez. Bu toprağı sevenin felsefesidir. Toprağa dost olanın bilgisi. Basit bir felsefe bu. Ot bitmesi gibi. Çiçek açması gibi. Ama toprağı seven adamın felsefesi. Çiçek yetiştiren, domates fidesi diken, kayısı reçelinin hangi cins kayısıdan en iyi yapılabileceğini bilen, çiçekleri birbirleriyle çiftleştirip ebruli renkli çiçeklerin nasıl üretilbileceğini öğrenen, tavuk besleyen ve ağaç altında uzanıp toprağa yatan adamın felsefesi. Akşamüstleri çoluğu çocuğu ile birlikte bir masanın başına oturup, yetiştirdiği çiçeklere karşı rakı için Rıza ustanın felsefesidir bu. İşte toprağa ait her hikâye bana böyle dokunur. Toprağın insanlarla ilgisini o kadar derinden inceledim ki, bir avuç topraktan bile sana binlerce yıl yaşamış insanların hikâyesini çıkartabilirim. İşte bu yüzden Neş’et beyin hikâyesini anlatırken ben yine sık sık bu topraklardan, bu topraklarla insanların ilgisinden bahsedeceğim. Bir de şunu söyleyeyim: Efendim bu Neş’et beyler toprak nedir bilemediler, toprağı bir canlı gibi sevemediler, sadece toprak sahibi olarak kalmak istediler.

336 yılı diyordum ya, ne olursa bu yılda olur. Buralardan Ankara'ya bir murahhas çağırırlar. Neş'et beyin babası Rüstem beyin aklına oğlu gelir. İstanbul'a yazar. Dedim ya Neş'et bey Almanya'da okumuş, felsefe, tarih biliyor, okumuş uyanmış adam. Bu işten pek memnun görünür. Ancak başta karısı ile çatışırlar. Karısı, Anadolu'daki mücadeleye inanmadığı gibi, bu işin İstanbul'daki hayatlarını da bozacağından korkar. Babasının çağırışı ile Neş'et bey bir ara çiftliğe kadar gelir. Babası onu, İstiklal mücadelesine inandırmaya çalışır. Rüstem bey, anlattıklarına göre en çok şu nokta üzerinde durmuş; oğlunun bilgili, aydınlık bir insan olduğunu bilir, onunla övünür, onun birçok işlerde parlayacağına inanır, bu yüzden pek bağlandığı Milli Mücadele hareketinde oğlunun da bir yer almasını istemiş. Neş'et bey bir yandan gençlik ateşi, bir yandan babasının tesiri, babasını gerçekten sayarmış, Ankara'ya gitmeye, orada bir iş almaya karar vermiş. Murahhas değil de, herhangi bir iş alayım demiş. Bu kararında birden parlayıvermek arzusu üstün gelmiş. Rüstem bey, Milli Mücadele ile yeni bir çağın başlayacağını sezen sağduyulu, ileri görüşlü bir adam olduğundan, oğlunun bu yeni çağda bir yer tutacağına inanmış ve en çok da bu yönden Neş'et beyi şevklendirmiş. Buna karşılık Devlet hanım - Neş'et beyin karısı- Neş'et beyin birden çiftliğe gidişine, Ankara'da milli mücadeleye katılmak kararına, bir anlam verememiş. Neş'et beye çok acı ve sert bir mektup yazmış. Neş'et beyin hareketinde bir parça aptallık bulmuş. Onu, yarattıkları mutlu aile çevresini yıkmakla suçlandırmış. Anadolu mücadelesini bir sürü maceraperestlerin kendileri gibi maceraperestlere kurdukları bir tuzak gibi göstermiş mektubunda. Ölüm ve unutulma tuzağı diyormuş. "Sen Neş'et bey nasıl oldu da bu tuzağa düştün, bir türlü anlayamıyorum?" diye yazmış. Oturmuş Neş'et bey de karısına mektup yazmış. Babasının tesiriyle, babasının yüreklendirmesiyle; kolay mı, Osmanlı kadına karşılık vermek. Ama vermiş. Anadolu hareketi bir macera değil diye yazmış. Bir millet kendi kendini bulacak, bir millet kendi kendisini kurtaracak, diye yazmış. Bir istiklal ve hürriyet savaşı bu, deyip yazmış. Macera sandığın bu yeni hayatın sonunda, belki beni daha parlak bir yerde yükselmiş bulacaksın, diye yazmış. O zaman İstanbul'da bıraktığım çevrenin ve yerin hiçbir önemi kalmayacak, yeni çevrem ve yeni yerimle övüneceksin, diye

yazmış. Karısı da kesin bir karşılık vermiş: Senin bu hareketin bir deliliktir, bu deliliğinde sana yardımcı olamam falan diye. Mektubunun sonu da şöyle, -bu mektubu Rıza usta nerden bulmuş bilmiyorum, ama bana verdi okudum-: “Sana hazırladığım ve Allah’ın lütfu ile bezenmiş saadet ve yükseklik dolu geleceği bir hiç uğruna, toz, toprak ve kerpiç yığınları içinde harcaayıp yok etmene hiç akıl erdiremiyorum. Karın olarak seni seveceğim, sana sadık kalacağım ama bu macerada sana yardım etmem için, senin yanında bulunmam için beni zorlama. Sen köyde doğmadığın gibi, ben de şu maceracıların uğruna dövüştükleri o basit halktan değilim. Köklerimizi unutmamalıyım. Ailemizin yüceliğini, perişan düşünceler, sonu ne olacağı bilinmeyen işler uğruna, düşürmeyelim. Bir kere ve son defa, yüzlerce yıllık aile geçmişimizin şerefini sana hatırlatırım” diye yazıp, kesip atmış bu işi.

Neş’et beyin babası ise, oğlunun üzerinde daha derin bir etki bırakarak bu işlerin aile yüceliği ile filan bir ilgisi olmadığını, başlayan yeniçağa katılabilmek için, Milli Mücadeleye katışmanın şart olduğunu söylemiş. Bütün bu bilgiler işin hazırlık bölümü doktor. Sonuç şu: Neş’et bey oldukça kararsız, Milli Mücadele’ye katışmak üzere Ankara’nın yolunu tutmuş. Ancak daha yolda karısının sert ve kesin mektubunu hatırlayarak, hareketlerini kendisi de hafifçe anlamsız bulmaya başlamış. Bu duygu Ankara kapılarında bir pişmanlığa, bir iç yıkıntısına dönmüş. O zamanlar, Ankara’ya Dikmen sınırlarından girilirdi. Dikmen sırtlarından bakıldı mıydı, o zamanın Ankara’sı kerpiç yığınları, yamaçlara yaslanmış bağları ve bu bağların ortasında yükselen kırmızı tuğlalı küçük bağ evleriyle, bir de bu Orta Anadolu kasabasına çok eski yüzyılların Ahi hayatını yaşatan birkaç ince minaresi ile, kalenin dibinde serili durur. İnce, çevresi içdeli bağ yollarından geçip, tozlu meydanları, derelerin, atların, katırların dinlendiği ilkel pazar yerlerini aştıktan sonra insan hemen ilkel bir ortaçağ kasabasına girer. Bir iki taş yapı, koskoca imparatorluğun Ankara vilayetine bıraktığı şehirleşme hatırasındır. Kaleye ve Bentderesi’ne bakan geniş pencere evleriyle Hacı bayram Camii’nin çevresinde toplanmış dar sokaklı mahalleler bir küçük esnaf şehrinin sakinlerini barındırırlar. Bu kerpiç ve toz yığını ilk anda Neş’et beye korkunç görünmüş. Babasının bu kadar öv-

düğü, yücelere çıkardığı Milli Mücadele düşüncesinin alevli havasını, canlı hayalini bir türlü bu boz toprak yığını ile, bu soluk ve yarık Anadolu kasabası ile birleştirememiş. İndiği küçük otelde kendisi gibi Anadolu'nun ayrı yerlerinden Ankara'ya gelmiş, Milli Mücadele'nin çeşitli müridleriyle tanışmış. Onlarda da hayalindeki yüceliği bulamamış. Bunlar pek basit insanlarmış. Çoğu küçük çiftlik sahipleri, iptidai muallimleri, yazarlar, emekli subaylar, çete başkanları Orta Anadolu'nun yanık hayatından çıkagelmiş kasaba ağaları, savaşlar yüzünden öğrenimlerini güçlükle tamamlayabilmiş, ama siyasi, askeri bilgilerle bezenmiş ateşli, heyecanlı tıbbiyeliler, ihtilalci doktorlar.

Bu insanların dillerinde Kuvayı Milliye, Anadolu, İstiklal, Mustafa Kemal Paşa, halk terbiyesi, inkılap, hürriyet, Milli ordu, ilk mekteplerin çoğalması, Milli ziraat programı, Türk kadınının içtimai durumu, Halk Darülfünunu, dinin yüzyılımıza göre yenileştirilmesi gibi, Neş'et beye yeni gelen bir takım kavramlar, düşünceler. Almanya'da okuduğu sert düzenli felsefenin etkisiyle, toplum içinden fıskırmış canlı bir tohum gibi eski düzeni zorlayan, eski düzeni aşıp geçmek isteyen bu ihtilal kavramlarını pek güç anlayabilen Neş'et beyin, daha ilk günlerde ruhsal dengesinde bir bocalama başlamış.

Bu bocalamada karısının etkisini de göz önüne almalı. Onun Ankara'ya gittiğini duyan karısı, tam bir ayrılma olmasa bile, mektuplaşmayı kesmiş. Neş'et beye en çok dokunan ve Ankara günlerini bir cehenneme çeviren de asıl bu. Karısının mektup yazmayışı olmuş. O zaman içinde yaşadığı çevre ve hayat daha anlamsız, daha karanlık, daha dar gelmeye başlamış. Kendini yapayalnız amaçsız bulmuş. Bir ara İstanbul'a kaçmaya karar vermiş. Gerçekten o sıralarda bir kabile, bu kerpiç ve ihtilal düşünceleriyle dolu havadan sıyrılmak ve kurtulmak arzusu ile birçok bahanelerle Ankara'dan ayrılmaya hazırlanıyorlarmış. Ama Neş'et beyin babası tam o sırada Ankara'ya gelmiş. Oğluna kuvvet ve şevk getirmiş. Ama Neş'et beyin sınırları pek düzelmemiş. Şu olayı da anlatmalı: O sıralarda, Sakarya Meydan Muharebesi'nin en kanlı günlerinde, bir gün Ankara İstasyonu'nda cepheden taşınan yaralıları görmüş. Bu yaralılar arasında kendi yaşdaşlarından insanlara rastlamış. Bazıları umutsuz, bazıları en değerli organlarını kaybetmiş, bazıları

bütün hayatlarını sakat ve yarım geçirmeye mahkûm, bir yaralılar treninden birer birer indiriliyorlarmış. Bu insanlar içinde her cinsten insana rastlamış Neş'et bey. O zaman şöyle düşünmüş: Bu adamlar, bu insanlar bu kadar ağır ve derin neden ve nasıl yaralanabildiler? Bu yaralılar içinde tanıdığı bir genci görünce bu düşüncesi daha karışık, daha aşırı bir şekil almış. Bursa Muallim Mektebini yeni bitirmiş bu genç, yeni nişanlanmış ve şimdi, kafası kanlı ve kirli bir sargının içinde zor seçilebiliyormuş. Gözlerinin çevresi mosmormuş. Burnu incelemek uzuyor, sakallarında kan pıhtıları yapışık duruyormuş. Neş'et bey bu genç tanıdığına yaklaşmış. Genç öğretmen yalnızca iniliyor ve hafif açabildiği gözlerle bakabiliyormuş. Neş'et beye bu görünüm çok derin bir korku vermiş. Kendi kendine birkaç gün, büyük ümitlerle hayatını kuran bu genç öğretmenin nasıl olup da bir muharebe meydanında bu hale gelebildiğini düşünmüş. O zaman kendinden utanmış. Gerçekten bütün hayatını bir boşluk içinden gözden geçirmiş. Değer verdiği, bağlandığı o küçük şeylerin, bu öğretmenin uğruna çarpıştığı, bile rek ya da ortak bir duyguyla hayatını ortaya attığı ortak değerler yanında nasıl bir hiç olarak kaldığını, nasıl bomboş kaldığını anlamış.

Peki onlar yaralanabildiler, onlar ölesiye çarpışabildiler, diye gece uyanıp bağırması. Sen ne yaptın? Sen kerpiç yığınlarına, bu sessizliğe, bu ortaçağ kasabasına bile dayanamadın. Kaçtığın, alışamadığın değerler uğruna ölesiye dövüşebildiler, bu kadar cesur oldular. Bu yeni ihtilal değerlerini belki senin kadar ölçemezlerdi -sen tarih okudun, sen felsefe okudun, okudun ya Neş'et bey-, ama yine de ilkel bir vatan çocuğu gibi, bir halk içgüdüğü ile, bir yeni çağ getirmek için çarpıştılar. Kendi tarihlerini kurtarmak, yeryüzünün en kutsal olan vatan ocağını söndürmemek için cephelere gittiler, kendilerine verilen görevi başardılar, öldürdüler, öldüler, geri çekildiler, köprüler attılar, yanı başlarında arkadaşlarının havaya uçtuğunu gördüler, susuz kaldılar, hastalandılar, gecelerce uyumadılar, taş, toprak üzerinde yattılar, yalınayak dolaştılar, yaralanıp yanık toprak üzerinde kimsesiz, yardımsız kaldılar, gecelediler, yaralarından kan boşandı, kımıldayamadılar, susuzluk içinde kıvrandılar, gece olup üzerlerinde yıldızlar titreşince bir şeyler düşündüler,

ölümle hayat arasında düşe benzer acı, bulanık ve bazen sarhoş edici duygular duydular. Bütün bunları yaşadılar. Bak, diye düşünmüş Neş'et bey, bak şu önemli noktaya bak: Bütün bu insanlar içgüdüleriyle, duygularıyla ilkel cesurlukları ile ve dünyamızı dolduran kavramların en güzeli olan hürriyet kavramına ilkel bir ateşle bağlanarak bütün bu acılara katlandılar. Sen, sen ise içgüdü ile, duygu ile falan değil, bal gibi kafanla, felsefenle, bilginle bu hürriyet kavramını ölçerek, tartışarak bu kavrama yeryüzü kavramları içinde son değerini verip ona taparak, yani, sen efendi, sen okumuş, aydınlanmış adam, bütün bu acıları sen asıl sen daha zevkle, daha anlamlı, daha bilinçli, daha cesurca tadabilirdin. Sen bu acıları çekmeye ve bir milletin derin şuur altında gezercesine yaşamaya mecburdun. Kaçmayı düşündün.

İşte bu kararsız, bu kendi kendini hor görüş, kendi kendini yargılayış, kendi kendini kınayış günlerinden sonra Neş'et beyin işi biter. Toplumla köprüsünü atar. Bir sabah, sıtmadan yeni kalkmış bir insan gibi, yüreği uçuklar içinde, çiftliğine bakar. Kendisini toplumdandan ve yeni gelen çağdan azad eder, kendisini içkiye, günden güne belirsizleşen, garipleşen, bir türlü aydınlığını bulmayan düşüncelerine verir. Babası öldükten sonra toprakla da pek uğraşamaz. Bir mirasyedi gibi, bir küskün soylunun hayatını yaşamaya başlar. Senin anlayacağın doktor. -Elbette, bu adamın başından geçenleri sen daha güzel anlatabilirsin-, bizim Neş'et bey hastalanır.

KASABA ECZANESİNDE

Anadolu kasabasinda eczane, çoğu sağlık işleriyle ilgili insanların buluştuğu, konuştuğu, tartıştığı bir kulüptür. Her zaman günün her saatinde orada bir doktora, ya da hiç değilse askerlikte sıhhiye onbaşıllığı yapmış bir iğneciye rastlarsınız. Bazen bütün bu sağlık adamları doktorlar, sağlık memurları, baytarlar, iğneciler hep beraber burada buluşurlar. Yeni ilaçlardan, halkın tembelliğinden, cimriliğinden, sağlığına karşı gösterdiği ilgisizlikten bahis açılır. Doktorun biri kendince çok ilginç bir olaydan söz açar. Bu olay ilginç de olmasa, bütün dinleyiciler merakla dinler. Doktor bir zatürre olayını, sanki zatürrenin bütün girdisini çıkıtsını kendisi keşfetmiş gibi ballandıra ballandıra anlatır. En sonunda da hastanın şimdi çarşıda aslanlar gibi dipdiri dolaştığını söyleyerek sözlerini bitirir. Doktorun büyüttüğu bu olayı dinleyiciler içten ve inançla dinlemezler, ama kendileri de biraz sonra rastladıkları bir zehirli sıtma olayından aynı önemle bahsedeceklerinden, merakla dinler görünürler. Zatürre olayının şifa ile sonlanmasını bekleyip hemen kendi hastalarını anlatırlar. Bazı doktorların hiç başlarından geçmediği halde, örnekse bir tifo olayını, bağırsak kanaması yapmış bir tifo olayını anlattığı duyulur. Eczacı tezgâhın ardında, hafifçe gülümseyerek, bütün bu olayları dinler. Bir kaşeye piramidon ve aspirin doldurmakla uğraşır. İçeriye giren kahveciye üç gazoz, iki kahve ve bir çay ısmarlar. Dışarda kapının önünde hastalar bekler. Bir köylü içeri girip solucan ilacı ister, bir başka köylü bir parça bit ilacı, yani D.D.T. alır.

Konuların maçlara, seçimlere indiği de olur. Eczacı, Yeni Sabah gazetesine abonedir. Biri, bu gazeteden bir resim gösterir. Bu resim üzerinde herkes duyduğunu, düşündüğünü söyler. Kasabanın eczanesine gelenler içinde belki en önemlisi yaşlı hükümet doktoru Yakup Sururi beydir. Elli beş yaşını aşmış, beyaz saçları yana taranmış, şişmanca bir adam. Daima, bej renkte oldukça eskimiş ama temiz bir ceket giyer, gri kaşe pantolonu çoğu zaman ütüsüzdür, eskimiş, yıpranmış bir bastonu vardır, gömleğinin en üst düğ-

mesi kravatının boğum yerinde daima çözükle durur. Eczaneye en çok akşam üstleri, saat beşten sonra uğrar. Her konuya karışmaz. Kendi konularında düşünce yürütür. Bastonunun ucunu sol koltuğunun altına sokarak:

- Kırkından sonra insan hayata bir destek arar, diye söze başlar. Gece dua edip uyursun. Sabah şafak sökmeden uykun kaçır, birden uyanıverirsin. Yaa, dostum, işte o zaman uyanınca birdenbire ölüvereceğini, bir gün ölebileceğini, hesapta ölümün de var olduğunu düşünürsün. Ölümü düşünmeye başladın mı da hayata bağlanmak zorundasın. O ana kadar yaşadın ama, yaşadığını bilemedin. İşte o an, ölüm düşünceyi gelip çattı mı, yaşadığını, yaşamakta olduğunu ayırt edersin, hayata bir bağlanırsın ki, sorma. Tabii, hayata bağlanmak için bu yaştan sonra bir destek gerekir. Hayatta bir destek! Ölümü de yumuşatacak bir destek! Hani bu yaştan sonra ölümü hayatla, hayatı ölümle barıştıracaksın. Yani, kendini avutacak, aldatacaksın. Hayat boştur, hayat hiçtir falan gibilerden başlayıp, ölüme alıştıracaksın kendini. Tabii, hayat bir hiç değil, hayat boş ta değil. Hayat anlamı olan bir şey! Kısaca şöyle diyelim: Bunca gelişmenin, bir sebebi, bir anlamı vardır elbette. Sonu ölümle bitse de yalnız başına yaşamama. Yani varlığın canlı geçen yıllarının bir anlamı vardır. Bu kadar büyük kanunlarla beslenen hayat boş olamaz. Fizyolojide kalbin çalışmasını okuduk. Bir gün duracak. Hayat ta bitecek. Yani ölüm gelecek. Anladık. Son ölüm olduğuna göre, kalbin çalıştığı zaman parçası yani kanın arzularımızı beslediği süre, bir hiçlikmiş, bir boşlukmuş diyeceğiz. Olamaz benim, olamaz dostum; on yıl, otuz yıl, yetmiş yıl kalp boşuna çalışmış olamaz. Bir anlamı vardır bu çarpışların. Hayat boş olamaz. Bakmayın, öyle, manen bizim hayatımız bir hiçlik, bir boşluk. Yani bizler bir şeyler yapamadığımız, hayatın hakkını tam veremediğimiz... Yani dostum, hayatın anlamını bulamadığımız için hayatı bir hiçlik, bir boşluk kabul ediyoruz. Bu işimize geliyor. Bir şey yapamamızın suçunu böylece örtüyoruz. Hayatın cezasından kurtulmak için ne güzel çare. Ne feylesofça hınzırlıktır bu dostlarım... Hayatını yok

et, bitir, harca, hayatına hiçbir anlam karışmasın, bütün bu hiçlikleri, boşlukları kendi tembelliğin, bencilliğin yüzünden yarat sonra... yaa... bu geçirdiğin, ama künhüne varamadığın, künhüne varmak için de uğraşmadığın, hakkını veremediğin canlı zamana hiçlik de, boşluk de. Feylesofça bir hınzırlık bu vallahi.

Bütün bu sözleri eczanede, Süleyman İzzet bey bıyık altından gülerrek ama ilgi ile dinlerdi. Bir ara Yakup Sururi'nin sözünü keser:

— Amma da felsefe yaptın üstat, derdi.

Bizim yarı aydınlarımız da hep böyledir. Gündelik yaşayışımızın gündelik sorunlarını kurcalayan ufak düşünce atılışlarını daima, “felsefe yapmak” şeklinde karşılırsınız. Bir düşünme anının, düşünme olayının, gündelik yaşantımıza serpilmiş bir düşünce kırıntısının felsefe sayılması yarı aydınlarla dolu topluluğumuzun bir özelliğidir.

Süleyman İzzet için de, Yakup Sururi'nin sözleri felsefe sayılıyordu. Ancak felsefe yaptın üstat derken, Süleyman İzzet, hem felsefenin ne olduğunu bilmeden, insan soyunun gündelik işler ve yaşantılar üzerine kafa yormasına felsefe der, hem de gündelik işler üzerine insanın akıl yolu ile bir parça ışık dökmesini alayla karşılardı. Bir türlü bir insanın düşünebileceğine, düşünmesi gerektiğine inanmaz, kendisi hiçbir sorunu ömründe akıl yolu ile, birikmiş deneylerin yardımı ile düşünmediği için, insanın doğal hakkı olan kendi kendine düşünme halini gülünç bulurdu.

Felsefe derken gerçek felsefenin de ne olduğunu bilmiyordu. Bırakalım yalın felsefe lafını, o, çoktan... Lisede üstünkörü okuduğu felsefe derslerini bile unutmuştu. Süleyman İzzet, felsefesiz bir yarı aydın sınıfının, düşünmeyen, gündelik olaylara aklıyla yaklaşmayan ve düşünmeyi horlayan göstermelik bir örneği idi.

Üstelik Yakup Sururi de bu sözleriyle, hiçbir zaman felsefe yapmış olmuyordu, böyle bir iddiası da yoktu. Yaşanmış elli-elli beş yılın içinden Doğu adamına has birtakım gerçekler bulmuş, deneyler ve olaylar dünyasından kendine göre bir duygu ve düşünce yapısı kurmuştu. O, doğu dünyasının konuşan ve düşüncelerini bala döküp, tatlı tatlı söyleyen aydın örneği idi. Felsefe yapmadığı hal-

de, insan ona pekâlâ feylesof diyebilir. Bu bir halk deyimidir, sevimli, dürüst, babacan insan örneğini anlatır. Böyle insanlar, çoğu kez, buldukları yerlerde hayat deneylerinin özetlerini kendilerine has bir düşünce örgüsü içinde anlatırlar. Böylece Yakup Sururi bir feylesoftu.

Felsefesine her şey karışmıştı, hayat, bilim, gündelik işler, başından geçenler, hayat deneyleri, mistisizm, gerçekler, idealizm, her şey birbirine girmiş, hayata ait o çok yönlülük düşüncelerine sinmişti. Birçok yerler görmüştü. Gençliğini Niğde dolaylarında bir ilçede geçirmişti. Bir frengiliye Neosalvarsan verirken damar yolu ile, adamcağız birdenbire ölmüştü. Yakup Sururi bu sırada hekimliği bırakacak kadar korkmuştu. Bu ilçede en çok uğraştığı şey, kasaba eşrafının cinsel kudretsizliklerini canlandırmak için, birtakım kuvvet hapları hazırlamak olmuştu. Bu yüzden altmış beş yaşında bir yaşlı çapkının, belki altıncı karısının koynundan çıkıp sabah başarısını doktora iletmesi ve hazırladığı kuvvet hapını göklere çıkarmasını, Yakup Sururi hala gülerek anlatırdı. Aynı hap daha genç bir adamda hiçbir değişiklik yapmamış ve adamcağız perişan, ağlayarak doktora yeni bir hap hazırlaması için yalvarmış, bu hap için ne isterse vereceğini, neden ki on altı yaşında bir kızla yeni evlendiğini gözyaşlarıyla söylemişti. Belki o zamanki tıp öğretiminin sonucu, Yakup Sururi'nin tıp bilgileri de birtakım basit ilkelere dayanıyordu. Tıbbi uygulaması da öyle basitti. Keten tohumu lapası, elma diyeti, ihlamur, pelin otu süzmesi ve kinin, bir de Tanrıya inanç, doktorluğunun temeli idi. Hele kinine çok inanıyordu. Bir gün Süleyman İzzet, bir sıtmalığı Paludrin ile iyi ettiğinden söz ediyor ve üç dört kez Paludrin sözcüğü üzerinde durarak, yani: "Ey, Yakup Sururi, bu ilaçtan haberin yok senin tabii. Bu yeni bir ilaçtır. Bak ben biliyor ve kullanıyorum!" demek istiyordu. Yakup Sururi hemen anladı ve ağır ağır:

Kininden vazgeçilmez evlat, dedi. Öyle eski, öyle sağlam, öyle güzel bir ilaçtır o. Sulfata bizde yerleşmiştir. Anadolu'nun ilacıdır o. Kalp için, ateşe karşı kullanabilirsin, kuvvet verir, iştahı açar. Nerede kullanamazsın ki onu? Ha evlat? Her tedaviye ilk önce kininle başlamalı. Anadolu'da her hastalığın altında bir sıtma hikâyesi vardır. Sıtma ne kadar geniş bir bozukluk yaparsa, kinin

de o kadar geniş bir iyileştirme hassası kazanır. Ben eski hekimim, kininden vazgeçemem. Her reçeteme, ne cinsten olursa olsun bir parça kinin katarım.

Bu arada, Yakup Sururi, kininin keşfinin hikâyesini anlatır, Pelletier ve Caventou yönlerinden bu alkaloidin kına kına kabuklarından nasıl çıkarıldığını ince ince belirtir, kininin farmako dinamik özellikleri üzerinde durur ve derse benzeyen bu konuşmasını:

— Gubler, kinin için dinamofordur der, diye bitirirdi.

Süleyman İzzet, bir parça yenik:

— Kim bu Gubler, üstad? diye gülerek sorardı.

Yakup Sururi hiç alınmaz, Süleyman İzzet'in bu sorusunu duymamış gibi:

— Ben bir parça Lokman hekime benziyorum, derdi. Hiç kimse hayatı uzatamaz. Mesele hayatın vücudumuza getirdiği madde ıstıraplardan kurtulmaktır. Ve... bir de, ölüme sağlam girmek, yani yaşlanmamak, hayatın hakkını ruhça ve bedence tam vermek. İşte benim pelin otlarımın, kininlerimin, ıhlamurlarımın, yoğurttan, elmadan ibaret yemeklerimin hikmeti budur.

Eczacı tezgâhından:

— Yakup bey diridir, diye söze karıştırdı. Ama hep te yoğurt yediğinizi, hep elma yediğinizi söyleyemezsiniz ya? Bu kadar yer gezmişsiniz, bu kadar insan tanımışsınız, Anadolu'da geçirdiğiniz bu yıllarda hep yoğurtla elma mı yediniz?

Bu sözleriyle eczacı, Yakup Sururi ile ara sıra birlikte kafa çekliklerini hatırlatmak isterdi. O zaman Yakup Sururi feylesofça güler:

— Eczacı; eczacı, derdi; kim ömründe yalnızca, elma ile yoğurt yer de yaşadım diyebilir ara sıra perhiz bozmak ta gerekir. İnsanları tanımak için perhiz bozmak gerekir. Elma ile yoğurt yiyip ömrünü artsız arasız oruç içinde geçiren bir adamın dostu da olamaz. Hiç olmazsa ben böyle düşünüyorum. Benim için hayat sonsuz bir dost aramadır. Bu dost çoğu zaman

bir mürşid olur, benim için. Kendimi hep mürşid yerine koyarım ben. Her yerde bir mürşit ararım. O yüzden bunca yer gezdim, hiç gam yemedim. Şimdi gençlere bakıyorum, Batı Anadolu'da iyice bir yere tayin edilmişlerse iyi, yüzleri gülüyor, yoksa öyle ıssız yerlere gitmek istemiyorlar. Benim gençliğim ise Lice, Sason filan oralarda geçti. Bozkırda, kerpiç evleriyle küçücük bir kazada hükümet tabipliği yaptım. Tam oraya alışmışken, tutup beni Antalya'nın bir kazasına verdiler. Orada, daha kendime bir dost bile edinemedim aldılar Sivas'ın Hafik kazasına gönderdiler. Böylece gezdim, durdum. Ama hiç yalan söylemiyorum, yeni bir yere nakil haberini alınca bayağı sevinirdim. Aradığım mürşid belki orada idi. O arzu ile, o hasret ile yola çıkardım. Nerede ki bir kadeh şarap vardır, orada bir mürşide rastlamak mümkündür. İşte sözümün başına geldim, şaraba oruçlu oldunuz mu mürşidi de bulamazsınız. Onun için öyle sofu perhizkarlık iyi değildir, derim. Belki mürşidi bir köyde bulacaksınız, o köyde üzüm bağı varsa, o üzümde şarap yapıyorlarsa, o şarabın içildiği bir sofraya kuruluyorsa, hiç korkmayın, belki orada o mürşidi bulursunuz. Ama perhiz yapıyorsanız, aradığınız bir şey yoksa o köye gitmek size güç gelir, o köye gitmekten hiçbir şey beklemezsiniz, belki yoğurt ve elma yemek için, o köye gidebilirsiniz. Ama yoğurdun, elmanın yendiği sofrada da mürşidi bulamazsınız. Dedim ya, bir kadeh şarap içebilirsiniz ve o köyde de içebilirsiniz, gidin, gidin, belki o sofrada aradığınız mürşidi bulacaksınız.

Yakup Sururi iyice dalar, buralardan en çok sevdiği şair Mevlana'ya geçer, onun hikâyelerini anlatır, dolup dolup taşardı. Bu sıralarda eczane iyice tenhalaşmıştı. Süleyman İzzet'i bu sözler sarmazdı. O, eczacıya bir göz kırpıp, başı ile Yakup Sururi'yi işaret eder:

— Mevlana efendimiz karın doyurmuyor, üstadım, deyip, tansiyon aletini alır, çıkar giderdi.

Yakup Sururi anlatır, anlatır, sonra ağır, ağır kalkar, eczanede kalanlara tatlı bir selam verir ve bana:

- Haydi evlat, derdi. Artık gidelim. Benim sözlerimden artık pek herkes anlamıyor. Biz zaman dışı adamlardan olduk. Herkes dalavereci, dolandırıcı, hırsız, dolapçı oldu diyoruz. Doğru. Ama sebebini araştırdık mı? Herkes kendi kendine kalmış ta dünyada onun için. Ben latince bir deyim buldum zamanımın insanı için: Homo Solitarius. Yalnız adam, yani fikren değil, işinde, gündelik hayatında, güveninde yalnız adam. Ben boş zamanlarımda efendim, hoş dolu zamanım yok ya, kasabanın gecekondularını gezerim, efendim. Bekçilerin, odacıların, işçilerin, küçük memurların, ayakkabıcı esnafının evleri. Hepsi kötü yapılmış, hepsi sağlık için zararlı, hepsi pis, alçak tavanlı, penceresiz gibi, çamur içinde. Neden böyle? Yahu bir adam ev yaptırırsa böyle mi yaptırır? Böyle mi yaptırmalı? Tabii böyle yaptırır. Bin türlü mihnetle, borçla yaptırırsa işte ancak böyle yaptırır. Homo Solitarius'un evi de böyle olur. Başka insanlardan, toplumdan yardım görmeyen adamın evi böyle olur efendim. Basit kanun: İnsan barınacak! Ama barınması için yalnız kendisi çalışacak, kendi çare bulacak, kendi emeği ile ev yapacak, kimsenin yardımı olmayacak, anlıyorsunuz ya efendim. Bu demek, her ne pahasına olursa olsun iki göz ev yapacak demektir.

Birden Yakup Sururi o efendimli resmi konuşmayı keser, birden beni ayırt eder:

- Ya evladım, derdi, sebep aramanın güzelliği buradadır insan böyle uzun boylu saçmalar.

DÜMEN

Yine bir gün, eczanede idik. Ş... köyünden oldukları pantolonlarından belli iki köylü geldi. Bu köy dağ köyüdür ve yoksuldur. Pantolonlar da, sanki on, on beş köpek saldırmış da didiklemiş gibi parça parçadır, kaba kahverengi şayak pantolonları hep böyledir. Köylüler, eczaneye girip eczacıdan “solucan ilacı” istediler. Eczacı, içerde Süleyman İzzet bey var ise, böyle zamanlarda istenen ilacı vermez. “Reçeteniz var mı?” diye sorar. Süleyman İzzet olmadı mı kendine göre bir şeyler seçer, köylülere bir şeyler tarif eder, ilacı verir. Bu konuda Süleyman İzzet’le aralarında hiçbir şey, bir konuşma ya da tartışma geçmemişti. Ancak birkaç kez, Süleyman İzzet, aspirin isteyen bir köylüye pek tatlı bir dille:

- Ama yavrucuğum, neyin var bakayım senin? diye sormuş. Her ağrıda aspirin kullanılmayacağına, her ilacın doktorlarca öğütlendikten sonra alınabileceğine dair uzun bir konuşma yapmış, bunun üzerine eczacı, köylüye vermek üzere hazırladığı, selofan kâğıdına sarılı aspirini Dr. Süleyman İzzet’e gösterip:
- Vereyim mi doktor bey? diye sormuştu.

Bu olaydan sonra eczacı, eczanede Süleyman İzzet varsa, köylülerin doğrudan doğruya isteklerini karşılamaz olmuştu.

Ş... köylüleri içeri girip, solucan ilacı isteyince Dr. Süleyman İzzet’e bakıp, eczacı:

- Doktora muayene oldunuz mu, reçeteniz var mı? diye sordu.

Süleyman İzzet, yine o kandırıcı tatlı edasıyla:

- Neyin var bakayım yavrucuğum? diye sordu.
- Hiç... dedi, köylünün biri. Ağzımdan şuncacık –işaret parmağını tutarak gösterdi- bir solucan geldi. İlaç alacağım.

- Ama, dedi Süleyman İzzet, amma... yavrucuğum bakalım derdin yalnızca bu mu? O solucan ağzından niye geldi?

Köylüler sustular ve durdular. Biri söylendi sonra:

- Öyle ya efendi, dedi, ne yaparsın köylüyük biz. Böcek ilacı döker derdini dedikte.

Süleyman İzzet, oturduğu masaya yaydığı Hürriyet gazetesini kapattı. Düşündüğü şey kadar, okuduğu şeyin de bilinmesini istemezdi. Ciddi bir şey okuduğunu da sanmıyorum, öyle baş yazılar, ekonomik konular, edebiyat konuşmaları filan okumaz. İlk önce evlenenlere ölenlere bakar. Ondan sonra teşekkür ilanlarına göz gezdirir. Dr... falan filancaya açık teşekkür var değil mi? başlar adamı yermeye, kötülemeye. O doktoru yakından tanıdığını, onun teşhislerinde hep yanıldığını, hatta yıllarca kavernli bir verem diye tedavi ettiği bir hastasına, bir İstanbul gezisinde nasıl ayaküstü bakıp Akciğer kanseri teşhisi koyduğunu anlatır. Bu yüzden o ailenin kendisine: “Amerika’da bile sizin gibi hekim yoktur, doğrusu memleket sizinle övünmelidir” dediğini belirtir ve:

- Bak şu işe, diye devam ederdi, yahu herhalde kendilerini reklam ettiriyorlar. Yoksa... Ben bilirim bu doktoru yahu, hiçbir zaman iyi bir operatör olmamıştır, kaç defa mide ülseri diye karın açıp kapattığını gözlerimle gördüm.

Köylüler girdiğinde böyle bir ilan okuyordu herhalde ve gazeteyi kapattı. Tatlı bir eda ile:

- Yavrucuklarım, dedi. Evlatlarım! Sıhhatinizle neden böyle oynarsınız bilmem ki? İçim yanıyor. Belki başka bir derdiniz vardır. Değil mi? Hiç muayene oldun mu?
- Olmadık, dedi, ilacı isteyen utançla, ürkek. Ağzımdan şuncacık bir solucan geldi işte.
- Vallahi şaşırıyorum bu işe. Mesela bir doktora muayene olup ilacı alsanız iyi. Ama kendi kendinize...

Eczacı, Süleyman İzzet’in imdadına yetişerek:

- Bakın, dedi, bey doktordur. Ona göründünüz mü? Çok iyi doktordur.

Süleyman İzzet bu “çok iyi doktordur” sözünü başı ile doğruladı. Köylüler yine sustular.

Eczacı:

- Ben olsam kasabaya inmişken bir muayene ettirirdim kendimi.

Süleyman İzzet yine başı ile bu sözleri doğruladı.

Köylü:

- Ettirek öyle ise beyim, dedi, burada mı, nerede? Kim istemez iyi olmayı. Bakıtmayı, şu sol böğrümde bir ağrı, yüreğim çırpınır durur. Ağzımdan kara sular akıyor.

Süleyman İzzet:

- Bak gördün mü? Yalnız burada değil, dedi. Muayenehanemde. Han var ya, hani ilerde, Buğday pazarının sonunda, işte orada, o hanın yanında muayenehanem, oraya gidin, sizi bir güzel muayene edeyim.

Köylülerden, sarı bıyıkları dudaklarının iki ucundan çenesine sarkan:

- Benim bir şeyim yok, dedi, ben birlikte geldim.
- İyi ya, dedi doktor, hanginiz hasta iseniz bir güzel muayene ederim. Hastalığınızı hemen kestiririm. Hem de tedavi ederim.

Eczacıya dönüp ekledi:

- Bir parazitöz olacak. Bir parazitöz entestinal. Ama yine iyi bakmalı. Herkes Santoninle bu işin hallolduğunu sanıyor. Santoninli altı paket, bir vil dö riçin, her şey tamam sanıyor. Olur mu öyle şey?

Süleyman İzzet, böyle ara sıra Fransızca söylemeye bayılırdı. Hele aydın insanların bulunduğu yerlerde, bir de kasaba memurlarının

hanımlarıyla konuşurken, muayeneden sonra Fransızca bazı terimler söyler, birbiri ardına Fransızca sözcükler eklerdi. Ancak, temelli bir Fransızcası olmadığı için çoğu sözcükleri bozarak yanlış söylerdi. Parazitöz derdi, örnekse. Bir kere de “Osteoarthritis de la hanche” yerine “Ostoartrit dö la hanç” demişti.

- Köylüler Parazitöz’lü konuşmadan bir şey anlamadılar, ama doktorun bu bilinmez, erişilmez, anlaşılmaz ve gavurca ile dolu bilgisine hayran kaldılar.

Hasta köylü:

- Yarın gelsek? diye söyledi doktora. Yarın gelsek olmaz mı? Bugün pek acele bir işimiz var, kamyon şimdi köye dönecek. Bizi beklemez. Köye gidemeyiz sonra, burada kalacak yerimiz de yok.
- Haa, dedi Süleyman İzzet, bak böyle şeylere gelemem. İsterseniz gelin, isterseniz gelmeyin. Ben bir insanlık vazifesi yapacağım, şurada otururken kalkıp size bakmak için ta oraya kadar yürüyeceğim. Sen kalkmış beni atlatmaya uğraşıyorsun. Sen bilirsin birader. Köylü kısmına iyilik yaramaz ki.

Süleyman İzzet, tatlı, aldatıcı edasını ve yavrularım sözünü bırakmıştı artık.

- Vallahi, dedi, siz bilirsiniz. Benim size bakacağım yoktu. Eczacı beyin hatırı için yani. Kazanmaya kazanıyoruz. Kazanç taaa buramız da. Beş almışız, on almışız gözümüz yok. Ama sen iyilikten anlamıyorsun ki birader. Sana karnında neler var söyleyeceğim, seni iyi edeceğim, bir güzel muayene edeceğim diyorum; içimden insaniyet namına böyle konuşuyorum; sen kamyondu, yarın olsaydı filan gibi boş laflar ediyorsun. Gelme birader, baktırma birader, istersen öl birader, zorla sana bakalım demedik ya birader...

Köylü acındırıcı bir eda ile:

- Darılma doktor bey, dedi. Hani işimiz acele de. Ama baktır-sam sana bakıtmak isterim kendimi. Yarın olsun dedim. Yarın yine ineceğim kasabaya.

- İn kasabaya ama beni bulur musun bakalım? diye Süleyman İzzet kesin bir çıkışla söyledi. Ben yarın gidiyorum oğlum, ben yarın İstanbul'a gidiyorum. Bir, bir buçuk ay da gelmeyeceğim. Beni yarın bulursan gel de baktır. Kendi bileceğin iş. Ha? Söyle şimdi baktıracak mısın söyle? Yoksa yarın beni zor bulursun, yarın gidiyorum anladın mı?

Eczacı tezgahtan hayretle Süleyman İzzet'e baktı. Köylü:

- Peki bey, dedi, darılma sen.

Eczacıya dönüp:

- Veremiyorsun demek, dedi, solucan ilacını.

Süleyman İzzet kızdı:

- Eczacı doktor mu be! diye bağırdı. Ne anlar eczacı sana verecek ilaçtan!

Böyle zamanlarda Süleyman İzzet sonsuz kabalaşırdı. Eczacı sustu.

Köylü arkadaşına, çaresiz:

- Gidek, dedi.

Süleyman İzzet köylülerin ardından sövdü.

- Ne adamlar yahu. Muayene edelim diye yalvarıyoruz da, bizi aldatmaya kalkıyorlar. Bütün bunları insanıyet namına meslek aşkıyla yapıyorsun da onlar, seni anlamıyorlar.

Yeniden Hürriyet gazetesini açtı, bu sefer ilan sayfalarında bilmem ne hastanesine şu kadar et, şu kadar ekmek alınacaktır gibilerden bir ilanı okumaya başladı. Ekmeklerin toplam sayısını, ekmeklere verilen toplam fiyatı okuyor ve sonra tek ekmeğin fiyatını hesaplıyor, ara sıra, yine neyi okuduğunu belli etmeden:

- Vuruyorlar eczacı, vuruyorlar, diye bağıriyordu.

Eczacı neyi vurduklarını sormadan:

- Bu akşam tavlaya var mısın? diye seslendi.
- Peki, dedi, ama ilk önce dekayı verin beyim.

Deka dediği bir oyunda eczacıdan kazandığı on lira idi.

Eczacı gülerek:

- Ya senin trente ne olacak doktor? diye sordu.
- O poker borcu beyim, dedi, onun yeri ayrı. Konken, briç, tavlâ, yirmibir, bezik, poker oynardı. Yaşlıca hanımlarla konken, eczacı ile tavlâ, can sıkıntısından patladığı aile toplantılarında yirmibir, cumartesi günleri öğleden sonra kulüpte bezik, ara sıra kasabaya gelen yüksek mühendis, müteahhit gibi insanlarla briç ve hemen hemen her gece de, bir tuhafiyede bir üsteğmen ve bir baytarla poker oynardı. Baytar ara sıra geziye çıkar, o zaman dörtlüyü eczacı tamamlardı. İşte o zamanlardan eczacıya otuz lira borçlanmıştı. Borçlarını ödemek adeti değildi. Eczacı bunu biliyordu, ara sıra böyle bir şakaya sıkıştırıp doktorun borcunu hatırlatırdı.

O sırada içeriye, kasabaya yeni gelmiş bir tiyatro trupunun seyyar biletçisi girdi. Şapkasını çıkararak:

- Bir bilet takdim edebilir miyim doktor bey? diye sordu.
- Üç bilet isterim, diyerek Süleyman İzzet zevkle söylendi. Ön sıralarda olacak, kaymakamın sırasında.
- Tiyatrodan sonra bir balo verilecek, diye seyyar biletçi söyledi, hepsi menfaate. İlk önce bir skeç ve Melahat Altınses'ten şarkılar.
- Melahat Altınses mi? diye Süleyman İzzet adamın sözünü kesti, şu esmer kadın mı? Sesi pek iyi değil ama, fıkır fıkır bir şey.
- Ta kendisi, dedi adam, patronun karısı. Ama asıl darbukacının metresidir. Patron malum ihtiyar. Eskiden bir komik vardı. Komik İhsan. Onunla düşer kalkardı. Şimdi darbukacının metresi.

Doktor:

- Öyle kadınla da yatılır yani, dedi usta bir zampara edası takılarak, şömüne gibi kadın. Değil mi eczacı?

Eczacı: “Yamansın doktor” der gibilerinden Süleyman İzzet’e baktı. Biletçi sırttı ve üç bileti masaya bıraktı. Biraz bekledi.

Süleyman İzzet:

- Paralarını yarın muayenehanede alırsın, dedi, şimdi yanımda para yok.

Biletçi sırtarak, yeniden şapkasını giydi:

- Menfaate bu doktorcuğum, dedi, mini miniler için bu sefer. Bu noktayı unutmayalım. Sonra bir skeç, şarkılar ve ardından balo. Baloda bütün trupumuz hazır bulunacak. “Gülen Araba” trupu...

Biletçi çıktı.

Eczacı, yine gizli bir şaşkınlıkla sordu:

- Yarın İstanbul’a gitmeyecek miydin doktor? Biletleri boşuna almayasın?

Süleyman İzzet deminki olayı birden hatırladı, canı sıkıldı. Eczacıya pis pis baktı, sonra gülerek:

- Öyle demek zorundayım. Adam kaçır, gider. Yarın geleceği bilinmez. Belki de başka bir doktora gider. Eline geçmişken kaçırmayacaksın. Ara sıra böyle lazım. Dümen bu! Ne olsa cahil insanlar. Onlarla böyle konuşmalı. Gitmeyeceğimi o zaman anlamadın mı, dedi.

Canı sıkın:

- Ama dümen tutmadı, dedi. Olmadı. Eşoğlu eşekler!

GÜLEN ARABA

Bu “Gülen Araba” trupu dedikleri trup eşlerine Anadolu’nun her köşesinde rastlanabilen davullu, dümbelekli, komikli, baş artistli bir truptu. Baş artist, eczanede adı geçen Melahat Altınses adında yaşlı geçmiş, saçları boyadan kaynatılmış ihlamur gibi sararmış bir kadındı. Ortada piyese benzer bir şey olmadığından onun gerçek sahne yeteneğini de ölçmeye imkan yoktu. Kumpanyanın komiği bir ara sahneye çıkıp İstanbul tramvaylarını anlatan oldukça açık saçık bir skeç yaptı, sonra doğru baş artist Melahat Altınses bozulmuş ve sigaradan kısılmış sesiyle bir Ermeni madamının taklidini yaptı, sonunda da “Üsküdar’a gider iken” şarkısını, ellerini kalçalarını üstünde oynatarak söyledi. Bir darbuka, bir keman ve bir de klarnetten ibaret sazlarıyla fasıl heyeti hüzzam faslından karmakarışık bir şeyler okuduktan sonra, alkışlar arasında sahneye yine çiğ bir mor tuvalet giymiş ve nesi var nesi yoksa takmış takıştırılmış Melahat hanım çıktı, moda şarkılardan bir ikisini ve ardından birkaç halk türküsü okudu.

Kara biberim, badem şekerim,

Senin kaderin, benim tecellim,

Darılmaca yok.. yok.

Sarılmaca çok,

Sana karı çok, bana koca yok.

diye sahneyi çınlatmaya ve ön sıralara göz kırpmaya başlayınca, böyle zamanlarda kolalı ipek gömleğini giyip Suriye’den gelme türlü kokuyu sürünen ve bu trupların gösterilerinde hazır ve nazır olan kasabanın ünlü zamparası Gülcüzade Rifat bey:

- Canım sana koca çok, koca çok ama bana karı yok, diye, sahneye doğru yüksek sesle sulanmaya başladı. Ancak bu çeşit sululuklar onun tanınmış haklarındandı. Bir kere kasabanın sayılı zenginlerindendi, ayrıca belalı bir adamdı. Kıçın-

da tabancasıyla gelir, hem de komiserin yanına otururdu. Kasabaya yedi, sekiz kilometre uzaklıktaki çiftlik konağından böyle akşamlarda bir otobüsle gelir, sahne kapandıktan sonra şarkıcılar, artistler, çalgıcılar, tiyatronun direktörü hepsi otobüse dolarlar ve Rifat beyin çağrılısı olarak konağa giderlerdi. Epeyce yenilip içildikten, kemancı da kustuktan sonra, sabaha doğru otobüs kasabaya bu sanatçı konukları götürürken, çoğu zaman gözde şarkıcının ya da baş artist hanımın eksik olduğu göze çarpardı. Bu eksiklik Rifat bey için doğal bir hak sayılır, ertesi gün Rifat beyin zamparalığının şanı yeni bir zafer gibi bir kere daha kasaba evlerini, kahvelerini dolaşır. Ancak bu gece Rifat bey ne kadar sululuk ederse etsin bu trupu konağına götüremezdi. Bu gece kasabada yılda bir kere yapılan balo için trupun kemancisi, bir de aynı zamanda akordeon çalan klarnetçi kiralanmışlar, balonun neş'eli ve süprizli geçmesi için de Melahat Altınses'ten birkaç şarkı okuması rica olunmuştu. Trupun bilmem ne kurumunun yararına verdiği gösteriden sonra, eski Halkevi salonunda bir köşede kemancı ve klarnetçi yerlerini almışlar ve ilk önce Cemile tangosu ile aslında alaturkaya pek benzeyen bir hava ile balonun ilk dansını açmışlardı. Şöyle bir göz gezdirildiği zaman bu balonun bir eğlenceden çok, bir konuşma, bir yarenlik yeri haline geldiği anlaşılıyordu. Masalarda yarılanmış bira şişeleri duruyor, bir memurun karısı durmadan leblebi, fındık, fıstık yiyor, yanındaki on beş yaşındaki kızı annesini dürterek: "Yapma anne ayıptır, o kadar çok yeme!" diyordu. Kız İstanbul kız liselerinden birinde okuyordu, kız arkadaşlarıyla aralarında dans öğrenmişlerdi, balolardan falan bahsetmişlerdi. Kız, beyaz bembeyaz melekler gibi bir genç kız tuvaleti giyinmiş, hayalden bir genç erkeğin gelmesini, kendisini dansa kaldırmasını ve bu arada, dansın en coşkun olduğu anında, baygın gözlerle kendisine bakıp: "Ah gözleriniz beni sarhoş ediyor, dünyanın döndüğünü şimdi anlıyorum" demesini bekliyordu. Öye bir genç de görünürlerde yoktu.

Tahir beyin masasında, tam bu küçük hanıma göre bir küçük bey var idiye de o daha çok yarınki futbol maçı ile uğraşıyordu kafa-

sında. Sonra ayakkabıları da müthiş sıkıyordu. Tahir beyin hanımı oğlana: “Aman evladım çıkarıver, masanın altından kimse görmez” dedi. Genç anasına minnetle bakarak hemen sağ ayağını ayakkabıdan çıkardı, tahta döşemeye bastı, o zaman tatlı bir kan akımının, o canım ayakta sıkışmış kanın vücuduna bir rahatlık soluğu gibi yayıldığını duydu. Tahir bey ise göbek atmak için can atar. Karısının yalvarmalarına rağmen şöyle dört beş kadeh rakıyı yuvarlamış ve yayıldıkça yayılmıştır. Şimdi kulağı kirişte, cazın alaturka çalmasını bekler. Çifte tellinin ilk nağmeleriyle birlikte ortaya fırlar. Herkes alkışlar. “Yaşa Tahir bey, balonun neş’esi Tahir bey! Varol Tahir bey, İnsan dediğin böyle olur. Canlı adam! Neş’eli adam! Erkek adam!” sesleri işitilir çevreden. Tahir bey coştukça coşar. Caza bağırır. Keman son bir inilti ile telleri koparcasına bir çifte telliye yeniden başlar. Akordeon gümbürder, inceden inceye inler, sonra coşar. Tahir bey, ortada alı al moru mor zıplar durur. Karısı bu hale hem kızar hem sevinir. Bir yandan, yüksekçe memurların: “Aferin Tahir beye, balonun neş’esini getirdi doğrusu, Tahir bey olmasa hiç eğlenemeyecektik, Tahir bey hep böyledir, hep neş’elidir, Tahir beysiz balo olmaz” gibi sözlerinden kıvanır. Hafiften gözlerini süzüp “Ah, evde böyle değildir beyefendi, bu neşe sizin için olacak herhalde, sizin şerefimize” diye Tahir beyin neş’esini öven bir memura laf yetiştirir. Ama o sırada, daha küçükçe bir memurun karısı: “Adama bak adama! Köçek gibi oynuyor vallahi. Rezil herif ne olacak” diye hafiften yanındaki görümcesine söyler, bu lafları bazen Tahir beyin karısı açıkça duyar, bazen de karşıdan, dudakların oynayışından ve aralarında yaşayıp ne konuştuklarını iyi bildiğinden kocası ile alay ettiklerini anlar. O zaman çok üzülür. Yerin dibine girecek gibi olur. Tahir beye bakar: “Yeter artık Tahir, yeter” diye hırsla fısıldar. Bir başka masadan ise bir başka memur: “Bırak canım yenge hanım oynasın, ne güzel oynuyor, hepimizin neş’esini yerine getiriyor. Tahir bey olmasa bu balonun kiliseden farkı olmayacak” diye seslenir.

Tahir beyin karısı hatırı sayılır memurun sözlerine karşılık:

Ah, beyefendi oynasın oynamasına ama tansiyonu var bilmezsiniz, der.

Tahir bey göynü bulanmış, yediği içtiği midesinde karışmış, saç baş darmadağın bir halde masaya döner. Hafiften bir kavga olur. Tahir beyin karısı bir daha baloya gelmeyeceğini söyler. Tahir bey hiç ses çıkarmaz. Kadın evde bıraktıkları iki çocuğu bahane ederek, kocasını kaldırrır. Altı yaşındaki çocuğunun çikolata yemekten bütün vücudu kabarmıştır. Annesi çocuktan çikolatayı saklar ama çocuk komşulara gidildiğinde, orta masadaki tabaktan çikolata alıp yer, göz kaş arasında bir tane daha alıp yer. Tahir beyin karısı kızını süslemesini pek sever, kızının saçlarına mavi taftadan kurdelalar takar. Ama çocuğun donu bokludur, o başka. Tahir beyin karısı birçok memur kadınları gibi vaktini dedikodu, oyun ve tembellik içinde geçirir. Çocuklarla uğraşmaz, çocuklarla uğraşmayı bir zevk haline getirmez, onlarla eğitici, etkileyici bir ilgisi yoktur. Çocuklar kendi kendilerine büyürler. Birbirlerini korurlar, birbirlerini beslerler, birbirlerini giydirirler, birbirlerini yetiştirirler. Ara sıra Tahir beyin karısı çocukları eğitmek hevesine kapılır, birden hatırına ana olduğu gelir, o zaman bütün ilkel eğitkenlerin yolunu tutar, küçüğün kıçına iki tokat atar. “Geberesiceler” diye bağırır, ortada ter ter tepinir sonra da rahatlar, ılık su ile dolu bir fıçıya girmiş gibi sinirleri gevşer, evden çıkıp komşusu ile altmış altı oynamaya gider.

Tahir bey ile karısının ve genç çocuklarının oturduğu masanın yanı başında kasabalıların Maskara Tevfik dedikleri ve İkinci Dünya Savaşı sırasında hububat alım satımından büyük para kazanmış ve şimdi kasabanın en güzel iki otobüsüne sahip bir adam, herkese duyuracak şekilde konuşuyor ve:

- O zaman ne yaptım biliyor musunuz? diyordu. Hemen Adana’ya gittim. O zaman Adana’da Fransızların işlettiği bir bar vardı. Güzel güzel kadınlar. Esmeri sarışını hepsi bir arada. Bebek gibi. On iki kadın seçtim. Aldım getirdim. Hemen komutana çıktım. Şöyle şöyle diye durumu açıkladım.

Maskara Tevfik’in herkese her zaman anlattığı yalan hikâyelerinden biri idi bu. Biri gülerek:

- Yani Tevfik bey, o harbin kazanılmasında, senin de yardımın dokundu değil mi? Kadınlarla...

Tevfik bey, sesini daha yükselterek:

- Kadın askerın keyfini getirdi, diye hayalinden uydurduğu şeyleri anlatmaya başladı, şu son savaşta Amerikalılar da öyle yapmadılar mı bayım? Cephelele kadar kadın götürmediler mi? Ben onu yıllarca önce yaptım. Düşününün bir kere hepsi yurttan yuvadan uzak. Hepsi kadın yüzüne hasret. Hepsi Anadolu çocuğu, hepsinin kanı kaynıyor. Ama kadın yok. Aklıma geldi. Düşüncemi komutana açtım. “Bak bu aklıma gelmemişti. Bu da bir ihtiyaç elbette!” Ben komutana:”Bu işi bana bırakınız.” dedim. Komutan:”Hay sağ olasın Tevfik bey, yarından tezi yok Adana’ya git, dediğini yap!” dedi. Vallahi öyle yaptım. Kasabaya on iki güzel Fransız kızı getirdim. Askerlerin yüzü güldü. Kanları coşup taşı. Ya bayım, bu düşünce bana geldi. Ben düşündüm bu işi. Bir genç üniversiteli, bira bardağını kaldırarak:
 - Yaşa Tevfik bey, dedi, o harbi senin aklınla kazanmışız demek, yaşa öyle ise. Haydi şerefine.

Tevfik bey ciddileşti:

- İçmem, dedi. Ağzıma içki koymam.

Yumruğunu sıktı:

- Bak, altmış yaşındayım, taşı ezebilirim. Cigara içmem bayım. İçki ağzıma koymam.

Masadaki tabaktan bir armut aldı:

- Yediğim işte bu, dedi. Kışın bol portakal suyu içerim. Karım hamur işlerini sever, ama ben yemem. Pilavmış börekmiş ağzıma koymam. Kiraz yerim marul yerim, domates yerim. Bol meyve yerim.

Üniversiteli yeniden:

- Şerefine Tevfik bey, diye bağırdı.
- Şerefine bayım, diye Tevfik bey armudu dişleyerek karşılık verdi. Sen, dedi içkiyi içerek kocarken, ben bunu yiyerek

gençleşiyorum, yaa haberin var mı bayım? Şerefine bayım, şerefine.

Tevfik beyin masa arkadaşı emekli posta telgraf müdürü Celal bey ise illa kendisine bir sefer yataklı vagona nasıl itibar ettiklerini anlatmak istiyordu.

- Ya, Tevfik beyciğim, diyordu. Düşünün benim biletim üçüncü ama maitre de vagon geldi, önümde eğilerek: “Beyefendi, dedi, birincide istirahat buyurmak istemez misiniz?”

Tevfik bey oralı değildi, armudu sapına kadar yemek üzereydi. Celal bey ciddilik içinde:

- Adamcağız birinci mevkiye yastık koymuş, temiz bir battaniye sermiş, yemek sehпасının üzerinde tertemiz bir bardak. Yanında bir şişe Taşdelen suyu.

Tevfik bey:

- Taşdelen suyu olsada içsek, diye söylendi. İstanbul suyu...

Celal bey:

- Hem kaç şişe, diye kendi hikâyesini anlatmaya devam etti, vallahi ben istemiyordum. Hemen önümde eğiliyorlar, bir Taşdelen açalım mı beyefendi, diyorlardı. Parasını da almadılar. Sizden para alır mıyız beyefendi dediler. Bir yastık kuş tüyü, örtüsü bembeyaz, tertemiz. Battaniye yün kokuyor, mis gibi. Birinci mevki bu beyefendi, kimi yatırırılar? Benim biletim üstelik üçüncü.

Tevfik bey yine aldırılmıyordu.

- Tren yolculuğu da çekilmez, dedi.

Celal bey:

- Adamcağız yeniden yanıma gelerek, bir emriniz var mı? dedi. Üçüncü mevkide rahatsız oldunuz, dedi. Gördük... Herkese açmayız bu birinciyi, tabii beyefendi, ama siz başkasınız, size hizmet etmeyeceğiz de kime...

Tevfik bey:

- Ben de hep şoförün yanında giderim, dedi, otobüs benim.
- Size hizmet etmeyeceğiz de kime hizmet edeceğiz, diye Celal bey konuşmayı aldı. Ankara’da garda şef sizden bahsetti. Si-ze elimizden gelen hizmeti yapmamızı söyledi. Maitre de va-gon bir şişe daha su ister misiniz, diye sordu. Anlıyorsun ya Tevfik’ çiğim? “Plus d’un bouteille d’eau”. Hem Taşdelenle-rin parasını benden almadı.

Tevfik yine aldırmadı. Celal beyin artık canına tak demişti. Şu Tevfik sorsaydı ya: “Celal, üçüncü biletle nasıl gidebiliyorsun birin-cide, neden sana bu itibar?”. O, Tevfik’ten şu soruyu bekliyordu:

- Peki nasıl oluyor da bayım, siz üçüncü mevki biletle birinci mevki yataklıda yatıyorsunuz? Nasıl oluyor da garson size bu kadar önem veriyor? Sonunda içtiğiniz Taşdelenlerin parası-nı almıyor, nasıl oluyor bu iş?

Ah, bu soruyu sorsaydı ne olurdu Tevfik, o zaman kasıla kasıla Celal bey, bütün bu açıklamaların zaferi olan bu cümleyi herkese işittirecek ve şöyle diyecekti:

- Ankara garındaki yataklı şefi, çünkü vagon şefine benim vak-tiyle yataklı vagonlarda önemli bir memur, bir şef olduğumu söylemişti. Yoksa, kime yaparlar bunu? Kimi, hele bileti üçüncü mevki ise, birinci mevkide yatırırılar? Başına temiz yastık, başucuna buz gibi Taşdelen suyu, üstüne tertemiz bat-taniye.

Ama Tevfik bunu sormadı. Sormadı ama aynı cümleleri, sanki kendisine sorulmuş gibi Celal bey, kendiliğinden söyledi.

Tevfik bey ona baktı, donuk, ilgisiz gözlerle baktı ve tabaktan aldığı bir armudu hart! diye ısırıldı. Bütün bu karışıklık ortasında biz bir köşede Yakup Sururi bey ile rakı içiyorduk. Yakup Sururi bey Mev-lana’dan açmıştı. Mevlana’dan acemce rubailer okuyor ve bana Türkçelerini de söylüyordu. Birden kapıda, Neş’et bey ile kızı gö-rüldüler. Mehlika mavi taftadan sade bir tuvalet giymişti, sol göğ-sünde yapma mor çiçekler takılıydı, saçlarını omuzlarına dökmüş-

tü. Yüzü tatlı güneş yanığı ile parlamıştı. Bana çok güzel göründü. Süleyman İzzet onları koşarak karşıladı. Masalarına oturdu. Ben yerimde duramadım. Yakup Sururi'yi ve Mevlana'yı orada bıraktım. Kalktım, doğruca Neş'et beylerin masasına gittim. Süleyman İzzet belli bir hoşnutsuzlukla Neş'et beye:

— Tanışıyor muydunuz, diye sordu.

Neş'et bey, evde ayırt ettiğim çekingen hali ile:

— Evet, dedi, tanışmıştık.

Ve birden, benim kendisine baktığımı belli etmemek ister gibi Süleyman İzzet'e:

— Oh, dedi, doktorcuğum, son verdiğiniz paketler o kadar iyi geldi ki. Uykusuzluğum hemen geçti diyebilirim. Gece yatarken bir paket alıyorum, sabahleyin altıda uyanıyorum. Benim yaşımda da altı saat uyku yeter sanıyorum.

Süleyman İzzet gülümseyerek:

- Bu paketlerimden hastalarım çok faydalanıyorlar, dedi, ama bilirsiniz benim ilaçlarım daima bir sırdır. Başlayan egzemanızı tedavi ettiğimde de böyle idi. Herkes ilaç verir ama benim kendime göre sırlarım vardır. Nasıl birdenbire geçmişti değil mi beyefendi?
- Ah ilaçlarınız çok tesirli, diye Neş'et bey gülümseyerek söyledi, gerçekten egzemamdan eser kalmadı. Ama ne diyordum, son paketleriniz, evet son paketleriniz çok iyi geldi, çok teşekkür ederim doktorcuğum.

Mehlika:

- Ama baba, dedi, biz buraya ilaçlardan bahsetmeye gelmedik galiba, siz de doktorluktan başka bir şey bilmez misiniz Süleyman bey?

Süleyman bey bozulur gibi oldu:

- Ben, dedi, Mehlika hanım, her doktora benzemem. Mesela bazı doktorlar rakı içerler. Ben ise biraz bira içerim. Niçin?

Çünkü şu anda beni çağırabilirler. Bir hastaya. Bir hasta insan. Zavallı bir kardeş. Hemen o hastaya koşmalıyım. Mukaddes vazife. Vatan vazifesi! Hastaya da sarhoş gidilmez değil mi? Bu yüzden bazı doktorlar gittikleri hastalara morfin yerine apomorfin yaparlar. Böyle bir hastaya gittim. Düşünün efendim bir colique vesiculaire. Hasta hem ızdırap çekiyor, hem kusuyor. Ben gittiğimde de bir iğne yapıldığını söylediler. Benden önce bir arkadaş çağırtmışlar. Adını söylemeyelim daha iyi. Bir iğne yapmış. Ne yaptı? dedim hasta sahibine. “Morfin yaptılar doktor bey.” dedi adamcağız. Ama ağrı kesilmemiş, kusma devam ediyor. Cigara tablasındaki ampul gözüme iliştiriyor, bir de ne göreyim? Ampulün üzerindeki kağıtta apomorfin yazmıyor mu? O arkadaş çok içen bir arkadaştı.

Neş’et bey, bana dönüp dostça:

- Siz içmez misiniz? diye sordu.
- İçerim ve içkiyi severim. Hastalarımı da severim, hastalarım da koşarım, diye karşılık verdim.

Neş’et bey, masaya dizilmiş kadehlerden ikisine, kendi önündekine ve benim kadehime bir parça rakı koydu. Süleyman İzzet’e dönerek:

- İzin var mı doktor? dedi.

Süleyman İzzet:

- Son günlerde tansiyonunuzu ölçmedik, bakalım ne halde, dedi. İçmeseniz daha iyi. Galiba, son gelişimde size liste bırakmıştım.

Mehlika:

- Babamı o kadar sıkmayınız, dedi, bu gece balo gecesi.
- Yok, dedi, içmesi doğru değil. Tansiyonunu ölçelim de öyle. Ama madem ki çok istiyor, bir kadeh ziyan etmez.

Kadehlerimizi kaldırdık, ben kadehimi Mehlika'ya doğru kaldırdım, yeşil gri gözlerini, Van Gogh grilerini kadehimin denizinden seyrederek doğrudan doğruya:

— Sağlığınıza, şerefimize, saadetinize, dedim.

Mehlika koyu kırmızı, iri dudaklarını oynatarak hafifçe:

— Saadetinize doktor bey, dedi.

O sırada caz, tabii ne kadar caz demek gerekirse o kadar caz, yine eskimiş bir tangoyu çalmaya başladı, bu tango benim için güzelleşmiş, melodileri yeni açmış bahar dalları gibi gençleşmişti.

Neş'et bey:

— Dans etsenize çocuklar, dedi. Ah, eski günlerimi, güzel günlerimi hatırlıyorum.

Bakışları donuktu. İçlerinde eski günleri okunmuyordu. Eski günleri daha derinlerde idi. Neş'et bey gerçekten gizlenen bir adamdı.

Mehlika'ya:

— Dans eder misiniz? dedim.

Yavaşça kalktı.

— Bu kasabada ilk dansım.

— Benimle mi? Ne güzel, dedi.

— Tangoları sever misiniz?

— Daha canlı danslara bayılırım. Ama bu adamlar tangodan başka şey çalmazlar. Bu da güzel değil mi?

— Güzel, dedim.

Gözlerini ışık parçaları gibi gözlerimle gezdirdi.

— Sizden, dedi, bir ricam var. Yarın pazar. Çiftliğe gelir misiniz? Hyperion olduğu gibi duruyor. Bana yardım etmeye söz vermişsiniz.

— Oh, dedim, siz istedikten sonra.

- Bizi, dedi, çok yalnız bıraktınız. Çiftlikte boğuluyorum. Bir gün kendimi bir ağaca asarsam hiç şaşmayın.
- Yarın geleceğim, dedim.

Tango bitti. Masaya dönerken Mehlika'nın sağ elinin küçük parmağını hafifçe sıktım. Güneşte yanmış yüzünden bir alev geçti. Babası bizi gülümseyerek karşıladı:

- Benim ikinci kadehim bu, diye benim yarılanmış kadehimi gösterdi ve yeniden kadehini kaldırdı.

Mehlika masaya gelirken tuttuğum küçük parmağını dudaklarına değdirerek, içer gibi yaptı ve tatlı bir sesle:

- Saadetinize! dedi.

DİOTİMA

Çiftliğe güzel bir eylül günü gittim. Çiftlik evi uzaktan biraz yıpranmış ama pırl pırl görünüyordu. Yolda rastladığım Rıza usta “Bir gün de kendisine uğramamı, hiç olmazsa bir kahvesini içmemi” söyledi.

- Çiftliğe mi? diye, tatlı, babacan bir gülüşle sordu. Ziyaretleriniz sıklaşıyor doktor. Neş’et bey bugünlerde iyi değil. Korkarım bu yüzden doktor Süleyman beyle bozuşacaksınız. O, hastalarının paylaşılmasına razı olmaz.
- Yok, dedim Rıza ustaya, ben bugün bir dost olarak gidiyorum çiftliğe, doktorlukla bir ilgim yok. Öyle güzel bir eylül günü ki, bugün herkesi sağ esen görüyorum çevremde. Dün-yada hiç hastalık yokmuş gibi geliyor bana, böylece doktorluğumu unutuyorum.
- Öyle ise iş değişir, diye Rıza usta anlamlı anlamlı başını salladı. Ama bugün Neş’et beyin av günüdür. Neş’et beyi bulamayacaksın evde.

Rıza usta yeniden gülümsedi:

- Bazı zevkler vardır ki, diye konuyu ve sözü değiştirdi, insanı mesut eder. Benim zevklerim de böyledir. Yaz fasulyelerinin yerine bugün barbunya fasulyesi ektim. Çok güzel yetişeceğini sanıyorum. Bir gün bana da uğramayı unutmayın.

Çiftlik evinin önünde Neş’et beye av giyimi ile rastladım. Gecenin yorgunluğu yüzüne yayılmıştı. Zorlama bir gençlik taşıyordu üzerinde. Karacığının epey yorulduğu ve gece, meyve tozu aldığı belli idi. Beni çok iyi karşıladı.

- Avı sevmiyorsun galiba doktor, dedi. Av asillerin sporudur. Birden sözlerini düzeltmeye çalıştı:
- Avı seven her insanın asil olduğunu söylemek istemiyorum. Terside öyle. Yani, avı sevmeyenler asil değildirler demek te

istemiyorum. Av doğrudan doğruya asilzadeler sporudur demek istiyorum. Bakma buralarda öyle pek mühim av hayvanları yok. Bir iki keklikle geri dönebilirim iyi. Düşün doktorcuğum, bir İngiliz ormanında karaca avındasın. Kalabalık insanlar, köpekler. Hepsi cins köpekler. Borular ve köpekler ormanın derinliğinde ötüp bağırişiyorlar. Ne güzel değil mi? Yok, bu işin de yüceliği yok ya pek buralarda. Ama zevk duyuyorum. Her Pazar benim eğlencemdir bu. Hava av kokuyor bugün.

Neş'et bey av tüfeğini gösterdi. Çok eski ve çok değerli bir tüfekmiş. Şimdi adını hatırlayamadığım birinden kalma bir hatıra imiş.

- Bizim kız içerde, dedi. Size çay hazırlıyor. Ben bulunamaya çağırdım. Şimdi arkadaşlar gelirler. İyi avcılar bunlar. Ben diyorum ya işin daha çok zevkindeyim. Av insanı gençleştiriyor, asilleştiriyor. Asillik üzerinde epey konuştum galiba. Ama şu kargaşalık dünyada tek önemli olan da bu benim için: Asil olmak, asil kalmak.

Neş'et bey tüfeğini aldı. Sevimli bir selamla yanımdan uzaklaştı. Biraz sonra çiftlik evinin kapısında Mehlika görüldü. Kavun içi bir keten entari giymişti, ayaklarında kısa topuklu atkılı beyaz ayakkabılar vardı. Sevinçle karşıladı beni:

- Beklemiyordum, dedi, sizi. Gelmeyeceksiniz sanıyordum.
- Söz verdim, dedim, söz verdim mi gelirim.
- İçeride çay içelim mi?

İçeri girdik. Tatlı eylül güneşi büyük, geniş odayı doldurmuştu. Orta masası üzerinde yine Hyperion duruyordu. Gümüş bir tepsi içinde cam fincanlarla Mehlika çay getirdi.

- Beni, dedim, Hyperion için mi çağırdınız? Hyperion üzerinde öyle uzun boylu durduğunuzu sanmıyorum. Hem biliyor musunuz ne düşündüm? Hyperion'u buralara bağlayamadıktan sonra, o çalışmadan ne fayda çıkar?
- Ne gibi, diye gözlerinde gizemli bir esinti dolaşarak sordu.

Ben çay fincanına bakıyordum. Çay fincanında şeker ağır ağır eriyordu. Şunu düşünüyordum o zaman: Konuştuklarımızla yaşadıklarımız arasındaki derin uçurumu. Her şeyin çok basit olduğunu çay fincanı içinde eriyen şekerden ayırt ediyorum. Çevremizi birçok basit ama sağlam fizik, fizyolojik olay, tabiat olayı kuşatıyordu. Duyularımızın gerçek ilgisi bu olaylarla bağlı idi.

- Niye? dedi Mehlika, bir şey söylemiyorsunuz?
- Hyperion çok önemli mi sizin için? diye sordum. Hyperion'dan daha önemli şeyler yok mu? Ama yine size yardım edeceğim. Bakın nasıl? Hyperion'u buraya bağlamamız gereklidir. O zaman anlayabilirsiniz, daha iyi, daha derin anlayabilirsiniz bunu. Yani buraları sevebilmeli idiniz demek istiyorum. Bakın, bakın, dedim.

Orta masasından Hyperion kitabını aldım, açtım. İlk sayfalardan şu satırları, kalbim çarparak bir hızla okudum:

- 'Sevinç ve acıyı bana yine yurdun toprağı veriyor. Ne mutlu gelişen bir yurda bakıp kalbi sevinç ve kuvvet dolana! – Ve dön yine geldiğin yere, o değişmeyen sakin ve güzel tabiatın kolları arasına.'

Kitabı yerine bıraktım.

- Anladınız mı, dedim, benim istediğim yurdun kolları arasında Hyperion'u düşünmektir. Hyperion'a inanıyorum. Ama bu neyi çözebilir? Siz buralarda yaşamak istemedikten sonra? Kendi yurdunu tanımayan Hyperion'u nasıl tanıyabilir? Ah, dedim, hiç olmazsa Bergama'yı görmeliydiniz. Orada, Hyperion'un arzuladığı hayatın parlak izleri otlar arasında yatıyor. Tiyatrolar, tapınaklar. Düşünün bütün bunlar bizim kendi yurdumuzda. Biz bilmiyoruz. Biz sevemiyoruz. Biz kendi yurdumuzda yaşamak istemeyen insanlarız. Böyle boş bir inançla, bağışlayın beni, ama siz bir filoloğun kuru yüreği ile Hyperion'u okuyorsunuz. Daha doğrusu bir fakülte öğrencisi gibi ele alıyorsunuz bu kitabı. O kitaba yaklaşıyorsunuz, o kitaba vermiyorsunuz kendinizi. Ben haklıyım, çok haklıyım. Hiç merak ettiniz mi o yerleri? Hyperion'un Diotima'ya bu

mektupları yazdığı, Diotima'yı sevdiği, Diotima ile gezdiği yerleri hiç düşündünüz mü? O yerler bizim memleketimizde. Yani önemli olan şu, biz böyle bir aşkın, böyle bir aşk hatırasının mirasçlarıyız. Ama siz bunları düşünemiyorsunuz. Siz bu kitabı elinizden geldiği kadar kurutup hocalarınıza solmuş bir demek çiçek sunmak ve böylece bu yaz günlerinizde sizi epeyce sıkıntıya sokan bu işten kurtulmak istiyorsunuz. İşte, bu hayatın eksikliği. Öyle ise Hyperion'dan ne kadar uzağız. Bergama'yı görmeliydiniz diyorum, böyle bir arzu duydunuz mu? Duymadınız değil mi? Orada, Bergama'da, bir eski tapınakta veya bir tiyatrodan, yüzyıllardan kalmış yıkık bir taş üzerinde yer yer ak bulutlu mavi Ege göğüne bakmalıydınız. Bu, bir tez hazırlamanın sıkıntısından başka bir şeydi. Bu güzel bir şeydi. Bu, hayattı. Bu hayatı tanımaktı. Bu Hyperion'u tam anlamaktı. O zaman orada, o taşın üzerinden bağıracaktınız, sevinçten çıldırarak bağıracaktınız: Ben artık biliyorum, diye bağıracaktınız. Bu sevgi yok içerinizde ama. Sade sizde mi? Hepimizde. Biz ilk önce kendi yurdumuzu sevmeyi öğrenmeliyiz. O yurda bağlanmayı öğrenmeliyiz. İlk önce yurdumuzda yaşamalıyız. Yurdumuzu yaşamalıyız. Bu nasıl olacak? Ona emeğimizi ve yüreğimizi katarak.

Mehlika benim bu coşkunluğumu yeşil gözleri ile içiyordu.

- Doğru, dedi, doğru. Ama elde değil. Öyle yetiştirilmemişiz. Yurdun üzerinde bir izimiz bile yok bizim. Doğru... Bizler her şeyden tedirgin olmak için yetiştirilmişiz. Gezelim mi? diye sordu, hava çok güzel.
- Hyperion'u burada bırakacağımıza sevindim, dedim, gerçek Hyperion çünkü tabiattır.
- Çok faydalaniyorum, dedi, konuşmalarınızdan, görüşlerinizden çok faydalaniyorum. Ama bunlar Hyperion üzerinde pek hür, pek şiirli, pek uçucu düşünceler. Benim tezimin kuru bir demet çiçek olacağı belli. Ama öyle isterler. Yine söylüyorum, sizin sözlerinizde gerçek Hyperion gizli. Birden beni sarstınız. Durun, durun bakalım, belki yola gelirim. Belki, bü-

tün bu düşüncelerin, bu uçarı düşüncelerin anlamına varabilirim.

Çevreyi iç ürperten bir ot kokusu kaplamıştı. Biçilmiş bir tarladan, anızları çiğneyerek yürüyorduk.

- Sıkılıyorum, dedi Mehlika, buralardan sıkılıyorum. Boğuyor beni buralar. Bütün buraları Hyperion'a nasıl bağlayabilirim? Siz hiç sıkılmıyor musunuz sanki?
- Ben sıkılmıyorum, bir şey yaptığıma inanıyorum. Buraları seviyorum.
- Değer mi, dedi, buralara. Bakın bu topraklar hep babamın toprakları. Ama sözde babamın toprakları. Başkaları ekiyor bu toprakları babamın hesabına. Hiçbir şey de vermezler. Daha ileride başka topraklar var, onları da yeni sahipleri ekıyor. Dünyadan habersiz, güzellik duygusunu yitirmiş, bilgisiz yeni ağalar. Şu kadınlara bakın pislik içindeler. Yanlarına yaklaşırsanız kokarlar, bir dakika duramazsınız. Böyle gündelikçi çalışırlar. Tarla kıyısında çiftleşirler. Bütün bu hayatı sevebilmek için çok yorulmak, ruhunu eziyete sokmak gerekiyor. Niçin yoruyorsunuz kendinizi buralarda? Sizi anlıyorum. Okumuşsunuz, çalışkansınız, düşünmeyi seviyorsunuz. Ama ne kadar çorak bir toprak üzerinde yürüyorsunuz. Ne olacak değerleriniz? Bir gün güdükleşecek hepsi. Düşünceleriniz susuz kalıp solacak.
- Şimdi bunları düşünmüyorum, dedim. Havayı kokluyorum. Bu gezinti bana zevk veriyor. Bu tabiatın dünyadan bana ayrılmış bir parça olduğuna inanıyorum. Dünyada bir şeye, çok küçük ya da çok büyük bir şeye, kendi kendimizi katarak sahip olabiliriz. Bu toprakları kimin ektiğini düşünmüyorum şimdi. Onların ekmeleri gerekti ki, onlar ekliyor. Babanız eklemek isteseydi babanız ekecekti. Mesele orada değil. Kendine dünyadan bir parça ayırabilmekte, hatta hiçbir şeye sahip olmasanız bile, sahip olanın duygusu ile kendinize tabiatın nimetlerinden bir bölge ayırabilmekte. Aslında demek istediğim şu: Bakın ekilmeye hazırlanmış bir tarla görüyorsunuz.

Alakargalar toprak keselerinin arasından bir tohum parçası arıyorlar. Güneş, kargaların kanatlarına çarpıp yansıyor. Tarlanın kıyısında üveyik otlarının ak çiçekleri güneşte ışıltıyor. Bu toprağın ekicisi bilmem kim? Şimdi şu an, bu toprak karşısında benim duyduğum duyguyu duyabiliyor mu, kendimi bu toprağa o kadar yakın buluyorum, sert ya da yumuşak bütün macerasıyla bir tutuyorum kendimi. Onu eken, süren duyuyor mu bunu? Bir içgüdü ile, yüzyılların içgüdüğü ile, ekonomik zorunluklarla sürüp ekiliyor onu. Üveyik otlarının farkında bile değil. Toprağın sözde sahibi o. Bu toprağın gerçek sahibi benim aslında. Dünyada bir karış toprağım olmasa da asıl sahibiyim ben bu toprakların. Kendimle toprak arasında derin bir ilgi kurabildiğim için ben tabiatta rastladığım her şeye sahibim. Bakmayın sahipler dediğimiz insanlara, çoğu tutsaktırlar onlar. Bilmem anlatabildim mi şimdi? Tabiata sahip olmak için onu sevmek, ona katılmak, ona istediği derin şekli, şiirli şekli, insan aklına yansıyan düşünceyi vermek gerekiyor.

Yapraklarını dökmekte olan bir erik ağacına doğru yürüyorduk. Bir ara yanımızdan tarladan dönen iki kadın geçti. Bu kadınların çoğu doğudandır. Düzgün ve sert vücutları ile çıplak ayakları üzerinde bir ağaç gibi yürürler. Mehlika'nın topraklarımızda çalışıyorlar dedikleri bunlardı. Bunlar ama şimdi karınlarını yarıp açsanız, midelelerinde yeni kesilmiş bir tavuğun kursağından çıkan yeşil otlar ve küçük taş parçaları gibi sabah yenmiş yağsız hindiba ya da kuzukulağı çorbasının artıklarını bulurdunuz. Bir şeyler konuşarak geçip gittiler. Dünyayı umursadıkları yoktu. Aç ve perişandılar ama bir soylu güçle tabiatın içine gömülmüşler.

- Kokan kadınlarınız bunlar, dedim, herhalde.
- Tanırım onları, dedi Mehlika. Kezban'la Elif.

Kezban'la Elif hafifçe itişerek güldüler. Neye güldükleri belli değildi. Biz erik ağacının yanına varmıştık. Sabah esen rüzgâr, erken solan yaprakları dökmüş ve erik ağacının altında sarı, yeşil karmaşığı bir yaprak halısı çepçevre serilmişti.

— Oturalım, dedim, şu yaprakların üzerine. Ne güzel.

— Islaktır, üşümeyin.

Ellerimle yaprakları yokladım:

— Kurumuş, dedim. Güneş ısıtmış yaprakları.

Oturdum. Biraz ilerime Mehlika oturdu. Bacaklarımızı güneşe doğru uzattık. Mehlika'nın ayaklarında yer yer, ince asma yaprağı damarları gibi mavi damar çizgileri görünüyordu.

Birden:

— Aaaa! Bir böcek, diye seslendi.

Elinin üzerinden bileklerine doğru küçük bir uğur böceği yürüyordu. Tutmak için elimi uzattım, böcek yaprakların arasına düştü.

— Uğurdur, bulalım, dedi Mehlika.

Yaprakları karıştırdım. O da arıyordu. Yaprakların serin dünyasında onun elinin sıcaklığını duydum.

— Buldum, diye bağırdım.

Böceği avucuna koydum. Yeniden küçük parmağı elime dokundu. Birden küçük elini tuttum. Buldum, diye şevkle söyledim. Vücudu yaprakları ezerek bana uzandı. Mehlika'yı ilk olarak öptüm.

SATI'NIN ÖLÜMÜ

Ertesi gün, akşam üzeri çarşıda önüme küçük Satı'nın babası çıktı. Adamın koltuğunda sarı yavru bir köpek vardı.

— Seni arıyordum, dedi.

Satı, hastaneden çıkalı epey olmuştu. Bir iki kilo almış, yemesi içmesi düzelmiş, anasının bütün korkusuna ve kuşkusuna karşılık yaşamıştı. On ikinci çocukları yaşıyordu. Ancak, kadın çocuğa bakamıyordu. Çocuğun bütün işlerini o zaman Zeynep hemşire yapmıştı. Kadının bütün derdi bu çocuk da yaşamazsa kocasının onu boşayacağı korkusu idi. Bu korkuyu belirten bir olay da geçmişti koğuşta. Bir ara, aynı koğuşa başka bir çocuk yatırmıştık anasıyla. Bu bebeğin annesi iri yarı, kuvvetli bir kadındı. Bir sabah viziteden önce hemşire, “Dün akşam Satı'nın anası ile, bu iri yarı kadının arasında bir kavga çıktı.” demişti. Satı'nın anası, bu iri yarı kadına:

— Sakın, demiş, kocam çocuğu görmeye gelince görünme buralarda, çık git koğuştan.

Kadın saflıkla: “Niçin?” diye sormuş. Satı'nın anası:

— Sen, demiş, güzelsin, güçlü kuvvetlisin. Yanaklarından kan damlıyor. Çocukların da yaşıyor. Kocam seni görünce gönlü sana düşüverir, beni boşar sonra. Anladın mı kardeş? Kocam buraya gelince sen dışarı. Ona görünmeyesin ha!

Kadın:

— Bana ne, demiş, karı, senin kocandan. Benim aslan gibi kocam var.

Tam bu sırada Satı'nın babası da çocuğu görmeye koğuşa girmiş, iri yarı, kuvvetli, güzel kadın da orada. Ama Satı'nın babasının o tarakta bezi yok. Derdi gücü karısının bir an önce hastaneden çıkıp köye gelmesi, yüzüstü kalan ev işlerine bakması. Satı'nın anası öteki kadının kalçasına hafifçe bir çimdik atmış. Kadın irkilmiş.

Uslu, uysal kadın ses çıkarmamış ama inadına da odadan çıkmamış, üstelik Satı'nın babasına:

— Çocuk da pek zayıf, pek cılız kalmış, demiş.

Adam iri, açık renkli koyun gözleriyle:

— Bu on ikinci hemşire, diye karşılık vermiş.

Satı'nın anası, "Tamam" demiş içinden, "herif karıya gönül düşünüyor." Herifin o tarakta bezi yok dedik ya. Ama Satı'nın anasının düşüncesi bozuk. Kadına öyle sert, öyle hınçlı bir bakışla bakmış ki kadın gülmüş, gülüvermiş. Satı'nın anasının yüzünde öyle bir budalalık dalgası var ki, onun sert ve hınçlı bakışları bile yüzüne daha gülünç bir anlam vermiş.

Satı'nın anası dayanamayıp:

— Ne güldün, ne gülüyorsun karı? diye kadının üstüne atılmış, Başlamış saçlarından çekmeye.

Adam olan bitenleri anlamayarak aynı kayıtsızlıkla bu kavgaya bakakalmış. Yalnız ağır ağır ilerleyerek, avuçlarında kadının bir tutam saçı kalan karısının ellerini yavaşça kadının saçından kurtarmış ve sessizce koğuştan çıkıp gitmiş. O çıkınca:

— Ulan, demiş Satı'nın anası, namussuz karı, orospu, kocama göz koydun değil mi?

O günden sonra, Satı'nın anasının rahatı kaçtı, bir an önce hastaneden kurtulmaya çalıştı, çocuğunun tam iyileşmesi için bir parça daha hastanede kalması gerektiğini söylediyse de laf dinlemedik. En sonunda Zeynep hemşireye:

— Hemşire hanım, hemşire hanım, demiş, ya bu kadın çıkar gider buradan ya da ben çıkarım. Bu karı bi kere güzel. Sonra çocuğu yaşıyor. Adam beni boşar bunun yüzünden, alimallah.

Çarşıda, Satı'nın babasına rastlayınca içimden bunları hatırlayıp güldüm.

— Ooo! dedim, merhaba. Ne var ne yok? Satı nasıl bakalım?

Adam koltuğu altındaki köpeği daha çok sıkıştırarak:

- Sorma, dedi, çok kötü. Dün gece yine cinler geldi, çocuğu boğazladılar. Çocuk sesler çıkardı. Sabaha doğru gözlerini açtı. Bende seni sormaya yola çıkmıştım. Bir fayton tuttum seni köye götüreceğim.
- Canım, dedim, kaç kere söyledim sana cin min boğmuyor senin çocuğunu. Bakamıyorsunuz çocuğa. Peki, gidelim bir görelim. Senin küçük Satı'nı severim. O benim ilk göz ağrım. Hastanede yatırdığım, iyi ettiğim ilk bebek. Ama üzüldüm, hiçbir şeyi yoktu onun. Bakımsızlıktan gayri.

Birkaç adım ilerledi, Rumeli diyaleğiyle bir arabacı:

- Bekletme doktor beyi, diye bağırdı, gideceksek gidelim, akşam incek neredeyse.

Köpek koltuğunun altında sıkışmış, gözlerini yummuş, belli belirsiz bir ses çıkarıyordu. Satı'nın babası ile arabaya bindik. Akşamın ilk gölgeleri kavak ağaçlarından uzayıp toprak yollara düşerken, biz de arabamızla köy yolunun ıssızlığına daldık. Satı'nın babası hiç konuşmuyor, iri ve anlamsız gözleriyle beni süzüyordu:

- Boğacak cinler çocuğumu, diye bir ara söze başladı. On birini boğdular, şimdi on ikincisini boğacaklar.

Yeniden cinlere, perilere dair uzun hikâyeler anlatmaya başladı. İşin garibi bu adamın bu cin meselesine derinden inanmasıydı. Ona ne kadar anlattıysam bu köklü düşüncesinden vazgeçmiyordu. Yalın bir gerçeği, apaçık bir gerçeği söylüyordum ona: Bakamıyorsunuz çocuğunuza, besleyemiyorsunuz, yıkamıyorsunuz çocuğunuzu, gün ışığına çıkarmıyorsunuz çocuğunuzu, diyordum. Bu değin açık ilkeleri söylerken ben, o dinlemiyordu bile. Bu ilkelerin varlığına, yalınlığına yanaşmıyordu. Üç önemli şey söylemiştim ona: Satı'yı besleyemediniz, Satı'ya bakamadınız ve Satı'yı pislik içinde büyüttünüz. Bu basit, yalın, apaçık üç nokta üzerinde birleşmiyorduk. Adamcağız yeniden cin hikâyesini tutturuyordu. Yol-da, hemen hemen bu hikâyeden başka bir şey dinlemedim. Adeta adamın çevresi boşaltılmış, dünya ile arasında derin bir uçurum

açılmış, orada yosunlu bir kaya üstünde ortaçağ karanlığı içinde cinlerin ördüğü bir iç evreninde yaşıyordu. Köye girdik ve çamurlu bir yoldan ilerleyip taş-çamur karışığı basık damlı bir evin önünde durduk. Kadın daha aptallaşmış, yüzüne cinlerle çarpışan ve cinlerden ürkmüş, korkmuş bir masal kadınının karanlığı çökmüştü.

Ağlıyordu. Satı yerde, toprağın üzerinde, çullar içinde yatıyordu. Çulların bir ucundan küçük ayaklarından biri görünüyordu. Hastanede yıkandığı zaman bir gül goncasına benzeyen bu küçük ayak şimdi pislikten tanınmaz hale gelmişti. Ağzının çevresinden sayısız sinek kalkıp uçuşuyordu. Küçük ağı açılmıştı, yüzü mavi mor arası bir renk çamuruna bulanmıştı.

Adam koltuğundaki köpeği yere bıraktı. Köpek kuyruğunu sallayarak yerde duran kap-kacağın arasında kayboldu ve korkak gözlerle sindiği yerden olan bitene bakmaya başladı. Aslında odanın hiçbir köşesinde cinlere ait en ufak bir iz bile yoktu. Cinleri ilgilendiren bir cinayet havası esmiyordu odada. İnsanların suçlarına ait ise birçok iz vardı.

Pırl pırl bir akşam güneşi küçük pencere ile dışarıya atılmış, pencere bir balkabağı, bir iki koçan kuru mısır ve bir tohumluk kabakla kapatılmıştı. Yerde bırakılmış kap-kacağın içinde binlerce sinek yüzüyordu. Yer ıslak, kokulu ve pisti. Kadın:

— Boğdular, diye beni karşıladı. Şincik bir kere daha geldiler, bir kere daha boğazını sıktılar, bir ses çıkardı çocukcağz, sonra gittiler.

Görünüme hem acı, hem çok acı, hem gülünç öyle şeyler karışmıştı ki, insan hem ağlamak istiyor, hem de gülmek, sonra yeniden katıla katıla ağlamak istiyordu.

Satı'nın üzerine eğildim. Küçük ellerini çulların altından çıkardım. Elleri de morarmış, solmuştu. Canlı bir et parçası değildi bu. Ama Satı soluyordu. Derin derin soluyordu. Gözlerinde yaşamının bütün izleri sönmüştü. Alışkanlıkla:

— Soyun, dedim, bir bakayım.

Böyle deyince hemen, bebeğin aslında çırılçıplak olduğunu, ne olduğu bilinmez birtakım bez parçalarına sarıllı bulunduğunu ayırt ettim.

- Ölüyor, dedi, Satı'nın babası. Zahmet verme doktor bey çocuğa.

Kadın:

- Ah! diye inledi. Hep böyle oluyor. Bu on ikincisi.

Çocuğun yüzüne doğru eğildi. Bu bir şefkatli ana eğilişi değildi. Bu, karmakarışık duygularla dolup taşmış, ürkmüş, korkmuş bir kadının anlayamadığı bir olaya, içinde efsunların kaynaştığı bir cadı kazanına bakması, eğilmesi idi.

İçimden: “Çocuk bitmiş!” dedim. “Bu çocuğu bu aptal kadın öldürdü. Bu kadının bilgisizliği, aptallığı öldürdü.”

- Ah be, ah be, dedim, kurtulmuştu bu bebek, ne kadar iyi olmuştu. Ne yaptın buna da böyle oldu?

Kadın yeniden:

- Cinler, diye iniledi. Cinler bırakmıyorlar çocuklarımı.

Küçük köpek, kap-kacağın arasında kımıldadı ve bir toprak kabı çtırdattı.

Adam bütün bu trajik havayı unutmuş gibi:

- Çarşıdan aldım, dedi.

Kadın anlamsız gözlerle köpeğe baktı.

Kapıda, bıyıklarını sarartan cıgarasıyla arabacı göründü. Kapıdan giren son ışığı da onun iri vücudu örttü. Oda daha karanlıklaştı. Uzaktan, kapıdan bebeğin can çekiştiği köşeye bakıp:

- Ne yaptınız çocuğa? Ne hale getirmişsiniz çocuğu, diye söylendi. Satı'nın anası ve babası susuyorlardı.
- Ölmüş bu çocuk, Allah'ın olmuş artık! diye arabacı yeniden söyledi, doktor mokter bir şey yapamaz bu çocuğa. Doktoru boşuna yordunuz. Ölene kadar beklersiniz, tam ölürken doktor gelir aklınıza.

Sonra sigarasını yeniden tazeledi.

— Geceye kalmasak bari, dedi, akşam inecek.

Gözleri köpeğe kaydı:

— Vay! Küçük şeytan, dedi, ne küçük şey bu böyle. Ulan kapları yalıyor be. Aç bu köpek. Kaplarınızı yalıyor, hey! Bak kapları yalıyor be.

Kadın hiç aldırmadı. Ne adam, ne de kadın artık bana ne bir şey soruyorlar ne de benden bir şey bekliyorlardı. Onlar bir şeye, bilinmez bir şeye, benim erişemeyeceğim, benim değiştiremeyeceğim gizli bir kadere çoktan teslim olmuşlardı. Bu kaderin zaferini kutlar gibi artık son tören kurallarını yerine getiriyorlar, bir parça da cinler karşısında benim yenilmiş olmama, benim hiçbir şey yapamayıp elim kolum bağlı kalmama seviniyorlar, inandıkları bu karanlık evrene benim erişemediğimi anlayarak, kendi dünyalarından atılmış bana, bu yabancıya, bu çaresize bir çeşit zevkle, inançlarının doğurduğu bir güçle bakıyorlardı.

Satı milyonlarca Satı'nın öldüğü gibi öldü. Karanlık odanın havasını bir kere daha ta içine çekti ve birden küçük göğsü durdu. Satı ölmüştü. Kadın birden çocuğun üzerine kapanıp:

— Ah, dedi, boğdular, on ikincimi de boğdular, diye bağırma-ya, yanık bir sesle ağlamaya başladı.

Arabacı:

— Öldü mü? dedi. Geçe kalmayalım doktor bey diye kayıtsız bir sesle söyledi.

Kapıdan çekildi, arabaya doğru yürüdü. Akşamın sessizliği ve belirsiz ışığı içeriye doldu. Bir kere daha Satı'nın öldüğü köşeye baktım. Ah! Bu köşe... Satı'nın öldüğü, yalnızca öldüğü değil yaşadığı, yaşamaya çalıştığı köşeydi de. Şimdi o köşeden yanık bir takım sesler geliyor, artık soğuk bir karanlıktan başka bir şey görünmüyordu.

KÖY SİHHİYECİLERİ

Küçük Satı'nın ölümü üzerine hikâye burada bitebilirdi. Ama araya bir köy sıhhiyecisi karıştı. Satı'nın anasının, bu ay suratlı, kırmızı yüzlü-iri bir şeftali gibi tüylü-bu köy “idiot”unun korkusu yersiz değilmiş. Kocası, Satı'nın ölümünün ertesi günü doğru köy sıhhiyecisinin bulunduğu A... köyüne koşuyor. Bu köy sıhhiyecisi A... köyünün doktorudur bakarsanız. Ona, köyde kimi “İnneci” der, kimi “Sıhhiyacı”, kimi “Onbaşı” der, çok işi düşenler de ona açık açık “Doktor Kasım bey” derler. Kasım'ın, Kasım Efendi'nin ya da Doktor Kasım beyin köyde bir doktor kadar ünü ve değeri vardır. Nasıl olmasın ki, kasabaya doktora inmiş köylülerin köye döndükleri zaman asıl dert ortakları o, asıl yardımcıları, asıl akıl danışacakları insan odur. Kasabaya inip doktora bakınan köylüler iğneye pek meraklıdır. Kuvvetli iğne olsun derler, Doktor bey! kuvvetli iğne yaz derler, ne tutarsa tutsun alacağız. Bu iğnelerin ilkini kasabada bir sıhhiyeciye ya da kasaba ebesine yaptırırlar. Birçok köylerde iğneci, sıhhiyeci yoktur. Köylerinden yaya bir saat, üç saat, beş saat çeken bir başka köyde köy sıhhiyecisine giderler, örnekse, pnömonili bir çocuğu taşıyıp ona götürürler, penisilin yaptırırlar. Bu bakımdan, A... köyü talihli bir köydür. Onların bir *sıhhiyecileri* vardır. Hem Kasım gibi bir sıhhiyecileri vardır. Kasım, bazen çantasını yükledi mi yollara düşer. Bir başka köye gider. Onun o köye gelmesi bir bayramdır. Raflardan kutular indirilir, kutuların içinden ampuller çıkarılır, bu ampullerin kendilerine yarayıp yaramayacağı sorulur, Kasım ampulleri inceler: “Sende ne var?” diye sorar. “Senin sırtın su toplamış!”

Köylü hayran gözlerle Kasım'a bakıp:

- Nasıl bildin, der. Heya, askerde iken su almışlardı ciğerlerimden. Bu yüzden tebdil-i hava vermişlerdi altı ay. Bu iğneleri tebdil-i havada iken kasaba doktorundan almıştım. Yaptırısam mı şimdi?

Kasım ampulleri yeniden inceler:

- Haftada bir yapılırsa iyi olur, der. Ben uğradıkça vururum.

Köylü, bu ampulleri saklamış olmaktan, bir de iğne yaptırmak için iki saat yürümeyeceğinden, Kasım'ın tâ ayağına gelip yapacağından sevinçli:

- Yaşayasın be, der, Kasım! Allah senden razı olsun. Sağ sırtımda soğuklar başladı mı bir sızı... bir sızı.

Kasım, çok ciddi:

- Geçer, der, o sızılar. Bu iğne birebirdir.

Diğer bir köylü bir ay önce ateşli bir hastalık geçirmiştir, o zaman doktor dört şişe 400 bin ünitelik penisilin vermiş, birini kasabada yaptırmış, sonra köye gelmiş, dört gün ateşler içinde yanmış yatmış, köyde iğneci olmadığından, yanı başında küçük bir şişede kurtarıcı penisilin tozları, onlardan yararlanamadan yine yaşlı anasının kaynattığı, bilmem ne otu suyunu içerek iyileşmiş. Şimdi bir ay sonra o iğneleri hatırlar, ziyan olmasın diye onları da yaptırır.

- İyi hasta idim Kasım efendi, diye anlatır. Dört gün *alavlar* içinde yattım. Su, su, su. Pınara bekçi olasımdı geldi. Ne ise iyiyim şimdi ya, sen gene şunun birini yapıver hele.

Kasım karşı gelmez. Penisilini yapar. Bazen ilaçlar büyük ampullerde olur. 20'lik, 50'lik ampullerde. Bunlar çoğu zaman, süt çocukları için yazılmış. Tuzlu serum ya da şekerli serum gibi kurtarıcı ilaçlardır. Çoğu, bu ilaçlar yapılamadan ölmüşlerdir. Bir kadın, bu ampullerden birini küçük çocuğuna yapması için yalvararak Kasım'ı yolda tutar. Kasım:

- Ne anacığım? der. Nedir yengeciğim? Penisilin mi, yoksa kanfre mi?

Kadın küçük, oyuncak bir mayına benzeyen serum ampulünü gösterir. Kasım'ın iki şırıngası vardır, biri askerde iken revirden kaldırdığı emekli ikilik Record şırınga, bir de cam olduğu için üzerine titrediği onluk pravaz şırıngası. Kasım serum yapmak için en

aşağı ellilik bir şırınga gerektiğini bilir, bir de, küçük bir bebeğin karnını bir höyük gibi şişiren bu serumları yapmaktan korkar:

— Ah, der, yengeciğim, bir bakayım.

Ampulu yoklar:

— Olmaz, der, yengeciğim, yaramaz bu çocuğa. Fazla gelir, yapılmaz, zararı olur.

Kadın:

— Hay, der, neye verdi doktor olasıca öyleyse. Bunca para verdik. Tam 14 lira verdik ilaçların hepsine. Hiç birini de kullanamadık. Hapları var. İçmiyor. Bir suyu var, tükürüyor. İğnelerini de yaptıramadık. Bak bir de yarayışlı iğne değilmiş... Vah, vah, vah...

Köylüler Kasım'a çok inanırlar. O, çocuğa yaramaz dediyse, gerçekten yaramaz o ilaç.

Kadın:

— Ben ne yapayım şimdi bunu, diye, koca ampülü çaresiz... elinde sallar.

Kasım:

— Vallahi yenge, der, yapmasına yapayım istersen, ama çocuğa yaramaz, fazla gelir, zararı olur.

Kadın da buna inanarak:

— Dayanamaz, der. Şuncacık bebe... Doğru söylüyorsun. Ne diye verdi öyleyse bu ilacı doktor, ah kel olasıca...

Bir köylü:

— Eczacı ile birlikmiş, diye söylenir, eczacı ne ilaç satarsa kazancına ortakmışlar. Ondan hem pahalı ilaçlar yazıyormuş. Ben de geçenlerde tam 30 lira verdim eczacıya. Kırk iğne, Kasım efendi, biri büyük, biri küçük. Onları da yapacaksın bana.

Kasım adamı dinledikten sonra, ağlayan ve sanki yakında patlayacak bir bomba imiş gibi tedirgin, elinde koca serum ampulünü evirip çeviren kadına:

- Dur yenge, der, benim çantamda senin bebeğe yarayışlı bir iğne olacak.

Kasım çantayı karıştırır, çantasında neler yok ki: Paslanmış bir pansuman makası, kör bir bistüri, bir küçük şişe tentürdiyot, yarı yarıya sulandırılmış alkol, bir delikli kutuda yara tozu, bütün hayatı: ikilik Record ve onluk cam şırınga. Bir kibrit. Bir de oradan buradan toplanmış, Kasım'ın da nelere yaradığını pek iyi bilmediği bir sürü ampul. İki tane iki santigramlık emetin ampulü, üç dört tane Huile Camphree, zamanı çoktan geçmiş bir penisilin şişesi. Kasım'ın gözbebeği ve övücünün nedeni dört tane bir gramlık kinin ampulü, bir tane nereden elde edildiği belli olmayan efedrin ampulü, birkaç tane de üzerlerindeki ince kağıt bantlar koştugu için ne oldukları ancak farmakoloji enstitülerinde anlaşılabilir ve Kasım'ın da ne olduklarını hiç bilmediği "sır" ampuller.

Kasım, bütün bu şifa dünyası içinden, sanki bütün bu ilaçların kullanış yerlerini biliyormuş da, kadının bebeğine yarayacak ampulü arıyormuş gibi derin derin bir şeyler aradıktan sonra, birlik bir Huile Camphree ampulünü çıkardıktan sonra:

- Haydi yenge, der, senin çocuğa yarayışlı iğneyi buldum. Gidelim de yapalım.

Bu gündelik işler bittikten, iğneler yapıldıktan, bazı hastalara bakıldıktan, yıllarca karanlık bir odada yatan ve dizindeki kemik veremi açılıp dışarıya kokulu bir mikrop deresi akıtan on yedi-on sekiz yaşlarında bir kıza pansuman yapıldıktan sonra, Kasım'ın akşamleyin bir evde uğurlanmasına sıra gelir. Bu toplantıda, karanlık odayı bir *mistik* ışıkla ısıtan gaz lambasının aydınlığında, cüzzamlılara İsa yönünden şifa dağıtılmış gibi acılı bir ıssızlığa gömülen bu odada, Kasım, bu çaresiz, karanlık, köy evreninin bir doktoru, bir sağlık bilgini, bir kurtarıcısı gibi oturur, konuşur. Hatta, bazı yeni bilgilerden, buluşlardan söz açar.

Askerliğini sıhhiye eri olarak geçirdiği için büyük bir yetki ile, köylülere kırkıktan, çıkıktan, appendicitis operasyonundan bahs açar.

Köylüler bizim de böyle sürekli, bilgili bir sıhhiyecimiz olsa diye içlerinden A... köyünü kıskanarak, onu merakla, ilgiyle dinlerler.

- Ula, der, Kasım, türlü yaralılar gördüm ama, kafasının ta orta yerinden balta ile vurulmuş Kazım'ın neden vurulduğunu anlatsam şaşarsınız. O gece nöbetçi idim. Gece nöbetçisi ha!.. Hiç uyumayacaksınız. Bütün hastahane senin üstünde. Yaralı-sı, berelisi, hep senin üstünde. Yarın senden sorarlar. Doktor sana güvenir. Kasım uyumuyordur, der. Ben de hiç uyu-mam. O geceleri oturur, köye mektup yazarım. Yıkılmış eski sargıları sararım. Düşünün ula, bütün hastahane benim üzerimde. Koskoca memleket hastahanesi... Bir ben bakıyorum hastahaneye. O sırada bir gürültü oldu. Koştu. Kan içinde bir adam. Beyni dışarı akmış. Zorlukla soluyor. Hemen bir *tampon*! Kan durdu.

Tampon sözcüğünü köylüler anlamadılar, hayranlık içinde ve tampon sözcüğüne “Herhalde bu tampon çok önemli bir iş, o anda bizim Kasım efendi herhalde çok büyük bir iş yapmış” diye tutularak, Kasım'ı daha merakla dinlemeye koyuldular.

Yaşlı bir köylü:

- Ölmüştür o, efendi, dedi.

Kasım:

- Öldü ama, dedi. İlk önce tampon koydum, kan durdu. Nabzına baktım, 160. Tam 160. Hemen bir kanfre ile pentazol çektim. Hemen bacağından. Doktora koştu. Doktor indi. Tamponu gördü. “İşte böyle olur, dedi sıhhiyecilik. Adamın hayatını kurtarmışsın, aferin oğlum Kasım.”
- Ne diye öldü peki adam? diye sordu.

Kasım sıkıntılı:

- Canım, dedi, kan durmuştu. Ama ne dedik, adamın beyini dışarı fırlamış dedik. Beyinsiz adam yaşar mı?

Yaşlı köylü, Kasım'ın keyfinin kaçtığını anlayıp:

— Doğru, dedi. Orası doğru.

Kasım'ın gerçekten keyfi kaçmıştı. Konuyu Kazım'ın neden vurulduğunu anlatmaya getirdi:

— Bu Kazım'ı, dedi, bir kasket yüzünden vurmuşlar.

Yaşlı köylü, Kasım'ın keyfini düzeltmek için ilgiyle sordu:

— Kasket yüzünden mi? Demek kasket yüzünden vurmuşlar baltayı kafasına.

— Kazımla arkadaşı dağa çıkmışlar, çalı kesiyorlarmış. Bir ara Kazım kasketini çıkararak arkadaşına içini göstermiş: “Bak, demiş, Avrupa malı.” Kasketin içinde küçük bir kumaş parçası üstünde bir arslan resmi var. Arkadaşı: “Arslan resmi o, demiş, nereden anlıyorsun Avrupa olduğunu, asıl benimki Avrupa malı!” Kasketini çıkarmış içini göstermeye, ama o zamana kadar böyle bir tartışma için kasketini incelememiş. Kazım: “Ne marka, ne bir şey var, demiş, seninkisi yerli.” Arkadaşı: “Yerli değil, demiş, benimki Avrupa, Avrupa diye aldım.” Kazım: “Avrupa olsaydı markası Arslanlı olurdu”, diye kesmiş atmış. Arkadaşı da kesse ya. Yook... Dayatmış. Avrupa diyorum, demiş, benimkisi. Yerli demiş, Kazım, seninki. Senin kasketin yerli. Yok demiş arkadaş, Avrupa benim kasketim. Yerli, Avrupa derken, dağa beraberce çalı kesmeye çıkan iki arkadaş kızıymışlar, sövüşmüşler, Kazım'ın arkadaşı bir ara öyle bir kızmış ki, baltayı kaptığı gibi Kazım'ın kafasına, al ulan Avrupalı kasketine.

Köylüler hikâyeyi sessizce dinlediler. Yaşlı köylü:

— Çok olur böyle işler bizim köylerde, dedi. Horozun neye yumurtlamıyor diye adam vururlar bizde. Cahallıktır bu. Cahallık derim bu işe. Ama çok olur bu işler. Çok kan akar bu cahallık yüzünden.

Oradan laf C... köyünün sıhhiyecisine geçti.

Bir köylü:

- Çok pahacı o, dedi. Bir inneyi iki buçuk liraya vuruyor.

Başka bir köylü:

- Diş de çekiyor, dedi.

Kasım bu sözleri kendi ustalığına bir taş saydı.

- Haydi... Haydiii... sittir edin o boku, dedi. Kumarbazın biri. Gittiği köyde hem iğnecilikte, hem de kumarla halkı soyar o.

Bir başka yaşlı köylü:

- Senden üstünü yoktur Kasım efendi, diye işi düzeltti. Vicdan var sende. Müslümanlık var.

Kasım övündü. Yaşlı köylüyü sıvazladı.

- İster misin o iğneden? diye sordu. Nereden bulmuşsa bulmuş Kasım, eline bir Testoviron ampulü geçirmişti. Horoz ölmüş de gözü çöplükte kalmış örneği bu yaşlı zampara köylüye bu ampulden yapmıştı. Testovironun etkisiyle mi, yoksa ilacın verdiği bir ruh gücüyle mi yaşlı köylü kendisinde cinsel bir uyanma başladığını Kasım'a söylemişti.

Köylüler, Kasım yaşlıya: “İster misin o iğneden?” diye sorunca hafifçe güldüler.

Biri:

- Macunu da var Kasım efendinin, dedi.

Yaşlı köylü:

- Macun da, iğne de para etmiyor artık, dedi. Barutumuz tükenmiş bizim, tetiği kurcala kurcala boşa atıyor.

İşlerini bitirdikten sonra Kasım yine A... köyüne döndü. Evinin kapısında Satı'nın babasıyla karşılaştı. Adamın koltuğu altında yine o köpek yavrusu vardı. Köpek hafiften inliyordu.

- Ne o? dedi Kasım. Bir sıkıntın mı var?

- Bir soracağım var senden Kasım efendi.
- Nedir soracağın?
- Aklın erer senin de. Bir dilekçe yazdıracağım sana. Biliyorsun benim çocuklarım yaşamıyor. Gece cinler boğuyor benim çocuklarımı.
- Eeee?.. Ne dilekçesi bu?
- Benim karının çocukları yaşamıyor. Cin var onun döl yatağında. Dilekçeye şunu yazalım: Ya karının hiç çocuğu olmasın...

Kasım, bilgince:

- Yumurtalıklarını bağlarlar bazı kadınların, dedi.
- Öyle yazalım dilekçeye. Bu da olmazsa, hükümete yazalım ki bir başka kadın almama izin versinler.

Kasım düşündü:

- Doğru ama, dedi, hükümet iki kadın almaya izin vermiyor.
- Sen yazarsan verir. Sen güzel yazarsın. Cinler boğuyor çocuklarını dersin. Ya kadının çocukları olmasın dersin, veya... başka bir kadın almasına izin versinler diye yazarsın.

Satı'nın anasının korkusu yerindeymiş. Kasım'dan aldığı düşünce ile adam bir kasaba arzuhalcisine karmakarışık bir Türkçe ile ve imla yanlışlarıyla dolu bir dilekçe yazdırmış ve onu getirip Hükümet Tabibi Yakup Sururi'ye sunmuş.

- Nedir o? evladım, diye sormuş, Yakup bey.
- Okuyup anlayacaksın, demiş adam.

Yakup bey, hafifçe gülmüş:

- Peki, demiş, bir şeyler düşünürüz evladım. Ama sen şimdi köyüne dön, karına iyi bak.

Sonradan, Yakup Sururi Bey bu dilekçeyi bana gösterdi ve acı acı gülümseyerek:

- Bak, dedi, evlat, biz nerelerdeyiz? İlimden falan bahsederken hatırıma hiç bunları getiriyor muyuz? İlim üzerine çok düşündüm, çok düşündüm de şuna vardım: Gerçek ilim dağılmış ilimdir. Herkese dağılmış, herkesi *nurlandırmış* ilimdir. Sende ilmin bütün yükü olacak da, ötekinde bir dirhem bilgi bulunmayacak. Böyle ilim olmaz. İlim herkeste bir parça akıl ışığının parlamasıdır, akıl ışığının bölüşülmesidir. Nasıl gerçek güzellik *Mutlak* güzelliğin ruhlara yansımış bir parçası ise gerçek ilim de budur işte. Koca ilim deryasından her aklın payına bir damla düşmesidir.

Turhal Şeker Fabrikası

YAKUP SURURİ BEYLE

Bugün kasabada Mehlika'yı gördüm. Gözlerinde benim bakışlarımdan ürken bir esinti sezdim. Yalnızca:

— Niçin çiftliğe sık gelmiyorsunuz? dedi. Öyle ya gelemezsiniz, kendinizi hastalarınıza verdiniz.

Dokunaklı bir söyleyişle hafiften ekledi:

— Öyle ya, bu kasabaya verdiniz kendinizi. Düşünecek başka şeyiniz yok belki.

— Aklım hep çiftlikte ve sizde, dedim.

Bir tatlılık içinde:

— İnanayım mı, diye sordu.

Birden ağırlaşarak ve bakışlarını benden yine kaçırarak:

— Annemden bir mektup aldım, diye söyledi.

Ürktüm birdenbire:

— Ne yazıyor anneniz? dedim.

— Beni çağırıyor. Yeter, diyor artık. Yeter o basit köy hayatı.

Hiçbir şey söylemedim, durdum. Mehlika:

— Annem hep haklıdır, dedi. Niçin konuşmuyorsunuz?

— Gidecek misiniz? diye sordum.

Bu soruma doğrudan doğruya karşılık vermedi. Yalnızca sapa bir yoldan şunları söyledi:

— Annem daima haklıdır. Çürümemi istemez benim. Ben de sizin çürümenizi istemiyorum.

Birden yüzü bir ışıkla parladı. Gözlerine yeniden bir sıcaklık, bana karşı yakınlığın ışığı geldi.

- Sizin de yok olmanızı istemem, anlıyor musunuz? dedi.
- Nereden çıkarıyorsunuz bu sözleri, dedim, yok olmak, çürümek! Neden? Yaşlı sözleri bunlar. Bıkmışların sözleri. Bezginlerin, yorulmuşların sözleri. Biz genciz. Biz gençliğiz! Biz yeşeriyoruz, biz henüz yaşıyoruz.
- Gelin, dedi, annemin mektubunu okuyayım size. Niçin çürüdüğünüzü anlarsınız. Anneme sizden bahsaçmıştım, mektuplarımda. Öyle güzel şeyler yazmış ki sizin için. İnanın bana sizin hayatınızı düşünüyorum. Kaybolmak, yok olmak, çürümek derler sizin yaşayışınıza sevgili dostum.

Bu “sevgili dostum” sözünü çapkınca söylemişti. Yaşlı bir çapkın kadının edasıyla söylemişti bu sözü.

O sırada Neş’et Bey çıkageldi. Neş’et Bey’in yüzünde sarı bir örtü vardı sanki. Yüz çizgilerine değin sarı bir renk sinmişti. Hatırımı sordu. Beni çiftliğe çağırırdı. Mehlika:

- Allahaismarladık, dedi, Doktor Bey. Sizi bekliyoruz. Size annemin mektubunu okuyacağım.

Neş’et Bey dalgın ve durgundu. Bu sözleri duymadı. Elimi içten sıktı. Eli soğuktu. Birden içime bir ağırlık çöktü. Çiftliğe gitmemeye and içtim. Bana ne? dedim, senin annenin mektubundan. Yurt güneşinde yanmamış o kağıt parçasından bana ne? Osmanlı eskisi bir hanımefendinin mektubu! O mu benim yaşamıma anlam katacak? O mektuptan taşan düşünceler mi yolumu çizecek?

Şaşkına dönmüştüm. Erik ağacını ürpererek hatırladım. Birden Mehlika’nın gözlerinde o kaçıncı esintiyi duydum. Bir gün Mehlika bana:

- Aşk fizyolojik bir ihtiyaçtır, demişti. Aşk bir ihtiyaçtır. Ben, hem doyuran, hem yaşatan, düşüncelerimizin ve duyularımızın, inançlarımızın ve gündelik yaşantımızın, geçmişe kök salmış çocukluk günlerimizin ve geleceğe dal uzatan gençlik düşlerimizin hepsini birden doyuran, bir öpüşle yaşayışımızın bütün anlamını mühürleyen bir aşk istiyordum.

Ağır, ağır Yakup Sururi Bey'i aramaya eczahaneye doğru yürüdüm. Yakup Sururi Bey, eczahanede yoktu. Eczacı:

— Onu parkta bulabilirsin, dedi.

Gerçekten parkta idi. Irmağın kıyısında yalnız başına oturuyordu. Irmağın bulanık suyunda salkım söğütlerin göz alacası akıp gidiyordu.

— Gel bakalım evlat, dedi, Yakup Sururi sessizce.

— Bir ara susuştuk. Söze o başladı:

— Seni düşünüyordum, dedi. Seninle konuşacak epeyce şey var.

Birden durdu, sonra içten bir sesle:

— Git evlat, git! dedi, buralardan. Kaybol, eri...

Şaşırdım:

— Neden? diye sordum.

— Ben... diye başladı. Uydum bu hayata. Bu hayatı da değiştirmek istemiyorum. Çevremle kendi aramda bir bulut var. Oh ne iyi... Ne rahatım. Ne çevre beni görüyor, ne de ben çevreyi değiştirmek istiyorum. Kendimi çevreye katmıyorum anlıyor musun? Alıştım buna. Çevre de alıştı bana. Bak, sen çevreyi değiştirmek istiyorsun, çevre ile arana hiçbir engel koymuyorsun. Çevren ile uyuşmuyorsun. Kendini katıyorsun ortaya, kendini atıyorsun... Olmaz bu, olmaz. Git evlat, git aman.

Sözlerini ilgi ile dinliyordum. İki çay ısmarladı.

— Bak, evlat! dedi. Sen bir şeyler yapmak istiyorsun. Çok basit bir şey aslında. Doktor olmak ve insanlara yardım etmek. Düşünürsen basit, çok basit bir şey. Bir doktor böyle olmalı. Amma... Çevrene bir bak, senin gibilere bir bak, bunlar hastaları soyuyorlar. Açık açık apaçık soyuyorlar ve bunu insanlara yardım etmek adı altında telleyip pulluyorlar. Sen şimdi diyebilirsin ki, ben de insanları soymadan, sömürmeden, in-

sanlara yardım etmek istiyorum. İşte burada yanılıyorsun evlat! Seni, insanları soymadan, sömürmeden insanlara yardım etmeye bırakmazlar. Bırakmıyacaklardır. Çünkü mü? Çünkü-sü şu: Senin çevren böyle bir şeyi kabul etmiyor. Senin gibiler insan diye bir şey kabul etmiyor.

- Ama ben, diyecek oldum.
- Dur, diye sözümü kesti. Alınma... İşte onun için git diyorum sana. Sen insanı kabul ediyorsun. Senin içine insan sevgisi girmiş bir kerre. Sen iflah olmazsın evlat. Biz evlat... Biz insanı kaybetmişiz, insanlıktan çıkmışız. Sen insanı getirmek istiyorsun. Adam ne yapıyor? Almış muayenehanesine bir röntgen makinası. Gelenin karnına, gidenin karnına bakıyor. “Oğlum senin karnında solucan var” diyor. Vallahi de billahi de Röntgen, buluşunun bu pis işlerde kullanılacağını bilseydi, röntgen ışınlarını keşfetmekten vazgeçerdi. Oğlum, sen röntgen ışınlarıyla karında solucan görüldüğünü okudun mu, duydun mu? Bu adam doktor mu? Elbette değil ve bu insan da değil. İnsanın böyle düşündüğü bir memlekette ve o alacalı bulacalı köylüleri düşün, uçkurlarını çözüp aynanın ardına geçiyorlar, karınlarını o ışınlara tutuyorlar. İnsanların bu kadar düşürüldüğü bir memlekette... Neden yapıyorlar evlat? İnsanı sevmediklerinden, insanı saymadıklarından. Peki neden insanı sevmiyorlar, insanı saymıyorlar? İşte benim felsefem: İnsanı sevmek, insanı saymak kendinden bir şey vermekle mümkün, ilk önce kendin insan olmakla mümkün. Kimse bir şey vermek istemiyor. Kimse de kimseden bu yüzden insanca bir şey alamıyor. Hep alacağım, ne olursa olsun alacağım, almak için de insan olmamak lazım denen bir memlekette. İnsanların bile bile hem de bilim yolu ile insanlıklarını bıraktıkları bir memlekette. Git evlat git, git diyorum sana.

Bir ara gene sustu, ırmağa baktı Yakup Sururi. Benden ses gelmeyince kendisi konuşmaya başladı:

- Bak evlat! Dinle, iyi dinle. İnsanlara yardım etmek isteyen ilk önce ne yapar? İnsanlarla kendisi arasında bir bağ kurar.

Sen bu bağı kurabilmek için savaşıyorsun. Öyle doğrudan doğruya insanlara yardım etmek imkânını bulamayacaksın. Sizler, yeni gençler ne diyorsunuz, toplum mu... ha işte, o toplumla savaşıyorsun ilk önce. Bizim memleketimizde bir çok idealistler... Ne diyorsunuz siz! Bizler mefkûreci derdik, sizler ülkücü diyorsunuz galiba. Haydi biz de genç olalım, ülkücü diyelim. Ne diyordum? Bizim memleketimizde bir çok ülkücüler düşündüklerini yapmaktan çok, yapmak istediklerini düşünmek için savaşımlardır. Onların karşısına toplum çıkmıştır, bir şey yapamadan sadece toplumla savaşımlardır. İnsan yorulur, bıkar, bezer, geri çekilir evlat! Bir ömür sonunda bakarsın, yapmak istediklerinin yanında boğuşma ile savaşıma ile didişme ile geçmiş bir hayat. Hani ben bir şeyler yapacaktım? Bakarsın ki bir şeyler yapamamışsın, sadece kavga etmiş, ezilmiş, yorulmuş, bir takım anlayışsızlıklarla ümitsizce çarpışmışsın.

Yakup Sururi soluk aldı.

- Daha açık konuşayım mı evlat? Senin hiçbir şeyden haberin yok. Zeynep Hemşire dün bana geldi. Bu kızcağız iyi bir kızcağız. Tam Florence Nigthinghale'in kızı. Beni bir baba gibi sever. Ara sıra açılır bana. Başından çok işler geçmiş. Hastahanelerin birinde bir bevlıyeciye âşık olmuş. Adama inanmış. Tam evlenecekleri sırada, adam ver elini Diyarbakır mı, Erzurum mu bir yere. Oralarda bir tüccarın kızı ile evlenmiş. Bu Zeynep'te bir iç burukluğu var. Kendini gerçekten hemşireliğe vermiş. Ama dedim ya, bütün idealistler gibi onun ömrü de kavgalarla geçiyor. Başhemşireyi biliyorsun. Çocukların sütlerini, şekerlerini çalıyormuş. Arkasında Süleyman İzzet. Her gün Zeynep'le başhemşire arasında kavga. Anlatacağım bunlar değildi. Başhemşire Zeynep'e: "Kızım, kızım, aklını başına al, senin doktorun komünist demiş, dikkat et, benimle de uğraşma, karalarım seni, vallahi kurtaramazsın kendini!" Zeynep Hemşire başhemşire olacak karıya sormuş: "Nereden biliyorsun! Benim doktorum iyi bir adam. Çalışıyor. Ona buna çamur atmaya utanmıyor musun?" "Ne utanacağım, demiş başhemşire, bunu bana Süleyman İzzet Bey söyledi. Ne

o? Hep halktan yana. Ne o, fakirlerden para almıyor, ne o, boş vakitlerinde de durmadan okuyor yazıyor, ya o dağ tepe dolaşmalar, köylere gitmeler, köylülerle canciğer konuşmalar, sümüklü çocukları sanki babasının oğlu imiş gibi sevmeler, kimi görse merhaba. Elbette bunda bir iş var. Babasının hayrına mı köy köy dolaşıyor, insanlara yakınlık gösteriyor, çocukları seviyor. Öyle mi sanıyorsun? Numara... Hep numara. O zararlı düşüncelerini yaymak için sokuluyor halkın içine. Ne olacak komünist... Onun severek bu işleri yaptığını git de külahıma anlat. Düşüncesi başka. Kalbi fesat. Süleyman İzzet Bey böyle söylüyor. Zeynep, Zeynep! Hem şu boklu kasabaya gelsin çalışsın, hem de para kazanmasın, paraya önem vermesin? Sen bunda bir bit yeniği bulmuyor musun? Bir kötü niyeti olmasa, gelip yoksul halkın içine girer mi, fi-sebilullah gece gündüz çalışır mı? Koca koca şehirlerden kalkmış gelmiş. Para kazansa, adam gibi yaşasa, doktorluğunun hakkını verse, neyse? Anadolu'ya neden çıkıyor herkes? Han için, apartıman için, beş-on para kazanmak için. Doğru söylüyor vallahi Süleyman Bey, bu adam düpedüz komünist! Bu soba borusundan Rusya ile konuşur vallahi... Böyle de bir dedikodu var. Hem Süleyman Bey bu düşüncesini kaymakama da açmış. Bana: "Vatan vazifesi Hemşire Hanım, dedi, vatan vazifesi böyle soysuzlarla uğraşmak." Adamın peşinde polis. Ayağını denk al işte. Benimle de uğraşma, gençsin, güzelsin, yakarım vallahi. Komünistin dostu derim, derim de yanarsın bak!"

Yakup Sururi'yi şaşkınlıklar içinde dinliyordum. Hele soba borusu uydurmasına güldüm bile içimden. Neler de uyduruyorlardı? Nasıl uyduruyorlardı? Yurtseverler! Gülüyordum, ama bir acı gülüştü bu. Benim için insanlar ve halkım vardı yalnızca. Sığırtmaç İbrahimler, cinboğmuş Satılar vardı. Alinyazımı onların hayatlarına adamak istiyordum. Bir pis, kokmuş kuyunun içine bakar gibi, Yakup Sururi'nin anlattıklarını dinledim. Hiçbir şey söylemedim. İkimize bir çay da ben ısmarladım. Yakup Sururi derin bir dostlukla:

— Üzüldün mü evlat! dedi. Bunları üzülesin diye anlatmadım. Anlıyorum seni... Kendi gençliğimi görüyorum sende. Ama

bak şimdi bittik, şimdi çöktük. Biz Anadolu’da eskidik gittik, unutulmuş demirbaşlardan olduk. Bunlar her şey yaparlar. Her kötülüğü yaparlar. Kara çalarlar. Hem de işte böyle “vatan vazifesi” diye yaparlar. Adamın kursağında her gün bura köylülerinin hakkı. Gezdiği her yerde, çalıştığı her yerde halkı soymuş, halkı aldatmış, adı da yurtsever! Bir şeye inanmaz, okumaz, kafasını işletmez. İnsana insan diye bakmaz. Ama çıkarı için her şey yapar, her şey söyler. Düzen onların düzeni. Sen de kavganla kalırsın. Sen de karalanıp itilirsin. Onun için, hiçbir şey yapamazsın, sadece acı çekersin. Onun için git evlat, git, buralardan git. Yalnızlığında kaybol, iflah olmazsın sen. Sen bu halka, bu yurda adanmışsın. Kurbandsın sen. Git, git!

Kesin bir eda ile:

— Gitmeyeceğim, dedim. Gitmeyeceğim.

Yakup Sururi gülümsedi. Gözlerinin dibinde gençlik düşlerinin batık gemileri yüzyordu.

— Sen âşıksın evlat! dedi. Ama ne gibi bir âşıksın, nasıl bir âşık-sın, işte bunu bilemiyorum.

PAZAR GÜNÜ

Bir güz pazarıydı. Sabah erken, Rıza usta geldi.

- Doktor, dedi, bugün elimden kaçamazsın, bize gideceğiz, bir çorba içeceğiz. Çiftliğe hiç gelmiyorsun. Neş'et bey de seni soruyor. –Göz kırptı- Meliha hanım da... Yook... sıkıştırmıyorum seni. Bugün buraya değil –Gülümsedi- benim evime/gideceğiz.

Topraktan ılık bir güz güneşi tütüyordu. Belirsiz bir iti ile Rıza ustanın çağrısına uydum. Rıza ustanın evi, tek katlı, üç odalı küçük bir evdi, sararmış asma yapraklarıyla örtülü verandasından şöyle dört yüz, beş yüz metre ileride Neş'et beyin çiftlik evi görünüyordu. İlk önce verandada oturduk. Asma yaprakları arasından kurumuş taneleriyle birkaç salkım sarkıyordu. Evin önündeki sebze bahçesi bozulmuştu, sararmış mısırlar arasında bir iki tohumluk kabak yatıyordu. Kırk-kırk beş yaşlarında bir kadın, kapıda görüldü. Rıza usta bana:

- Yengeniz, dedi.

Kadın ellerini beline bağladığı çiçekli önlüğe silerek:

- Ne iyi ettiniz de geldiniz doktor bey, dedi, elini uzattı. Eli ıslaktı.
- Reçel kaynatıyordum içeride, dedi.

İçeriden bir ayva rendesi kokusu geliyordu.

Rıza usta:

- Ayva reçeli, dedi, kış için.

Kadın:

- Doktor beye de bir kavanoz vereceğim, diye söyledi.

Rıza usta:

-Seni görmediler ama doktor, dedi, bütün aile tanıyorlar hep seni. Bir kızım var uzaklarda, Mes'ude. Bir jet pilotu ile evli, o bile tanıyor seni. Mektuplarda yazıyoruz. Bir oğlumuz da Ankara'da okuyor.

Kadın iç geçirdi:

— Güç, dedi, büyüyorlar, gidiyorlar. Kimi evleniyor, kimi okumaya gidiyor...

O sırada; "Gel oğlum, gel kızım!" diye bağırarak yedi yaşlarında küçük bir kız ortaya çıktı. Mısır püskülü sarı saçları vardı. Beni gördü, durdu, güldü.

Kadın:

— Doktor amcaya selam versene, dedi kıza.

Kız elimi sıktı. Sonra dönüp, "Gel oğlum, gel kızım!"* diye tatlı tatlı söyledi.

Rıza usta:

— Kablumbağaları çağırıyor, dedi.

Sebze bahçesinin otlarını hışırdatarak iki kaplumbağa koşarak geldi.

— Alışmışlar, dedim.

— Biz besliyoruz onları. Alıştılar bize. Çocuklar çok seviyorlar. Biri dişi, biri erkek. Asma yaprağı ile besliyoruz onları.

Kız gülümseyerek:

— Evleri de var, dedi.

Birden mavi gömlek giyinmiş, dizleri, kolları çizik içinde oniki yaşlarında bir oğlan çocuk belirdi. Rıza usta, kıvanarak:

— Bu da bizim oğlan, dedi.

Oğlan bize aldırmadı, kıza:

— Kaplumbağalar nerede? diye sordu.

Kız boyunlarını katı yuvalarından çıkaran iki evcil kaplumbağayı göstererek:

— İşte, dedi.

Kadın:

— Yeter artık, diye söylendi, bıktım bu kaplumbağalardan.

Rıza usta:

— Bu söz bana, dedi, ben getirdim bunları, ben alıştırdım.

Kadın gülümseyerek:

— Çocuğsun, dedi, sen çocuğsun...

Rıza usta:

— Çocuğuz ya, dedi, çocuğuz. Ne olacağız ya?

Kadın benden izin istedi:

— Reçele bakacağım doktor bey...

— İlk önce çaylar gelsin, dedi Rıza usta.

Kadın:

— Çaylar gelecek... Siz oturun diyerek içeri girdi.

Çocuklar, kaplumbağaları kabuklarından tuttular ve evin arkasına doğru gittiler.

Rıza usta:

— Yaa... doktor, dedi, işte bu da bizim hayatımız. Şaşırdın mı? Kaplumbağa besliyoruz, mısır yetiştiriyoruz, ayva reçeli yapıyoruz... ve.. Çocuk büyütüyoruz. Karım ağlar durur, buralardan gidelim, diye. Nerelere gidecek mişiz? Bir yere gideceğimiz yok. Hayat almış bizi buralara atmış. Çocuklar birer birer gidecek, biz yine buralarda kalacağız. İstanbul'dan, Eskişehir'den mektuplar gelecek. Onları okuyacağız. Gene ve-randa yeşerecek. Sonra gene güz gelecek, yapraklar döküle-

cek... Bir insan yaşamak için bir yere yerleşmeli, iyice, köklüce. O zaman anlıyorsun hayatı. Ağır, ağır geçip gidiyor, kocayorsun. Ama biliyorsun ki, hep birlikte oluyor bu iş: Mevsimlerle...

Uzarlarda, sazlıklarda güneş ısınları hoplayıp zıplıyordu. Ben oralara dalıp gitmiştim.

- Neş’et beyin av köşkü oralarda, diye sessizliği bozdu Rıza usta. Bugün oraya gitmiştir Neş’et bey. Boşuna bir hayat. Saygı duyuyorum bu adama ama, boşluk içinde geçiyor ömrü.
- Ne yapabilir başka? diye sordum Rıza ustaya.

Bak, doktor... dedi, neler neler yapabilir. Şu toprakları bir güzel işletebilir. Bu toprakları bir örnek çiftlik haline getirebilir. Evet, bir şeyler yapıyor, ama kendimize kadar... Neş’et beyin kendi hayatı için... Bak ne yapabilir? : Bir okul açamaz mı yani Neş’et bey? Şu çiftliğin ortasında. Köyler var şurda burda. Tek katlı bir okul. Bahçesi olacak. Kızı da oraya öğretmen olabilir.

Sustu. Bir ağaca sığırcıklar dolmuştu, durmadan ötüşüyorlardı.

- İğreti duruyor kız burada, iğreti. Her an kaçtı kaçacak. Öyle mi olmadı ya? Bir öğretmen olmalı. Ben de okulun bahçesine çiçekler dikerim. Mehlika hanım gelir sabahları: “Günaydın çocuklar!..” Bir şeyler olur, elbette daha iyi olur. Sonra güzel köy evleri yaptırabilir Neş’et bey. Kumarla içkiden iyi elbette. Yoo... Neş’et beyi kötülemiyorum. O iyi olsun istiyorum. Sıkılıyor, kendi içine kapanmış ne yapacağını bilmiyor. Gelir hep köylülerden şikayet eder. Topraklarını almışlar. Bir sürü dava, didişme. Bakarsan bunlara hiç lüzum yok. Bu koskoca toprakları bir Neş’et beyin tek başına yönetmesi, yeşertmesi kolay değil. Köylülerle el ele vermeli. Köylülerle bir tatlı alış-verişi yok. Bunca dünya görmüş, okumuş adam. Şurda bir küçük sağlık odası açamaz mı? Toprağı işletir, neler neler yapar. Geliriyle de köylüler için bir sağlık odası. İçinde tentürdiyot, ishal ilacı falan bulunsun. Arasra sizi de çağırın, çocuklara bakın, koşa koşa gelmez misiniz? Yaz ishalleri çocukları kırdı geçirdi gene. Kimi sana varıyor, kimi varamıyor.

Hem nasıl varınılar? Kadın ekin biçer, bebeğini kundağından dala asar. Bir sıcak... Birini gördüm bir gün: Kadın yorulmuş, dalın yanına vardı, destiden su içmeğe. Ter içinde. Göğsü kızgın tuğla. Su içip dala baktı bebeğine, uyuyor mu diye? Bir çığlık ki ovayı tuttu. – Vay kardaşlar, vay karılar, bebeğim ölmüş. Bir ara toplandılar, öteki kadınlar da çığırtıyı bastılar. Ben yaklaşıp neyi var? diye sordum. Kadın ağlaya ağlaya: - Sürgünü vardı kardaş, yeşil yeşil geliyordu üç gündür, dedi. Ölü kundağı aldı kadın. Ağustos tarlalarından çığıra çığıra gitti. Bir sağlık odası ya? Çevre köylere. Neş'et beyin yapabileceği bir iş. Ama ne yapıyor? İçine kapanmış. İçiyor. Ara sıra poker partisi, ve sonra köylülerin, topraklarını ordan burdan ektiklerini duyunca, kızıyor, bağııyor, avukatı ile konuşmaya kasabaya iniyor. Kendi toprağın olsun, bir şey diyen yok. Ama, bir şeyler yap, Neş'et bey! İşle, işlet bu toprakları. Ne bileyim, çocuk bahçesi yap, köylülere iyi tohum dağıt, gübre getirt. Senin çiftliğin ya, çalış ta, öne düş te bir halk çiftliği olsun. O zaman git keyifle, av köşkünde avlan. Köylü tek tek kendi kendine kalkınabilir mi? Kalkınamaz. Yiyeceğini çıkarmak için toprağa saldırır, sürer, eker. Ondan sonra da, yoksulluktan, bilgisizlikten devrilip gider. Bak bunlar nereden geldi aklıma, biliyor musun, doktor? Bir gün trenle geçiyordum Polatlı topraklarından. Pencereden bakıp bakıp duruyordum. O güzelim otlakları ekmişler hep. Buğday ek sinler diye otlakları sürüp geçmişler. Otlaklar bitiyor... Polatlı'da, Sivrihisar'da, Sazak kırlarında hep böyle. Alabildiğine geniş topraklar... Buralarda da başka türlü Neş'et beyler. Buğday para ediyor ya, alıp traktörleri sürmüşler otlakları. Buğdaydan başka ne var? İnsanlar ise yoksul, insanlar kara cahil. Oraların ağaları da bir başka türlü. Ankara'da otel motel yaptırırlar, gece hayatı yaşarlar. Oğullarını, Avrupalarda, Amerikalarda okuturlar. Ama biri... tek bir tanesi, gelip te, o toprakları yeşerten insanlara vermez kendisini. Ne ise... Uzun hikaye bu.

Rıza ustanın karısı bize çay getirdi. Arkadan çocukların sesleri geliyordu, açık, duru güz göğünü çınlatıyorlardı. Öğle yemeğini Rıza

ustalarda yedim. Karısı güzel bir mercimek çorbası pişirmişti. Çocuklar kaplumbağalardan söz açtılar. Rıza usta onlara tavşanların yaşantılarını, oyunlarını anlattı. Kız, kaşığına çorba tabağı içine düşürdü. Oğlan, güle güle bir oldu. İyi kurulmuş, mutlu bir aile insanda güzel, sağlam bir yapıt karşısında duyulan saygıyı uyandırır, insanın içine ışıklar, iyimserlikler dolar. Rıza ustanın ailesi böyle bir aileydi. Bu iç ağılığı, bu iyimserlik, bu sağlamlık, Rıza ustanın kendi kişiliğinden geliyordu. Yaşantının ufak ayrıntılarından insana gerekli özü buluyordu. Bir felsefe sorunu olarak değil, ama yaşantısı ile insana, doğaya, topluma eğiliyordu. Çocuklarını çok seviyordu. Onlara da yaşantının özü olan şeyleri öğretmek istiyordu. Öğretiliklerden, tutuldu mu insanın elinde kalan sıvalı değerlerden kaçınıyordu. Ebe gümecinden, güz elmalarından, çalılar altında yuva yapan kaplumbağaların aile hayatından söz ediyordu. Karısı güler bir yüzle, biraz sıkılmış –ama saygıyla- dinliyordu bunları.

Onun dünyası, kentlerden uzakta yaşayan bir kadının, bir ananın dünyası idi. Çiçekli önlükler, öğle yemekleri, ayva reçelleri, yamacak erkek çorapları, dikilecek kız entarileri ve yorgunluklarla gelen uykuların dünyası idi. Rıza usta yaşantısını yorumluyor, karısı ise sadece didiniyordu. Öğle yemeğinden sonra Rıza usta ile, kırlara gezmeğe gittik. Doğa üzerinde ne sağlam şeyler biliyordu. Bu bilgiler resimli botanik kitaplardan alınma bilgiler değildi. Höyüğümsü bir tepenin eteğinde oturduk:

- Bak şu topraklar da bizim Belediye başkanının, dedi Rıza usta. Çalışanlar yarıcı, ortakçı. Bilir bilmez, ekip biçerler. Bu adamda partici. Demirkırat. Demiri kırıp ta atsa ya? –Burada Rıza usta güldü- Adam kendi kafasındaki demiri kırıp atmamış. Kolay, kolay da atamaz. Bu yarıcılar, ortakçılar da hep ona oy verirler. Aslına bakarsan yarıcı yarıcıya, ortakçı ortakçıya oy vermeli. Yarıcı ne diye bizim Belediye başkanına oy verecekmiş yani? Belediye başkanı ortakçı için ne yapıyor? Bak, doktor, şu demokrasi üzerinde de kafa yordum. İyidir diyorum bu yol. Kasabada dükkanına uğradığım bir demirci İsmail vardır. Senin bileceğin köy demircisi. Kırık pulluk, tekerlek filan getirirler ona. Ocağı durmadan yanar. Adamın

gözleri ateş gibi parlar, her zaman. Biz de demokrasi olmadan, hani şu eşraf çağlarında, demirci İsmail'e söz mü düşerdi? Beylerimiz ne derse o! Demokrasi geldi de, halk bir kıymıdadı. Bakıyorum demirci İsmail bir konuşuyor. Partiye de girmiş. Yalnız sökemediğim bir şey var: Belediye başkanı, bizim Neş'et bey, bir de arabacı Hakkı ağa aynı partide. Dur, dinle doktor: Şimdi Hakkı ağa aynı partide. Dur, dinle doktor: Şimdi Hakkı ağa ile, Neş'et beyin istedikleri bir mi? Bu işte bir bozukluk var, ama ben anlayamıyorum. Anlamasam da, sevindiğim şu, eskiden demirci İsmail'i, arabacı Hakkı ağayı kimseler adam yerine koymazdı, adları bile anılmazdı sanki onlar sadece demir dövmek, araba sürmek için yaratılmışlar, ötekileri de memleketi yönetmek için... Şimdi yok öyle şey diyorum, hem demirci olacaksın, hem de memleketi yöneteceksin... Hem arabacı Hakkı ağa olacaksın, hem de çatır çatır politikadan konuşacaksın.

- Neş'et bey politika ile ilgileniyor mu? diye sordum.
- Pek ilgilenmez. O şu bizim demirciyi, arabacıyı içine alan demokrasiye de pek inanmıyor. Onun politikacılığı, kırgınlığından, küskünlüğünden. Arasına kasabaya indiğinde Belediye başkanına uğrar, biraz dedikodu yapar, o kadar. Bir gün bana: “Politikada soyluluk kalmadı!” dedi. Onun için diyorum ya demiri kırıp atamamışlar daha. Demiri arabacı, demirci kırıp atıyor. Demokrasi de böyle güzel işte. Demirci, arabacı için güzel!..
- Sen, dedim, peki sen partiye filan girdin mi?
- Bak doktor, dedi, ben olana bitene bakarım yalnızca. Partilerle ilişğim filan yok. Ama, bu yolu güzel buluyorum. Ben bilirim eski günleri. Şimdi demircinin, arabacının, kahvecinin büyüklerimizin işlerine karışmasını güzel buluyorum. Çıkar içinmiş, çıkarları varmış? Çıkar için elbette! Sanki Belediye başkanı kendi çıkarı için tutmuyor mu bir partiyi? Demirci İsmail de kendi çıkarı için tutacak bir partiyi. Bir de bakacaksın bir gün, bizim İsmail'le, Belediye başkanının çıkarları demokrasi terazisinde, biri bir kefedede, öbürü bir kefedede... Hah...

işte şimdi oldu. Bu işleri de çok konuştuk. Laf açıldı da... Oysa ki ben böyle böyle işlerden hiç söz etmiyen resimli gazeteleri okurum. Fatoş'un başından geçenlere bayılırım.

Yeniden yürüye yürüye eve döndük. Güneş batıyordu:

— Üşümezsen doktor , verandada bir iki kadeh atalım, dedi Rıza usta. Sana kendi yetiştirdiğim kavunlardan keseceğim.

İçeriden iki küçük kadeh, aldı getirdi. Koyu yeşil kavunu, çakısıyla ortadan kesti. Ortalığı bir an için, toprağın derinliklerinden gelen bir koku sardı. İçtikçe, Rıza usta, gençliğine, geçmişe daldı. Ne Neş'et beyden, ne Polatlı topraklarından, ne de Belediye başkanından, ne de kendi gözlemlerine dayanarak yorumladığı demokrasiden söz eder oldu. Küçük Çamlıca'daki meşe ağacının güzelliğine dayadı sözü. Bu iri, yaşlı bir meşe imiş. Bir yağmurlu günde gök gürültüleri derken, bir yıldırım, bu ağacın en iri dalını nasıl yakıp kırmış. Yaprakları nasıl solmuş, kurumuş bu güzel dalın. Yağmur ve yıldırım öykülerine geçti. Gençliğinin şiirini öykülerle veriyordu. Bu Rıza usta, uzaktan gördüğümüzde içinde nasıl bir şiir olacağını tasarıyamayacağımız insanlardandı. Ama konuştukça, her insanın yaşantısındaki şiiri kendine özgü bir dille dışarı döküyordu. Yağmur öyküleri arasında bir de, bir gün bozkırda bir değirmende bir Alman kızı ile nasıl karşılaştığını anlattı. Büyükçe bir değirmenmiş bu, Porsuk kıyılarında. O sırada, bozkırın yıldırımları, gök gürültüleri ve toprağın derin essence'ını veren yağmur başlamış. O, değirmenin kapısından bu yağmur alayını seyrediyormuş. Bir ara, atla sınıslıklam bir kız gelmiş, yağmurun içerisinde. Sarı saçlı, gül kırmızı bir Alman kızı imiş bu. Değirmene sığınmış. Bildiği tek Türkçe söz: "Teşekkür ederim" imiş. Yağmur bitene değin değirmende kalmış. O kadar ıslanmış ki, değirmene sığınana değin, Rıza usta, onu kurulamak ve ona kendi gömleğinden birini vermek zorunda kalmış. Değirmenin yarı karanlığında kız soyunmuş, gömleği giymiş. Bu arada, gençmiş o zamanlar Rıza usta ve Alman kızını öpmüş. Yağmur dinmiş ve Alman kız: "Teşekkür ederim" diyerek çıkıp gitmiş.

Akşamın serinliği inmişti. Tepelerin ardından, ustanın yetiştirdiği bir ay, onun kavunlarının içi renginde, onun kavunlarının tazeli-

ğinde bir ay doğuyordu. İlerde, Neş'et beyin çiftlik evi kararı halinde görünüyordu. Bir ara, çiftlik evinde, aşağı katta bir ışık parladı. Neş'et beyle Mehlika, akşam yemeğine oturmuş olacaktı. Ben bir yandan Rıza ustayı dinliyor, bir yandan solgun ışığın içinden geçen iç ürpertici çağrıya kulak veriyordum.

NEŞET BEYİN SONU

Parkta oturuyor, gazete okuyordum. Bir traktör durdu park kapısı önünde, Rıza usta indi, hızla bana geldi, yüzü soluktu.

- Hemen gel doktor, dedi, çiftliğe gideceğiz. Neş'et bey kendini av köşkünde vurmuş. Sabahtan Süleyman İzzet beyle gitmiştiler. Erkenden çıkmışlar. Haberi bir köylü getirdi. Mehlika hanım sizi istiyormuş. Onu da alıp av köşküne gideceğiz. Çabuk, çabuk ol.

Gazeteyi masanın üzerine bırakıp, Rıza ustanın peşine düştüm. Traktöre bindik. Traktör gürültülerle kasabanın çamurlu sokaklarından geçti. Olan bitene şaşırmıştım.

- Nasıl oldu bu iş diye sordum.
- Ben de bilmiyorum, dedi Rıza usta, ben sabah kasabaya inmiştim. Haberi getiren köylünün anlattıklarına göre, köşkün önündeki sazlıklarda yaban kazı avlıyorlarmış. Bir ara görmüşler. Sonra, av köşkünden bir silah sesi duymuşlar. Koşmuşlar. Neş'et bey kanlar içinde yatıyormuş. Süleyman İzzet başı ucunda imiş. Köylüye sordum: “Yaşıyor mu Neş'et bey?” diye. Köylü: “Ölmemişti, ölmemişti” dedi, “konuşuyordu, bir şeyler söylüyordu.” Mehlika hanım hemen gitmek istemiş. Ama gidecek bir şey bulamamış. Köylüye: “Kasabaya in, Rıza ustayı ve doktoru çağır!” demiş. Adam şoşadan geçen bir kamyona atlayıp gelmiş.

Yolda Rıza usta ile başka bir şey konuşmadık. İkimiz de sustuk. Çiftlik evi önünde Mehlika karşıladı bizi. Onu günlerdir görmemiştim. Görünce bir şey söyleyemedim. O da susuyordu. Yalnızca:

- Hemen gidelim ne olursunuz, dedi.
- Siz kalsanız, dedim.
- Hayır, dedi, kalmıyacağım, babamı görmek istiyorum. Daha yaşıyormuş... Kurtulacak, kurtulacak!

— Elbette kurtulacak, dedim, siz kalın, biz hemen onu hastaneye götürelim.

Umudu ile çelişmeye düşerek:

— Çok geç, dedi, haydi, haydi, hemen gidelim.

Traktörün dar şoför yerinde üçümüz sığıştık. Vakit öğleye dönüyordu. Bir iki gün önce yağmur yağmıştı, tarla yolları çamurlu idi. Mehlika belli bir şekilde üşüyor, titriyordu. Bir ara ıslanmış gözlerle bana baktı, acı, sitem, şaşkınlık hepsi vardı bakışlarında. Şimdiye kadar nerelerde idiniz? Bu günü mü beklediniz?” der gibiydi. Av köşküne vardık. Bu, sazlıkların üzerine iri ağaç temellerle kurmuş ve kapısına iri kalaslardan yapılmış bir köprücük ile varılan bir küçük oda idi. Traktörün gürültüsünden sazlar arasından yüzlerce yaban kazı çırpışıp havalandılar, biraz uçarak yeniden sazların arasına gömüldüler. Odanın kapısı açıldı, Süleyman İzzet belirdi. Yüzü gergin ve anlamsızdı. Bizi soğuk karşıladı. Hiç gerekmezken:

— Ne bu kalabalık? deyiverdi.

Mehlika:

— Babamı göreceğim, dedi.

Kaba bir eda ile:

— Görmesiniz iyi olacak, üzüleceksiniz! Herşey bitti, dedi.

Mehlika, bir çılgılık atarak kapıyı itti:

— Herşey bitti mi? Göreceğim... göreceğim.

Mehlika içeri girerken, Süleyman İzzet benim önüme geçti:

— Siz doktor, peki siz?

Neş’et beyin ölüsüne bile sahip çıkmak isteyen ve olaydaki yerini bırakmak istemeyen bir hali vardı. Süleyman İzzet’e öfkeyle baktım:

— Benim dostumdu, dedim ve onu bir yana ittim.

— Dostunuzdu demek? Ne zamandan beri? Sadece dostunuz muydu?

Rıza usta, Süleyman İzzet'e:

- Bırak şimdi yavanlığı doktor, dedi, hepimiz perişanız.

Süleyman İzzet yenilmiş:

- Her işe karışılırsunuz, diyerek kalasların üzerinden yürüdü.

Biz, Rıza usta ile birlikte av odasına gittik. Mehlika, bir tahta kerevete uzatılmış babasının üzerine atıldı, ağlamaya başladı. Yaklaşım, saçlarından okşadım. Neş'et bey ölmüştü. Kendisini tam sağ şakağından vurmuştu. Tabanca hasır masanın altına düşmüştü. Hasır masa kan içindeydi. Tahta iskemlenin sol bacağı da kana bulanmıştı. Odanın küçük pencelerinde tozlu, eski perdeler vardı. Tam kapının karşısında bir kadının, Neş'et beyin karısının resmi asılmıştı. Sağ duvarda dondurulmuş bir kuş asılı idi. Mehlika gözlerini silerek doğruldu:

- Nasıl olmuş? diye sordu.

Asık bir yüzle yeniden içeri giren Süleyman İzzet:

- Biliyorsunuz babanız bir sinir hastası idi, dedi. Allah rahmet eylesin.

Mehlika:

- Babam yalnız kalmış bir adamdı, dedi, zavallı babacığım, zavallı babacığım.
- Bir şeylere sevinir, birden karamsarlığa düşerdi. Bu sabah ava çıkarken bana yolda: "Bu son avımız olacak!" demişti. Neden? diye sormuştum ona. Bana: "Güz bitiyor baksana doktor!" diye karşılık vermişti. Yorgun, uykusuz bir hali vardı. Bilir miydim? Bir ara: "Ben çiftemi dolduracağım" dedi, av odasına gitti. Ve... o sırada bir silah sesi duydum.

Tabancayı aldı, gösterdi:

- Bununla vurmuş kendisini...

Mehlika:

- Hemen mi öldü? diye sordu.

- Köylüyle haber gönderdiğim sırada yaşıyordu. Bir şeyler mırlılandı. Anlamadım. Onu kerevete taşıdım ve yatırdım. Su aradım... Yok... Bu sırada öldü.

Mehlîka: “Ah babacığım, ah babacığım!” diye, yeniden babasının üzerine atıldı ve ağlamaya başladı.

Dışarda köylüler toplanmışlardı. Kadınlı, erkekli. Odaya girmek istiyorlardı. Rıza usta onlara engel oluyordu. Birine, hemen bir at arabası hazırlamalarını söyledi.

Köylü: “Hazır, dedi, arabamı getirdim, halı, yastık, yorgan hepsi var!”

Rıza usta:

- Neş’et bey öldü, diye köylüye sessizce söyledi.

Köylü, suskun toprağa baktı.

- Olsun, dedi, evine götüreceğiz onu, arabam hazır.

Ben Mehlîka’yı dışarı çıkardım. Köylüler odaya girdiler. Neş’et beyin ölüsünü aldılar, arabaya taşıdılar. Köylü erkekler sessiz ve acılı duruyorlar; bu ölüme bir anlam veremiyorlar; köylü kadınlar ise çığırıyorlar, ağıtlar yakıyorlar, dövünüyorlardı. Yaşlıca bir köylü kadını, ölüye yaklaşarak, Neş’et beyin çizmelerini öpmeye başladı. Dudakları toz ve kan içinde kaldı. “Bey öldü! Bey öldü! Yedi toprağın şanlı, güzel beyi öldü” diye bağırıyor, ağlıyor, Neş’et beyin sağ ayağından çizmesini çıkarmak istiyordu.

Süleyman İzzet kadına: “Bırak onu!” diye bağırdı.

Mehlîka yaklaşarak: “Ne yapacaksın?” dedi kadına.

Kadın ağlayarak ve çizmeyi çıkarmaya çalışarak: “”Saklıyacağım!” diye inledi; “Tozlarını öpeceğim... Her gün çizmesini öpeceğim beyin...”

Süleyman İzzet yeniden ve sert:

- Bırak onu, dedi ve kadını itti.

Mehlîka kadına:

- Al, dedi, peki, çıkar da al!

Kadın çizmeyi çıkardı ve öpmeye, çıplak koynunda ısıtmaya başladı:

- Sağol bey kızım, sultan kızım, babanın toprağınca yaşa kızım, Bey çizmesini bana veren güzel kızım, diye Mehlikayı övmeye, ona dua etmeye başladı.

Bu sırada bir at arabası daha geldi. Önde biz, Rıza usta ile ben traktörle, arkada Neş'et beyi taşıyan araba, en arkada, Süleyman İzzet ve Mehlika yola koyulduk. Av odasının önündeki sazlıklardan yeniden yaban kazları havalandı.

Rıza usta dönüp arkasına baktı:

- Hiç bir şeyden haberleri yok, dedi.

Çiftlik evine vardığımızda evin önü dolmuştu. Kadınlar çığırtıyor, çocuklar donsuz ve yalınayak, çeşmeden su içiyorlardı. Nereden çıkıp gelmişlerse gelmişler, ince sakallı hocalar kapı eşiğine çökmüşler, bir şeyler mırıldanıyorlardı. Siyah takkeli, bıyığı yeni terlemiş köy hafızları, saz benizli oğlancıklar, ellerinde küçük kur'anlar evin önüne toplanmışlardı. Neş'et beyin halktan uzak batılı soyluluğu ile ortaçağ görüntüsü çelişiyordu. Ama Neş'et bey ölmüştü. Onu çiftlik evinde bir yer yatağına yatırdık. Bir hoca gelip başında bir şeyler okumaya başladı.

Mehlika:

- Ne olur beni yalnız bırakmayın, dedi bana.

Gözlerinin içinde bu ölümü ve daha çok bu törenleri yadırgayan bir şeyler vardı. Dışarıya, kapının önüne çıktım. Hocalar aralarında fis, fis konuşuyorlardı. Konu; Neş'et beyin cenazesinin ikinci namazında kaldırılıp kaldırılmayacağı idi. Bugün mü kaldırılınsın, yarın mı? Ölüye sahip çıkmışlardı. Biri de, Neş'et bey kendisini tabanca ile vurduğuna göre, bütün dinsel törenlerin yerine getirilip, getirilemeyeceğini soruyordu, kasabanın büyük hocasına. Kapının önünde çömelmiş köylülerden biri, yanındakine duyulur duyulmaz:

- Beydir o, elbette yıkanacak, duası da okunacak, dedi.

Öteki köylü:

- Bunları yoksullar için sorarlar, kimi kimsesi olmayanlar için. Hem köylüler ya ecelleriyle ölürlere ya da birbirlerini öldürürler. Sen, hiç kendini bile bile vuran köylü gördün mü, duydun mu? Ben hiç duymadım, dedi.
- Bazı, bazı genç gelinler asarlar kendilerini, dedi öteki.
- Ama tabancayla şöyle güzel güzel, bey gibi kendini vuran köylüye rastladın mı hiç?

Köylünün biri:

- Beylere mahsus bu iş, dedi. Fakir işi değil bu. Değil ya, bey zengindi de neye vurdu kendini acep?
- Karısı bir yerde, kendi bir yerde... Bu yalnızlık canına tak etmiş olacak. Yalnızlık Allah'a mahsus arkadaş.
- Başka bir kadın almak ta yok muydu hesapta yahu... Ne vardı kendini vuracak?

Ben yeniden içeri girdim. Mehlika odada yalnızdı.

- Boğuluyorum, dedi, bu havadan... Çok yalnızım, ne olur beni bırakmayın!
- Sizi, dedim, Rıza ustalara götüreceğim.

Onu aldım, Rıza ustanın evine götürdüm. O gece orada kaldı. Hocalar, ölünün yarın öğle namazında kaldırılmasına karar vermişlerdi. Ertesi gün, Neş'et beyi yıkadılar, köy mescidinin yanındaki musalla taşında namazını kıldılar. Bütün soylu kişiliğine rağmen Neş'et beyin, halk işi bir tören oldu bu.

Ölümde her şey çınlı çıplaktı. Her giysi soyuluyor, insan çıplak bedeniyile kalıyordu ortada. Çiftliğin güneyindeki bir bahçeye, güz çimenlerinin güneşlendiği bir bahçeye gömdük onu. Rıza usta, Süleyman İzzet, Belediye Başkanı ve ben vardık, tanıdıklarından. Bir de köylüler gelmişlerdi. Neş'et beyin topraklarını orasından, burasından sürüp, eken köylüler. Yaşantısında, Neş'et beyin tanımadığı, tanımak istemediği, selam sabah etmediği köylüler. Susuk ve üzgündüler. Sonra herkes kendi gündelik işine dağıldı. Neş'et bey gömülmüştü.

MEKTUP

Ertesi gün, kasabadan bir faytona bindim: "Neş'et beyin çiftliğine!" dedim arabacıya. Güz sonu kış başlangıcı bir havaydı. Kavaklar soyunmuşlardı, bir çıplaklık vardı doğada. Serin, diriltici, ince bir rüzgâr hafif hafif esiyordu. Aklımdan hep Rıza ustanın dünkü söyledikleri geçiyordu. Ben onun öfkesine şaşırıştım. Doğanın olgunlaştırdığı bu adam, nasıl olmuştu da dün öyle kavgacı konuşmuştu. Bana şimdiye dek ayırdetmediğim bir tutkudan haber vermişti. Bu tutku toprak tutkusu idi. Ama, bu bir toprağa sahip olma tutkusu değildi. Bu toprağa karşı sevgiyle, saygıyla karışık bir tutku idi, bir tapınma duygusu gibi. O, toprağa dayanarak bir sevgi dünyası yaratmak istiyordu. Toprağı horlayanı, toprağa sevgisiz yaklaşmak isteyeniyi başışlayamıyordu. Sözlerini Mehlikaya olan ilgimle bağlamıştı. Benden bir şeyler yapmamı istiyordu. Mehlikayı sevdiğime göre onunla evlenmemi, böylece toprakları kurtarmamı istiyordu. Karışık bir takım duygularla yola çıkmıştım. Mehlika ile evlenecek miydim? Yolda, kendi kendime soruyordum: Onunla evlenebilir miyim? Onunla evlenmem demek onun toprağıyla evlenmek anlamına gelmez miydi? Kasabada da bu evlenmeyi böyle yorumlayacaklardı. Yorumlarsa yorumlasınlar, aldırduğım yoktu. Benim dedikodulara, yorumlara aldırduğım yoktu. Ben, kendime soruyordum: Mehlika ile mi, yoksa toprakla mı evlenmek istiyorsun? Mehlikayı gerçekten seviyor muydum? Onunla olan ortak yanlanımızı gözden geçirdim. Buralarda yaşamak isteyecek miydi? Annesinin mektubundan sözettığı günden beri aramızda bir uzaklık doğmuştu. O, buralardan kaçiyordu, kaçacaktı. Rıza ustanın kurduğu düşleri gerçekleştirebilecek miydik? Bir okul açabilecek miydik? Mehlika okulda bir çağdaş Diotima olabilecek miydi? Allı, sarılı köy çocuklarına yeni bir insancılığın alfabesini öğretecek miydi? Ve akşamları yorgun, çiftlik evinin önünde beni, o gün yaptıklarını anlatarak karşılayabilecek miydi? İçimde sıcak düşler boy atıyordu: Onunla evlenecektim. Çiftlik evini yenileştirecektik. Birbirimize yeni bir hayat için söz verecektik. Kendi emeğimizle bir okul kuracaktık. Birden Tolstoy'un Yasnaya Polyana'sı gözlerimin önünde canlandı.

İlkönce oturur birlikte, Tolstoy'u, Pestalozzi'yi, İsmail Hakkı Tonguç'un "Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy"ünü okurduk. Ondan sonra çocukları toplardı. Kız, erkek; o filikleri birbirine yapışmış kızları, o saçları makas yüzü görmemiş oğlan çocuklarını. Onları istediğimiz gibi okutur, eğitirdik. Bir çocuklar cumhuriyeti: Özgürlük, aydınlık, emek, kardeşlik, doğa sevgisi, oyun ve demokrasi. Faytondan atlayıp çiftliğe doğru koşasım geliyordu. Sonra ben köy hekimliğine başladım. Rıza ustanın tek atlı arabasını alırdım. Bütün gün bir uçtan bir uca köyleri dolaşırdım. Polikliniğim kışın bir köy evi odası, yazın bir çardak altı olurdu. Yazın toprağa çıplak ayaklarla basardım. Çocuklara orada, kurumuş yaprakların gölgesinde bakardım. En önemli sorun buralarda, doğum sorunu idi. Kadınlar en ilkel koşullar altında doğuruyorlardı. Onları kocakanlar doğurtuyordu. Yeni doğanların göbek bağlarını ya eski bir paslı bıçakla, ya da dişleriyle kesiyorlardı. Göbeğe kurusun diye pislik ekiyorlardı. Yeni doğanlarda bir sürü "yeni doğan tetanozu" görüyordum bu yüzden. Kadınlar bazen, üç dört gün acı çekiyorlar, sancılarla kıvranıyorlar, ters gelişler yüzünden bağıra bağıra ölüyorlardı. Felix von Mikulicz Radecki'nin, kitabını Doğu Prusyanın köy ve kasabalarından aldığı gözlemlerle zenginleştiren bu büyük doğumcunun "Pratik Doğum Bilgisi"ni bir kez daha okumalıyım. Uzayan doğum olaylarında ne kadar çok döl yatağı yırtılmaları olurdu. Hepsiyile, hepsiyle uğraşırdım. Tam bir köy hekimi olurdum. Tarım işlerini, üretim işlerini Rıza ustaya bırakırdık. Köylülerin sürüp ektiği toprakları onlara bırakırdık, el birliği eder kooperatifler kurardık. Mehlikadan yepyeni bir Anadolu kadını yaratırdım. Bu toprakları, Rıza ustanın istediği gibi kardeşliğin, barışın, sevginin gülleriyle bezerdik. Hyperion'a tam hakkını verirdik. Geceleri köylülere kitaplar okurduk. Çalışır, sevişir, yorulurduk.

Bu düşüncelerin alabildiğine akıp gittiği bir sırada; çiftliğe vardığımızı ayırttım. Çiftlik evinin kapısı kapalıydı. Kapıyı vurdum. Ses gelmedi. Uzaktan, Rıza usta geliyordu, bana yaklaşıncı:

- Geldiğini gördüm, dedi soluk soluğa. Mehlika hanım gitti. Bu sabah treniyle, çok erken. Gel bize gidelim. Çay içelim... Sana bir mektup bıraktı. Benim bile istasyona inmemi istemedi. Sizin duyacağımızdan korktu.

Yarı sevinç, yarı üzüncü içinde:

- Ama, dedi, doktor, çiftliği Süleyman İzzet'e satmayacak. Kesin olarak satmayacak. Yönetimini bana bırakıyor çiftliğin şimdilik. Ayrıca annesine danışacak. Bana yazacak.

Rıza ustanın bu çocukça sevincine ben de katıldım. Ama şaşırıp kalmıştım.

- Nasıl oldu bu iş? diye sordum.
- Ben de anlamadım. Son günlerde çok üzgündü. Dün akşam beni çağırdı. Birçok şeyler söyledi. Bir ara: "Yarın sabah treni ile İstanbul'a gidiyorum!" dedi. Kimseye söylemeyeceksin, kimseye haber vermeyeceksiniz diye tembihledi. "Siz de istasyona gelmeyeceksiniz!" Ve sonra bana bir mektup uzatarak: "Bu mektubu doktora vereceksiniz. Ona Allahısmarladık demek isterdim. Ama diyemeyeceğim. "Korkuyorum, boğuluyorum" diye ağlamaya başladı. Yemeği bizim evde yedik. Çocuklarla oynadı. Sonra karımla çiftlik evine gittiler. Bavulları birlikte hazırladılar. Sabahleyin erken onu yolcu ettik. Arabacıyla gitti İstasyona. Giderken bizi sevgiyle selamladı: Gözlerinden yaşlar akıyordu. Ve ne dedi biliyor musun doktor? "Rıza usta bu topraklar size emanet, buraları ne kadar sevdiğinizi biliyorum!" Soylu bir kızdı. Karımın gözlerinden yaşlar boşandı. İşte böyle doktor... haydi bizim eve!

O gün, sıkıntılı, garip bir gün geçirdim. Rıza usta beni akşam üzeri kasabaya bıraktı, o zaman, ancak o zaman Mehlikanın mektubunu okuyabildim, mektup "Sevgili dostum!" diye başlıyordu.

"Sevgili dostum,

Ben kaçıyorum, açıkça kaçıyorum. Sizin yaşantınızdan, buralardan, anılardan ve ilk öpüşmenin verdiği sonsuz acıdan kaçıyorum. Hayatımızı belki İstanbul'da birleştirebilirdik, ama burada değil. Bizler dostum, buralara göre hazırlanmadık. Bizleri sizin sevgili Anadolunuz, sevgili köyleriniz için hazırlamadılar. Bizi boşluklarda asılı bıraktılar. Bizler ne Hyperion'un dostu olabiliriz, ne de kendi insanlarımızın. Biz kendi boşluklarımızın sıkıntılı dostlarıyız. Kendi-

mizden de bıkaçağız. Herşeyden bıkaçağız ve dostum bizi ağula-mışlar. Sizi hem anlıyor, hem anlamıyorum. Ne yapıyorsunuz? Ne yapacaksınız? Bir gün siz de kaçacak mısınız? Şimdilik boşluğu hiçe sayıyorsunuz. Kimbilir belki bir gün siz de boşluğa düşeceksiniz. Bilmiyorum, bilmiyorum, neyi bilebildim ki!

İstanbuldaki hayatımı şimdiden tasarlıyorum: Fakülte başlayacak, Hyperion'u hazırlamak benim için anılar kadar güzel, ama beri yandan boşluk kadar sıkıcı olacak. Sakallı arkadaşlarımla sigara içeceğim, onların varoluşçuluk üzerine deli saçmalarını dinleyeceğim, kimi bana sosyalizmden dem vuracak - Ah, sanki, sızsiz, Rıza ustasız, oralarsız, Anadolusuz sosyalizm olabilmemiş gibi-, kimi Fransız gazetelerinden yazı okuyacak, kimi bir çaya götürmek isteyecek. Tiyatrolara gideceğim, kendimi incemiş aydın bir kız kişiliğinde göstermek için elbette Brecht üzerine konuşacağım. Sıkılacağım, patlıyacağım. Limonlu votka içeceğim, deliler gibi güleceğim, Emirgandan denize bakacağım, gelenekçi bir oğlan Yahya Kemal'den şiirler okuyacak ve elbette, yeni ozanlardan tek bir mısra bile bilmeyecek. Kitap kurtları bana yeni akımlardan sözedecek, onlara buraları sorduğumda, haritadaki yerini bile gösteremeyecek. Hiçbiri, bir Anadolu ırmağı bile görmemiş olacak. Bir küçük istasyon, bir kasaba pazarı, kağı ile taşınan bir hasta görmemiş olacak. Ve sevgili dostum, hiçbiri sizi, çocuklarınızı, kavgalarınızı, düşlerinizi, Satıyı, İbrahimi, Cemali, Elifi tanımamış olacak. Biliyorum orada da patlayacağım. Orada da sıkılacağım. Ama hiç olmazsa, kendi boşluğumun oyunlarıyla avunacağım. Anlıyor musunuz beni? Buradaki boşluğumu, sizin oradaki anlamlı boşluğunuza yeğliyorum. Tatlı, insan gözlerinizle bana uzaklardan baktığınızı görür gibi oluyorum: Bu ne sorumsuzluk diyorsunuz. Ben de size biz sorumluluk için yetiştirilmedik ki diye karşılık veriyorum. Biz boşluğun anlamı için, onu doldurmak için hazırlanmadık ki!

Bizler sizin sevgili Anadolunuz için hazırlanmadık ki dostum. Hem biliyor musunuz sizin sorumluluk duygunuzu ben boşuna bir çaba gibi görüyorum. Süleyman İzzeti tanıdınız. Söyleyiniz Allahaşkına bu adam da, Anadoluda yaşadığı halde hangi sorumluluk duygusu var? Adam, düpedüz köylüleri ve halkı aldatıyor, dünyalığını yapıyor ve bir gün Caddebostanında yaptıracağı villanın düşlerini

kuruyor. Villasının kapısı üzerine de Soygun Villası diye yazmıyacak elbette, belki de Emek diye yazacak. Güzel bahçesinde oturarak Anadolu'da geçirdiği günleri, bire bin katarak halk için nasıl çalıştığını anlatacak. Bir gazete yazarı ona gelecek ve konuşacak. O da "vatan ve ulus" için geçirdiği yılları ballandıra ballandıra anlatacak. Gazete onun resmini basacak ve okuyucularına "Bir ülkücü hekim!" diye tanıttacak. Bu adam belki de yakında senatör olabilir. Oradan neler konuşacağını Allah bilir. Vatan ve ulus sözcüklerini dilinden düşürmez. Şimdi bu adamın sorumsuzluğu ile sizin sorumluluğunuzu bir kıyaslayın. Anadolu'da halkın yanbaşımda oldukları halde, sevgili dostum, hangi aydın sorumluluk içinde çalışıyor? Hepsi kaçmak, kurtulmak istiyor. Kimi de halkı sömürerek yarınki rahat günlerini hazırlıyor. Onlar da benim gibi, çoğumuz gibi sorumluluk için hazırlanmamışlar. Onlar da kendileri, kendi boşlukları için yetiştirilmişler.

Bütün bunları size, Allahısmarladık demek için yazıyorum. Sizin sevginiz benden sorumluluk isteyen bir sevgi idi. Ben bu sorumluluğa katışamıyacağımı anladığım için kaçıyorum. Halâ ve halâ sizin çabalarınızı bir yere yerleştiremediğim için kaçıyorum. Bir bakıma ikimiz de boşlukta yürüyoruz. Siz boşluğunuzu kendinize göre bir takım sorumluluklarla, anlamlarla doldurmaya, zenginleştirmeye çalışıyorsunuz; ben ise kendimi boşluğuma bırakıveriyorum, anlamsız ve sorumsuz bir boşlukta yuvarlanıp gitmeyi yeğliyorum. Kurtuluş var mı bu boşlukta? Ama gene söylüyorum sevgili dostum, bizleri kurtulmaya ve kurtarmaya hazırlamadılar, alıştırmadılar. Biz ne kurtulabiliriz, ne de kurtarabiliriz! Ama siz sevginizle benden bir sorumluluk, bir ülkü, bir görev, bir kurtuluş ortaklığı istediniz. İşte kendimi tarttım ve bunları yapamıyacağım için burarlardan, baştan beri alışamadığım baba toprağından, bu ıssızlık ve sıkıntı evreninden kaçıyorum. Sizden kaçıyorum. Şimdi, sıcak bir anıyla söylüyorum, size erik ağacı altında verdiğim öpüş, bir kadınlık öpüşü idi. O kadar dolu, o kadar boş idi. Bir yandan sevgi, tutku, çoğalma; bir yandan bunalış, boşluk, boşalma idi. Ama siz bu öpüşle birlikte benden, size katılmamı sizin sorunuza, görevinize, ülkünüze ortak olmamı istiyordunuz. Açıkça söylemediniz bunu. Ben anladım. Birleşseydik sonumuz ne olacaktı bakın: Be-

nim boşluğum sizin boşluğunuzla karışacaktı. Sorumluluğunuz, görevleriniz ve ülkünüz yumuşayacaktı. Ne olur, benim boşluğuma saygı gösterin. Ben de sizin boşluğunuza saygı duyuyorum ve ... seviyorum sizi! Erik ağacı altındaki öpüşü unutmuyacağım. Ve, ben bu öpüşten kaçıyorum. Neden mi? Size, bu gençlik öpüşünün anlamını veremeyeceğim de ondan. Bak dostum bizler, gerçek sevgi için de hazırlanmamışız. Sorumluluklar, görevler, ülküler sevgisi için. Ve Diotimanızı unutmayınız. Birleşmek için değil ayrılmak için öpüştük biz. Unutmayınız ama, beni de aramayınız, beklemeyiniz, istemeyiniz. Birleşemeyiz biz. Boşluklarımız birleşmiyor bizim. Ve son olarak gene söylüyorum, bizler hazırlanmamışız, acı ile, inançla söylüyorum halktan zorla koparılmışız, dönmemişiz ona. Ve dönemiyoruz bir türlü, varamıyoruz bir türlü, sevemiyoruz, yaratamıyoruz, doğuramıyoruz, sevişemiyoruz, yaşıyamıyoruz bir türlü. Çiçeklenemiyoruz bir türlü hep soluk kalıyoruz, yeşeremiyoruz bir türlü. Allaha ısmarladık, görüyorsunuz ya birleşemiyoruz bir türlü. Allahaismarladık ilk öpüş, boşluğun derinliğinde insanın özünü aralayan halk dostu sevgili insan, Allahaismarladık. Bağışla beni bu boş sözlerimden ötürü, can sıkıntısından, kahrımdan, utancımdan söyledim bütün bunları, senin hayatın öyle dolu ki oysa. .. benim boşluğum önler seni, boşaltır seni. Ah, yetiştirilmedik, hazırlanmadık sana! Senin için! Senin Anadolun için, senin halkın için. Boşlukta gezinmeyi, dengesizlik ipinden düşüp ölmeyi boşlukta ve can sıkıntısını ve kaçmayı öğrettiler bize! Dostum, sende kaçmayı, sorumluluktan kaçmayı öğrettiler bize. Allahaismarladık, dudaklarımın ilk gülünü ilk deren dost, seveceğim hep seni ve sana gelmeyeceğim artık!"

HORLANAN TOPRAK

Neş'et beyin ölümü ardından kasabada bir dedikodu çıktı. Orda, burda: "Neş'et beyi Süleyman İzzet öldürmüş" demeye başladılar. Aslında bu bayağı bir dedikodu idi. Neden ki, Mehlika'ya ilk haberi getiren köylü herşeyi görmüştü. Sazlıkta avlanırlarken Neş'et bey gergin, karmakarışık, solgun bir yüzle av odasına doğru gelmiş. Süleyman İzzet bey orada, sazlığın kıyısında imiş. Neş'et bey av odasından içeri girmiş. Köylü, "Bey belki bir sey ister" düşüncesiyle odanın önünden ayrılmamış ve biraz sonra, bir silah sesi duymuş. Silah sesine, Süleyman İzzet te koşmuş. Olayın aslı bu. Savcı, bu dedikodunun üzerinde gizliden durdu ve bunun aslı olmadığını anladı. Ama çarşıda, pazarda, eşraf evlerinde bu dedikodu aldı, yürüdü. Bazıları da, yalan olduğunu bile bile bu dedikoduyu yürütüyorlardı. Öyküler uyduruyorlardı. Kasabanın biteviye, saçma, renksiz günlerine böyle dedikodular gerekliydi.

Süleyman İzzet'in Neş'et beyin çittliğine, topraklarına göz koyduğu söyleniyordu. Göz koyma değil ama, Süleyman İzzet'in böyle bir isteğinden bana, Rıza usta söz etmişti. Zaman, zaman Süleyman İzzet'in şöyle konuştuğu duyulmuştu:

- Neş'et bey, topraklarını bana satsa; ilk yapacağım iş asalak köylüleri atmak olacak. Ondan sonra ben bilirim yapacağımı. Bu topraklar üzerinde milyoner olur insan.

Eczacı, eczanede böyle konuştuğu bir sırada Süleyman İzzet'e:

- Bir de kırmızı otomobil değil mi doktor? diye takılmış.

Süleyman İzzet'in bütün isteği, bir otomobil almaktı. Çeşitli firmalardan kataloglar getirtiyordu. Mercedes, Opel, Kadillak gibi otomobil markalarının özelliklerini bir bir sayıp döküyordu. Kırmızı otomobil de, kasabaya gelen bir filmde çıkmıştı. Bu renkli bir filmde. Zengin bir bağ sahibinin kızı, güzel bir kırmızı otomobille geliyor, bağ kıyısındaki yolda duruyor, bir bağ ırgatının uzattığı

mor salkımdan bir iki tane koparıp yiyor ve sonra ırgatı ve asmaları toza boğarak gidiyordu.

Süleyman İzzet'in bu otomobilde gözü kalmıştı.

— Oldu mu insanın böyle bir otomobili olmalı, demişti.

Ve eklemişti:

— Bir de çiftliği olmalı insanın. Neş'et beyin çiftliği gibi. Bineceksin kırmızı otomobiline ve dolaşacaksın.

Rıza usta, Süleyman İzzet'in bu isteğini duyunca çok içermişti, bir yerinden vurulmuş gibi olmuştu.

— Adam, toprağı sevmek için istemiyor, zengin olmak, otomobil almak için istiyor ... demişti.

Konuşmuştu o gün:

— Bak doktor; bu adamlar bir kez bile toprağa ayak basmamışlardır, değil böyle büyük... sonsuz toprakları evlerinin önlerindeki bahçeyi bile sevmemişlerdir. Ne anlar bunlar topraktan? Bunlar toprağı horlarlar, hakaret eder bunlar toprağa. Versin, versin ve onlar alsınlar. Otomobil alsınlar, apartıman alsınlar, mobilya, koltuk kanape alsınlar. Toprağı bir sürü kötü göstermelik mala çevirsinler. Toprağı çiçeğe çevirmezler. Toprağı sevgiye çevirmezler. Toprağı barışa, güzelliğe çevirmezler. Ne söylemek istediğimi anlıyor musun doktor? Oldu da, Süleyman İzzet, Neş'et beyin topraklarını aldı diyelim. Ne yapar ilk önce? Bu topraktan ne kazanacağını hesaplar. Cansız bir mal gibi ondan gelecek geliri hesaplar. Ölçer, biçer. Tamam!.. Kasabadaki tüccarlarla, çiftçilerle, tefecilerle uyuşur, ortaklıklar kurar. Ondandır sonra pancar mı ekecekler, buğday mı ekecekler, nasıl en kolay ve en çok kazanacaklar, kararlaştırırlar. Bu iş oldu mu, Süleyman İzzet buraya, toprağın semtine uğrar mı dersin? Uğramaz. Kazancının bolluğunu gözleriyle görebilmek için arasıra, gıcır gıcır iskarpinleriyle gelir belki, şöyle uzaktan sevgisiz, anlayışsız gözlerle bakar. Obur, obur bakar. Bir kıyıya çekilip adamlarıyla bu yıl ürü-

nün ne getireceği üzerinde konuşurlar. Pay hesapları yaparlar.

Bu yüzden Rıza usta, Süleyman İzzet'e çok kızılıyordu. Neş'et beyin epsey borcu vardı. Süleyman İzzet bu borçları öderse çiftliğe konacağını sanıyordu. Bu işe girişemiyordu. Toprağa para yatırmak onu düşündürüyordu. Yatıracağı para, açık açık gelir getirmeliydi. O da kırmızı bir otomobil almalıydı, Amerikan filmlerindeki gibi yaşama-lydı.

Süleyman İzzet'in bu çeşit konuşmalarını, bu çeşit isteklerini duyanlar, Neş'et beyin ölümü üzerine bu dedikoduları çıkarmışlardı. Kimi, Neş'et beyi öldürdü, şimdi Devlet hanım, çiftlikle ilgilenmediğinden, Neş'et beyin de borçları olduğundan, çiftliği hemen elden çıkarır, Süleyman İzzet te ucuzca bu çiftliği alır, diyorlardı. Başkaları, belki de Süleyman İzzet'in Neş'et bey ile ilgisi genç ve güzel kızı Mehlika yüzündendir, diyorlardı. Hem çiftliği, hem kızı alır şimdi diyorlardı. Bu çeşit dedikodulara ben inanmıyordum ve kasabada işleyen bu dedikodu makinasının kıyma kıyma çevreye savurduğu bu sözlerden tiksinti duyuyordum. Beni ürperten, ve gerçekliğine inanmadığım halde bir çocuk gibi kuşkulandıran: "Süleyman İzzet belki de Mehlika hanımı alır" dedikodusuydu. Rıza usta nasıl toprağı Süleyman İzzet'e layık görmüyorsa, ben de Mehlika'yı öyle Süleyman İzzet'e layık görmüyordum. Hem Süleyman İzzet evli idi. Ama kasabada: "Karı boşamak Süleyman İzzet için su içmek kadar kolaydır" diyorlardı. Kadınlar birbirine: "Bu üçüncü mü olacak?" diye soruyorlardı. Öğrenciliği sırasında bir komşu kızıyla sevişip evlenmiş, sonra Fatih'te bir apartımanı olan zengin ve çirkin bir dulla gönlünü kaptırmış. İlk karısından bu "apartırmanlı dul" için ayrılmış, dediklerine göre, apartımanı kendi üstüne yaptırarak zengin dulla evlenmiş. Kasabadaki dedikodulara göre, Süleyman İzzet, sabah, akşam karısını dövüyormuş. Bu dövmeleri, sövmeleri de Süleyman İzzet'in karısını istemediğine, ondan bıktığına yorumlardı. Bu sırada elbette genç ve güzel, çiftlik sahibi bir kızla evlenmek isterdi. Neş'et beyin özel doktoru idi ve aile ona, minnet ve sevgi duyguları ile bağlı idi. Bu dedikoduların çalkandığı günlerde Rıza usta geldi bana. Ateş püskürüyordu. Onun en çok yaralandığı

nokta, "Toprakların topraktan hiç anlamayan, toprağı hiç sevmeyen bu adamın eline geçmesi" idi.

- Alır mı, alır! diyordu. Ama bırakmıyacağım doktor. Ben hayatımda kavga nedir bilmedim. Kimseyle çatışmadım. Kavga edeceğim bu adamla. Devlet hanım, Mehlika hanım elbette satabilirler topraklarını, mal onların, bir diyeceğim yok. Ben alabilecek durumda olsam, alırım... Ama alamam. Elbet biri alacak. Biri... Bu biri, toprağı sevmese, toprağı anlamazsa, toprağı bir mal gibi alırsa, yanacağım. Doktor, bu Süleyman İzzet, topraktan ne anlar? Horlar bu adam toprağı. Ben dayanmıyorum buna. Birinin toprağı horlamasına. Bir kardeş gibi, bir kız gibi, bir evlat gibi seviyorum toprağı. Toprağı okşaya okşaya güller yetiştirebilir mi o? Buğdaylar, yoncalar yetiştirken, gidip tarlayı okşar mı o? Ama horlatmıyacağım ben bu toprakları. Kavga edeceğim, savaşıcağım. Dün aldım başımı, Neş'et beyin topraklarını sürüp, eken köylülerin yanına gittim. "Ulan, dedim, onlara, köylü kardaşlar! Bırakmıyacaksınız bu toprakları. Neş'et bey zamanında nasıl sürüp ektiğiniz yerlerden çıkmadınız, şimdi hiç çıkmayacaksınız. Gelen yeni sahibiniz sizi bu topraklardan sürecektir, aklınızda olsun. Neş'et bey bir bey idi, gelen ise sonradan görme bir ağa. Neş'et bey sizi topraklarından söküp çıkarmak istiyordu, ama bu işi onur yüzünden yapıyordu. Üstüne de pek düşmüyordu. Ama yeni gelecek adam bey olmayacak, ağa olacak. Bu topraklardan sizi onuru için değil, çıkarı için çıkarmaya, sürmeye çalışacak. Çıkaracak ve sürecektir. Neden mi? O, kazanmak istiyor. O, bu topraklardan vurgun vurmak istiyor. Anladınız mı, kazancını sizlere kaptırmak ister mi o?"

Rıza ustayı hiç böyle görmemiştim. Neş'et beyin sağlığında böyle düşünmez, Neş'et beyi arkalar, Neş'et beyi korurdu. Neş'et beyin topraklarını sahip olmadıkları halde sürüp eken köylülere kızardı bazen ve Neş'et beye karşı köylüleri kıskırtmak aklından bile geçmezdi.

- Deliye döndüm ben, diyordu Rıza usta, deliye döndüm. Köylerde ev ev dolaştım. Ulan sizi toprağınızdan çıkaracak biri

olursa, silah benden, vuracaksınız onu, dedim. Bu toprakların, Süleyman İzzet gibi topraktan anlamıyan, toprağı sevmiyen birinin eline geçmesi deli eder beni. Bak doktor, sen şimdi içinden diyorsundur ki; öyle ya, Rıza usta, şimdi açıkta kaldı, kendisine bir başka, iyi bir bey arıyor. Süleyman İzzet elbette, Rıza ustaya Neş'et bey gibi bakmaz, saygı göstermez. El değıştiren çiftlik, Rıza usta için bir cehennem olur. Cehennem olur, cehennem olur evet... doğru, Süleyman İzzet alır-sa. Ben toprağı kıskanıyorum. Onun varlığını, içini, güzelliğini, verimliliğini, mevsimlerdeki değışkenliğini, çiçeklerini, otlarını kıskanıyorum. Anlayışsız birinin eline düşecek diye içim gidiyor. Düşün sen, bir kızın var. Canlı, içli, onu yetiştirmişsin, sonunda öyle bir adama vermişsin ki, hayvanın biri. Sevmeyi, okşamayı, konuşmayı bilmiyor. Yanar mısın, yanmaz mısın? İşte ben de öyleyim. Yook, ama yok... Vallahi kavga edeceğim, sonuna kadar dayatacağım, direteceğim, savaşıcağım. Köylülerle birlik olup, Süleyman İzzet'e karşı çıkacağım, onu; bu toprakları aldığına bin pişman edeceğim. Onu bu topraklarda yeneceğim. Bırakıp kaçacak. Durmıyacağım, kavga, dövüş edeceğim, ta ki, toprağı gerçekten seven, toprağı gerçekten anlıyan, toprağı okşayan, toprağı horlamayan, toprağı mal gibi görmeyen biri gelene kadar...

Rıza ustanın bu değışikliği bana çok dokunmuştu. Bu canlı, aşka benzer toprak anlayışı beni vurmuştu.

- Neden almak istiyormuş bu toprağı? Otomobil alacakmış, zengin olacakmış. Bak sen? Horlatmam toprağı ben! Doktor, güller alacağım, otlaklar yetiştireceğim, toprağın bir yerine oturup otları okşayıp, koklıyacağım, tümseklerdeki ebegümeclerine bakacağım, o güzelim gelişmeyi sevgiyle gözleyeceğim, demiyor: Ya ne diyor? Otomobil alacağım diyor. Sö-mürür bu adam toprağı, öldürür. Bir gün bile sevgi bakışlarıyla bakmaz toprağı. İnan buna! Horlar, durmadan horlar toprağı. Verse de horlar, vermese de horlar.

Birden durdu Rıza usta. Hayatının ilk ve en büyük öfkesi, onu çok yormuştu.

— Gel, dedi, seninle çiftliğe gidelim.

Gözlerimin içine baktı.

— Bugün gelemem, dedim.

— Senden bir şey istiyorum, dedi Rıza usta, yalvarır bir hali vardı.

— Neş’et beyin kızını seviyorsun!

Sustum.

— Seviyorsun... biliyorum seviyorsun. Neden onunla evlenmiyorsun?

Susuyordum gene. O da sustu. Birden, sanki deminki sorusuyla ilgisi yokmuş gibi, şunları söyledi:

— Sen toprağı horlamazsın, sen toprağı seviyorsun. Sen toprağa toprak olarak, hayatının bir parçası gibi bakarsın, mal gibi değil. İnsan gibi bakarsın ona...

Gene susuyordum. İçimden o pis dedikodular akıp gidiyordu. “Mehlika’yı alacakmış Süleyman İzzet!..” İnanmıyordum ama bu sesi duyuyordum.

Rıza usta:

— Toprağı severek yaşarız, dedi, hep birlikte. Hiç ayrılmayız. Düşündüklerimizi yaparız, dostça yaşarız. Sağlık odaları açarız. Evler yaparız. Okul kurarız. Köylülere toprağı sevmediklerini öğretiriz. Onlara toprağın değerini, güzelliklerini öğretiriz. Korkutmayız onları, atmayız bu topraklardan. Onların bir parçasıdır toprak. Gömlekleridir onların toprak... Çiçekli, ot kokulu bir gömlek ve onu giyerek yatarlar gök altında... Onu kötülemeyi, horlamayı akıllarından bile geçirmezler. Onun üstünde çiftleşirler, sevişirler, yaşarlar, ağlarlar, güreşirler, yatarlar... ve ölürlere.

Rıza ustaya:

— Yarın çiftliğe geleceğim, dedim.

Rıza usta sevinçle gülümsedi:

- Toprağı horlatmıyacağız. Toprağı horlayanlara vermiyeceğiz. Toprağı, sevenlere, toprağı; onun değerini bilenlere vereceğiz, dedi.

Benden ayrıldı. Yaşantımda ilk olarak, toprağın canlı bir şey olduğunu düşündüm. Onun satılamıyacağını, onun horlanamıyacağını, onun ancak sevilebileceğini ve Rıza ustanın insanca sevgisinin gülleriyle işlenebileceğini, bezenebileceğini düşündüm.

ÇALIŞMA ODASI

Kış gelmişti. Kar yıldızları geniş ovayı örtmüştü. Ağaçlarda güneş ışığında kar yıldızları ışıldıyordu. Poliklinikte, odamda sabah çalışmasına başlamıştım. Küçük hastalarım gelmemişi daha. Pence-remden bu sonsuz Andersen dünyasına bakıyordum, arada bir, Andersen'in çocukları kar yıldızları ortasında uyanıyorlardı. Hergün tuttuğum "Bir çocuk hekiminin günlüğü"ne şunları yazıyordum:

"Bir Anadolu hekimiyim ben, bir kasaba hekimi. Karla birlikte, sonsuzlukla birlikte sonsuz sorunlar da giriyor günlerime. Anadolu'da bir çocuk hekiminin karşılaştığı en önemli sorun: Genel bilgisizliktir. İlkel bilgilerin yokluğu. Çocuklar besisizlik, pislik, ışsızlık içinde doğuyorlar, büyüyorlar, yaşıyorlar, ölüyorlar. Bana çocuklarını getiren anaların hiç olmazsa bir ilkokuldan geçmeleri iyi olacaktı. Geçenlerde araştırdım: Çevremdeki köylerde annelerin % 87.1'i – Seksen yedi onda biri- okuma-yazma bilmiyor. Ürktüm bu orandan. Anneler, ne olurdu, ilk önce bir ilkokuldan geçip bana gelse-lerdi. O zaman, bir süt çocuğunu beslemenin ilkelerini, bulaşıcı hastalık kavramını, çocuk bakımının temel bilgilerini, ışığın, şu bedava gün ışığının değerini onlara daha kolay anlatabilecektim. Güç oluyor... Güç oluyor...

En ilkel bir çocuk bakımı ilkesini bile anlatamıyorum. Doğaya ve geleneğe bırakılmış bu çocukların halinden, açlığından, ölümünden hepimiz sorumluyuz. Birşey yapabilmek, çocukları kurtarabilmek, bir parça kımlıdayabilmek için ilkokulların kapılarına varmalıyız. Anadolu'da, ilkokulları çoğaltmalıyız, ve köylü anneleri ilkokullardan geçirmeliyiz ilk önce: Çocuklarımızın sağlığı, kurtuluşu, yaşaması adına!"

Besisizlikten bir deri, bir kemik kalmış çocukların durumlarını, onların yaşama öykülerini yazıyordum. Anadolu bir "aç çocuklar kampı" halinde idi. Çareler arıyordum. Çareyi onlara yakın olmakta, onların sorunlarına eğilmekte, sağlığın ve hastalıkların toplumsal nedenlerini araştırmakta buluyordum.

Dışarıda, bir kış güneşi dağlardan inerek bana dağ köylerindeki çocukların gözlerindeki diri ışığı, o ışıltılı kar yıldızlarını getiriyordu. Kapım vuruldu. İçeriye, yanakları kış güneşiyle kızarmış Yakup Sururi bey girdi. Çoktandır görmemiştım onu. Geldi, masamın yanibaşındaki tahta koltuğa oturdu.

— Geçerken şöyle bir uğrayayım, dedim. Neler yazıyorsun evlat? diye sordu.

Ona "Çocuk hekiminin günlüğü"nden bugün yazdıklarımı okudum.

— Çok eski ... Çok eski, Anadolu kadar eski... diye başını salladı.

— En yeni... en yeniyi istiyorum, diye karşılık verdim Yakup Sururi'ye.

— En yenisi gene Mevlana' dan, diye, bilgece karşıladi sözümü. Bak, dedi, elime yeni bir kitap geçti: Bugünün diliyle Mevlana. A. Kadir diye biri Türkçeleştirmiş. Kimdir, nenin nesidir bildiğim yok. Ama günlerdir okuyorum. Ben Mevlana, Acemceden başka dille söylemez sanırdım. Türkçe söylüyor evlat!.. Aksaray Türkçesiyle, Konya Türkçesiyle ... Ben oralarda bulundum. Şu geniş ova. Buğday ve Hasandağı. Bak nasıl çevirmiş bir rubaisini Mevlana'nın. Rubai... Dörtlük olacak ama neyse: Adını da koymuş: Yeniliğe doğru.

Hergün bir yerden göçmek ne iyi.

Hergün bir yere konmak ne güzel

Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş.

Dünle beraber gitti, cancağzım,

Ne kadar söz varsa düne ait.

Şimdi yeni şeyler söylemek lazım.

dinledin mi evlat? Anladın mı evlat? Bu rubaide sana da, bana da bir söz var. En yeniyi istiyorsun, ya, sana söz bu. En yeni insanın kendisinde evlat. İnsan eskide kaldıkça, insan eskiye bağlandıkça

Mevlana'nın sözüyle hergün bir yerden göçmedikçe, hergün bir yeni yere konmadıkça, ne yapsan, ne istesen boş.

- Nasıl varmalı en yeniye, çocukların doyacağı, güleceği, ölmeyeceği bir en yeniye? diye sordum Yakup Sururi'ye.

Yakup Sururi sustu. Soğuk hava boğazını yakmıştı, öksürdü.

- İnsanı bulmakla, diye konuştu yeniden.

İnsana varmakla.

Bu sözü üzerine ben sustum. Bilgiliğinde soyutlaşıyordu benim için Yakup Sururi.

- Nasıl bulacağız o insanı? diye sordum. Şimdilik insanlarımız bunlar: Gelenekler içinde yuvarlanıp giden, acı çeken, kahrolan, yoksul, bilgisiz insanlar. Bu insanlardan en yeniye nasıl gideceğiz?

Yakup Sururi:

- Bak evlat, dedi. Seninle hekimce konuşalım. İnsanın macerasını şöyle bildiğimiz gibi gözden geçirelim. Biz insiyak verdik. Biz eskiler, eski Tıbbiyeliler, Ama A. Kadir gibi yenileşelim, senin istediğin gibi en yeni olalım, iç güdü mü diyorsunuz, iç güdü diyelim. İnsan ilkönce bir iç güdüdür. Hayvan oğlu hayvan yani. Yemek ister, çiftleşmek ister, çoğalmak ister, korunmak ister. Tek başına da koruyamaz kendisini. Diğer insanlarla birleşir, toplum kurma iç güdüsü: İctimai hayvan olur. İctimai... Alistım senin sözlerine evlat, toplumsal diyorsun sen, toplumsal hayvan diyelim senin anlaman için. Topluluklar kurar bu iç güdüyle, arı, karınca toplulukları gibi. Bu topluluklar içinde bile o hala hayvandır, iç güdüdür, beslenmedir, solumadır, çiftleşmedir, çoğalmadır, kendini korumadır. Hiç çekinmeden saldırır ötekine. Dinlemez. İç güdülerin yasası bu. İnsan olması için bu toplumsal hayvanlığı da aşması gerek. İç güdülerinin doyurulması gerek. İnsanlık için beslenmenin, çiftleşmenin yetmediğini öğrenmesi gerek. İnsanlık için beslenmenin, çiftleşmenin yetmediğini öğrenmesi, kendinde insan olan şeyi bulması gerek.

- İnsan olan şey? İnsan olan şey? diye sordum Yakup Sururi'ye.
- İnsan olan, şey, iç güdüsü doyduktan, iç güdüsü aradan çıkarıldıktan sonra insanda kalan şeydir.
- İç güdüsü çıkarıldıktan sonra?
- İç güdüyü küçümsemiyorum. Bir bakarsan, bu yaşamının özü. İnsandaki hayvanı kabul ediyorum. Ama, insanın ilkönce bu hayvan doyurulduktan sonra kendisini bulacağına inanıyorum. Hekimce konuşacaktık ya? Beslenme, çoğalma, korunma iç güdülerini. Sindirim, üreme organları, kan: İç güdülerini taşıyan büyümlü su. Bu iç güdülerini tabiata yönelten güç: Sınırlarımız, dimağımız. Akıl! Ama, iç güdülerimizden aklımızın anlamına sıra geliyor mu? Aklımızı yalnızca iç güdülerimizin buyruğunda kullandıkça... Onun insanca yüceliğine yanaşmadıkça...

Yakup Sururi'nin konuşmasını soyut buluyordum, ama dikkatle dinliyordum. Bir kasaba bilgisi idi o.

- Bak, senin sorunlarına geliyorum buralardan. Şu çocuk hekiminin günlüğüne yazdıklarından. Bu senin istediklerin, iç güdülerini aşmış insanın istedikleri. Okuma-yazma diyorsun. Benim dimağıma, aklıma geliyorsun. Sadece av arayan hayvan insanın dimağı değil o: Kendini arayan, kendini soran insan ... Evlat, bu senin istediğin insanı da aşan bir durağı gösteriyor: Toplumsal insan. İç güdülerinde değil yeni bir toplumda birleşmiş insan. İnsan aklıyla, dimağıyla böyle insanca bir toplum kurabilir. Vallahi bu sözleri zorlukla kullanıyorum sana uymak için, sana anlatmak için. Altmış yaşında beni sözlüğe çevirdin evlat. En yeni dediğin de bu işte: İç güdülerini aşmış insanın kurduğu bir toplum.

İnsanın insan olduğu, insanların birbirleriyle insan olarak birleştikleri bir toplum. Anlatabildim mi evlat? İnsanın iç güdülerinden kendi insan toplumuna nasıl yükselebileceğini anlatabildim mi? Senin istediğin ilkokullar böyle bir toplumun işi. .. İnsanın kendisini insan olarak ayırdedebildiği bir toplumun işi. Öyle bir toplumda

insanın iç güduları doyurulmuş olacak... Senin bebeklerin de aç kalmıyacak... Analar da ilkokuldan geçmiş olarak gelecekler sana: Memeleri kurumuş iç güdü hayvanları gibi değil, insanlar olarak... Düşün evlat düşün bu en yeniyi, en eski Anadolu'da kuruyoruz. İnsanı bu topraklarda aşıyoruz. Mevlana'yı bu topraklarda gerçekleştireyoruz, ne güzel! İnsanı... insanı... dilde en sağlam insanı. Aksaray Türkçesi dedim ya, bozkırın sıcak, derin Türkçesi. O gizli kalmış Anadolu insanının Türkçesi. Dil, hayvanlığı çoktan aşmış. Dil hayvanlığı aşmışsa insan gelecek demektir. Bekle, en eskiden en yeni gelecektir.

Yakup Sururi, bilgece bir gülümsemeyle:

- Ben gidiyorum, dedi, haydi evlat kapında çocuklar toplanıyor. En eski: Çocuklar ... Şimdi sen onlarda en yeniyi gör: İnsanı ... Türkçeyi emzirmişler mi kadınlar, emzirmişler; bu bebekler de Türkçenin sütünü emmişler mi, emmişler. İnsan gelecek! Gelecek, evlat gelecek. İşte böyle, haydi Allahaismarladık. Kış günü kar helvası bu kadar olur.

Yakup Sururi çıktı gitti. Beni bir sürü soyutlamalar içinde bıraktı. Doğa ise apaçık, ışıl ışıldı. Kar örtüsü, sonsuzluğa doğru bir "ak gerçek" halinde akıp gidiyordu. Yeniden kapım vuruldu. Kucağında çocukla bir kadın, kapının önünde karlı ayakkabılarını çıkararak ve ardından sarı bıyıkları ağzının içine giren yoksul giysili bir adam girdi. İlkönce tanımadım.

- Biz yine geldik, deyince adam, birden ikisini de tanıdım. Bunlar Seyfullahla, ablak yüzlü karısı ve herhalde yeni doğan çocukları idi.
- Bu on üçüncüsü mü? diye gülümsüyerek sordum. .
- Kadın, çullar çaputlara sardığı bir iki aylık bebeğini gösterecek:
- On üçüncüsü ya, diye sırttı. Bunu da cinler boğarsa?

Hiç birsey söylemedim. Bebeği kadının kucağından aldım, masaya yatırdım. Çullardan, çaputlardan soydum. Gül kurusu bir bebetki. Ama gene topraklar içindeydi. Kurumuştü derisi. Kadının

sütü yetmiyordu. Yakup Sururi'nin iç güdüsel hayvanı geldi aklıma. Kadının memelerinde süt yoktu. İç güdüsel büyüdü su! Ve biz beslemezsek onu, yani bu bebeği dünyamızın iç güdüsel kaynaklarından sütle, yani proteinle, karbonhidratla, yağla ve yaşamının en eski denizi su ile bu küçük, sessiz, dilsiz iç güdüsel hayvan açlık içinde ölecekti. İnsan olmadan ölüp gidecekti. Adama:

- Yatıracağız bunu gene, dedim, bu sefer biz bakacağız, biz besleyeceğiz. Sütü yok anasının.

Kadın bir yandan boyun eğdi, bir yandan gene:

- Onu cinler boğacak, korkuyorum, diye tek bellediği bir kara türküyü söylemeye başladı.

İç güdü cinleri: Açlık, bilgisizlik, yokluk, yoksulluk.

- Bu sefer onu cinlere bırakmıyacağım, dedim.

Kadın durup dururken ağlamaya başladı. İri yanaklarından kirli yaşlar akıyordu. Yüzünü yıkamıyordu hiç. Adam durgun, sessiz ve anlamsızdı.

Bu sırada kapı açıldı, elinde açık pembe kış patlarıyla içeriye Zeynep hemşire girdi.

- Günaydın doktor bey, dedi, özür dilerim bir çocuğa iğne yapıyordum. Siz çalışmaya başlamışsınız.

Masada, dudaklarının arasından küçük dilini çıkarıp çıkarıp duran bebeği göstererek:

- Bu ilk hastamız bugün dedim. Tanıdın mı bunları?

Zeynep hemşire gülümsedi, kadına:

- Kocan boşamadı mı daha seni? diye sordu.

Kadın masada yatan bebeğine övünçle baktı:

- Bir tane daha doğurdum, hem de erkek, dedi. Bunu da cinler boğmazsa...

Zeynep hemşire yaprakları kar yıkanmışlığında kış patlarını göstererek, bana:

- Rıza usta göndermiş size bunları, kendi bahçesinden, dedi. Çiçekleri laboratuvar balonlarından bozma bir vazoya yerleştirdi.
- Bu çocuğu yatıracağız, dedim Zeynep hemşireye. Artık onu cinlere boğdurmıyacağız.

Kadın anlamsız bir şekilde ağlamaya başladı. Zeynep hemşire bebeği kucakladı, kadına :

- Haydi gel, ilkönce onu yıkayalım bir, dedi. Doğduğundan beri hiç yıkamamışsın. Adı ne bunun? Pek de küçük...

Kadın:

- Almaz; dedi, Almaz koyduk adını ...

Adam:

- Almaz ya ... Almaz dedik adına. Cinler almasın diye artık.

Zeynep hemşire kucağında bebek, ardında kadın ve adam, çıktılar. Kapı açılınca, dışarıda bir sürü hastanın beklediğini gördüm. Köylerden, kasabalardan, tek göz odalardan, gecekonduardan gelmişlerdi. Gündelik işime başladım.

Ankara Numune Hastanesi

KÖY HEKİMİ

Ünlü alman ozanı Heinrich Heine “Gezi Görüntüleri” adlı kitabında Batı Almanya’da Harz dağlarının güney batısına düşen Göttingen kentinden şöyle söz eder:

“Sucukları ve üniversiteleri ile ün salan Göttingen kenti, Hannover kırallığı topraklarındadır. 999 evlidir; türlü kiliseleri, bir doğum evi, gök gözleme evi, bir zindanı, bir kitaplığı, birası çok çok güzel bir belediye meyhanesi vardır. Kentin önünden geçen çayın adı Leine’dir. Yazları burada çimilir. Suyu çok soğuktur; kimi yerlerde o denli geniştir ki Lüder bir defasında bir kıydan öbür kıyıya atlamak için adamakıllı hız almak zorunda kalmıştı. Kent aslında güzeldir; ama sırtımızı dönüp ayrıldığımız zaman daha güzel bulursunuz.” (Kaynak: H. Heine – Seyahat Tabloları I, Çevirenler: Hayrünnisa Boratav – Pertev Boratav – Ankara, 1945)

Ozan Heine’nin ölümünden altı yıl sonra 1862’de Göttingen’e Clausthal adlı bir dağ kasabasından Robert Koch adlı bir genç öğrenci gelir: On dokuz yaşındadır. Üniversiteye girecek ve yarım yıl okuduktan sonra tıp dalını seçecektir. Almanya tarihi için özgürlük ve birliğin başladığı, Fransız devriminin dalgalarıyla birey kutsallığının çiçeklendiği yıllardır. Tıp bilimi açısından bir Fransız, Pasteur, birçok bulaşıcı ve salgın hastalığın mikrob denilen çok ufak canlılarla ortaya çıktığını göstermiş, kuduz aşısını bularak bir korkunç hastalıktan insanlığın korunmasını sağlamıştı. Bulaşıcı hastalık kavramı ve kimi hastalıkların küçük canlı varlıklarla geçtiği Alman Tıp okullarının eşliğinden içeriye girememişti daha. Bir tek Henle, yarı seziş, yarı varsayımla, birden başlayan kimi hastalıklarla minicanlar arasında bir ilişki kuruyor, ama bu ilişkinin bilimsel kanıtlarını veremiyordu.

Bugün herhangi bir okul ya da halk ansiklopedisini açsanız, verem hastalığı üzerine şu bilgileri bulabilirsiniz: Verem-Tüberküloz, Koch basilinden ileri gelen ve çeşitli organlarda, akciğerde, omurlarda, böbrekte, deride beyin zarında ve bağırsaklarda yumrucuklarla

özellenen bulaşıcı bir hastalıktır. İşte, verem hastalığının nedeni olan bu minicanı, kendi adını taşıyan basili, Göttingen Üniversitesi Tıp Fakültesini bitiren Alman hekim Robert Koch, 1882’de bulmuştur. Bu mikrobu, bu minicanı bulmakla kalmamış, bu gün dünyada ve yurdumuzda süregelen verem savaşının en sağlam araçlarından birini, yine kendi adını taşıyan tüberkülini de o bulmuştur. Çağdaş Tüberküloz savaşı Koch’un duyarlık ve bağışıklık deneylerinde kullandığı bu eski Tüberküline dayanır. Bu büyük buluşa Robert Koch birdenbire gelmemiştir, çocukluğundan gençliğine, gençliğinden köy hekimliğine, köy hekimliğinden Berlin Sağlık Enstitüsüne tam 39 yıl yürüdüktan sonra vardı bu buluşa. Çocukluğu derken, bu buluş yeteneğinin, araştırmacı kişiliğinin köklerini çalışkan, mutlu çocukluğunda arayacağız. Robert Koch 1843 yılının 11 Aralık günü Harz dağları eteklerinde bir küçük Alman kasabasında, Clausthal’da doğdu. Koch yaşam yazarlarından biri Helmut Unger, onun bu dağlarda çok mutlu, çok çeşitlenmeli, çok renkli bir çocukluk geçirdiğini yazar, (Helmut Unger – Robert Koch, Çevirmen: Ertuğrul Kayıhan- Nebioğlu Yayınevi,1945). Babası gümüş madenlerinde çalışır, ustabaşı ve öğretmendir. Annesi, dengeli, özverili, tutumlu bir ev kadını. Baba Koch’tan küçük Koch’a sonsuz yolculuk isteği, gezmek, gezmek tutkusu geçmiştir. Bu tutku düş kurmalarla beslenir. Düş kurmak, belli belirsiz düşlerden bir evren, gerçek bir evren yaratmak. Çocukluğunu babasının düş aşısı, Harz dağlarının güzelliği ve doğanın açık kitabı biçimlendirir. Heine’nin şu dizlerini okumuş olabilir:

Ben dağlara çıkmak istiyorum.
 Koyu çamların boyatıp yüceldiği
 Derelerin çağladığı, kuşların öttüğü
 Kurumlu bulutların akıp gittiği dağlara
 Hoşça kalın ey cilalı, parlak salonlar,
 Ve onlar kadar dümdüz bayanlar!
 Ben dağlara çıkmak, yücelerden
 Sizlere bakıp gülmek istiyorum!

Bu gülümseme alçak gönüllü bir araştırmacının, insanlığa ve dünyaya olumlu bir şeyler katmak isteyen bir bilginin gülümsemesi olacaktır. Bir belge, küçük Koch'un on beş yaşlarında çizdiği resimlerden birini günümüze getiriyor. Bu resimde, dikdörtgenlerin ortasında çizilmiş böcekler vardır. Kanatları, bacakları, duyarsamış böcekler. Bu böcekleri çevresindeki kırlardan toplamıştır. Arkadaşlarından ayrı bir ilgisi vardır Koch'un; Doğa. Babasının aşıladığı o coşkun gezmek, dünyayı dolaşmak isteği, şimdilik çevresindeki doğada uyanık bir yolculuğa dönüşür. Ne ki doğaya bakışı bir düz prizmasından kırılıp dağılmaz, bir bilimsel ilgiyle bilendir. Binlerce ufacak gözcükten ortaya çıkan sinek gözü nasıl çalışır? Kırdı tuttuğu mayıs böceğine bakar ve sorar: Bir yüreği var mıdır bu böceğin? Nasıl solur? Bir derede gizlediği, sonra yakaladığı alabalıklar için sorusu ilginçtir: Alabalığı koruyucu bir renk örter. Onu gözlerden bu renk saklar. Bu renk nasıl olur? Ardıç kuşu ile sığırcık kuşunun ardından gitmiştir. Ne güzel bir yolculuk: Bakar, bu kuşlar yaban üvez taneleriyle besleniyorlar. Neden? Usu sorularla doludur. Geleceğini dokuyacak bu ilgiler ipliği bir gün bulduğu bir mercekle ilmeklenir. Bu merceğin altında doğayı daha iyi inceleyecektir.

Sevgili gericinden baktı mı çiçekler, yosunlar, sazlar, yapraklar büyüyecekler, gizlerini vermeye başlayacaklardır. Küçük çalışma odası -dağlara, doğaya açık penceresinden geleceği çağırın o kar havalı oda- bitkilerle, taşlarla, böceklerle doludur. İlgisi küçük yaratıklar evrenine doğru genişlemektedir. Şimdilik bir merceği, böcekleri, yaprakları var. Göttingen'den çıkıp, bir kasaba köy hekimi olarak güncel yaşantıya katıldığında mercek, mikroskopa dönüşecek, böceklerin, yaprakların yerini bir gizli evren, daha erişemediği bir başka evren alacaktır. Küçük canlılar evreni. Gündelik yaşantısında bir kasaba hekimi olarak çalışırken, bir kızamuklu çocuğu iyileştirirken, bir doğuma yardım ederken, akli hep başka yerededir. Vakitler onun olunca, mikrop bilim çalışmalarına döner. 1866'da Langenhagen kasabasında, 1872-1880 arasında Rackswitz ve Wolstein kasabalarında çalışır. Çocukluk arkadaşı Emmy Fraatz'la evlenmiştir. Mutludur. Hele Wolstein kasabasında kurduğu küçük laboratuvarında, şişeler, tüpler, kavanozlar, toprak kaplar arasında, mikroskobu başında çok mutludur. Orası bir ortaçağ kasabasıdır. O

mikroskopuyla yeni çağların ardındadır. Şu kuluçka makinası, kafesler içindeki deneylik hayvanlar ne olaki? Kimse bilmez. Yıllar 1876'yı gösteriyor. Biraz daha bekliyeceğiz. İlkönce, Şarbon mikroplarını bir ortama ekecek, bu yolla, Şarbon sporları dediğimiz, mikrobun bulaşmaya neden olan dayanıklı biçimini bulacaktır. Evet, Tüberküloz basilinin bulunması için daha bekliyeceğiz. O büyük buluşuna Berlin'de erişecektir. Şimdilik küçük bir kasaba doktorudur. Bir köy hekimidir. Verem nasıl bir hastalıktır? Sayrılık bilim ustalarına göre verem, vücut yapısına bağlı kendi kendine oluşan bir sayrılıktır. Bir veremli yapısı vardır. İşte böyle bir yapı hastalığın nedenidir, bu yapıyı taşıyanlar tutulurlar bu hastalığa. Koch bunları biliyor. Ama araştırmaları ona bir esinti getirmektedir: Verem kendiliğinden olamaz, bir nedeni olmalı, sakın bu bir minican, bir mikrop olmasın? Bunları düşünün, düşünün gündelik işlerini yapar, hastalarına bakar, bir okula gider, çocukların sağlığıyla ilgilenir. Sınıfın içi tozdan dumandan görünmüyor. Bu tozda her şey barnabilir. Öyleyse? Köy okulundan evine giderken çocuklarla karşılaşır. "Buğday Kadın, Gül ve Gökyüzü"nde şöyle işlemiştim bu karşılaşmayı:

Günaydın Robert Koch!

Günaydın çocuklar!

Haydi bakalım önce pencereleri

Haydi bakalım önce kapıları

Haydi bakalım önce akciğerlerinizi

Bir güzelce açınız açık havaya!

Üniversitelerin, okulların karşısında

Solmuş, kurumuş dalların karşısında

Bilgiler, varsayımlar, ölü denklemler karşısında

Taptaze ilk bilgidir güneşle, gökyüzü!

1882 yılının 31 Mart günü Berlin Fizyoloji Enstitüsü'nde bir genç adam konuşmaya başlar. İnsanoğluna şunu muştular sonunda:

Verem hastalığını doğuran mikrobu bulmayı başardım. Verem basilidir bu. İşte kanıt. Masanın üzerinde özel bir boya ile boyanmış incelekler, spreparadlar; mikroskopla bakılınca mavi bir ortamda pembe, kırmızı boyanmış basiller, bunlar verem basilleridir. Bugün, verem hastalığının Koch basilinden ileri geldiğini bir okul ya da halk ansiklopedisinden öğrenmek kolaydır.

Bu kolaylığa 11 Aralık 1843'de Alman kasabasında doğmuş Koch'un çocukluğundaki dağları aşarak varmıştır insanoğlu. Harz dağlarından, verem savaşının utkularına bakan bir gülümsemedir, doğa sevgisi ile araştırmacılığın bireşiminden doğan bir gülümseme, bilimin dağ yolundan inen bir insanı bir gülümseme.

DÜZEN DEDIĞİMİZ

Emekli bir doktor anlatıyor, yolda:

- Hastahaneye gittiğimde doktorları bir çıkar takımı halinde buldum. Gözcü ile dahiliyeci uyuşmuşlar. Gözcü, başhekim. Sağlık Kuruluna giriyoruz. Üç beş plörezili. Dahiliyeci açıklamalar yapıyor. Haydi dört beş ay hava değişimi. Bulduğumuz hastahane doğuda. Evet, kışlar sert anladık, anladık ama, her sağlık kurulunda dört beş plöreziliyle karşılaşmak için, bu hastalığın salgın olması gerekiyor. Biliyorsunuz tıp biliminde böyle bir hastalık yok. Bir gün nöbetçi idim. Yarın Sağlık Kuruluna çıkacak bu hasta dediler. Derece kağıdı hazırlanmış, ateş sabah düşüyor, akşam çıkıyor. Kan sedimentation'u artmış. Gözlem kağıdında hastanın sağ akciğerinde su toplandığı yazılı. Belirtiler bir güzel yazılmış. Radiografi yerine, radoskopi yapılmış ve orada, sağ akciğerde su gölgesi görüldüğü yazılı. Kulağımı hastanın sırtına koydum. Akciğerler demir gibi. Ateş? Ateş de yok. Otuzaltı yedi. Adam aslan gibi. Ne ise... Sabah Sağlık Kurulundayız. Adam geldi. Dahiliyeci, adamın plörezi geçirdiğini ve dört ay hava değişimi verilmesi gerektiğini söyledi. Ben:
- Peki, dedim, sırtını dinleyebilir miyim?
- Ama siz operatörsünüz?
- Olsun efendim. Benim hakkım değil mi?
- Ama siz bana hakaret ediyorsunuz.
- Neden doktor? Göreyim bu. Hava değişimi raporuna ortak imza atıyoruz. Benim hakkımdır dinlemek.
- Peki dinleyiniz.

Dinledim. “Sizin bulgularınızı bulamadım!” dedim.

Doktor:

- Elbette, dedi. Siz kulağınızla duyamazsınız, siz operatörsünüz.
- Film? Dedim.
- Film yok, dedi, radyoskopi yaptım, sağ akciğer kasidesi kapalıdır.
- Olsun, dedim, bir de birlikte görelim.
- Olmaz, dedi, nasıl kulaklarınız dinlemekle bir şey almıyorsa, gözleriniz de görmeyecektir.

Soğukkanlılığımı yitirmeden:

- Görmem, ya da göremem, ama, radioskopiye birlikte yapmayı istemek hakkımdır.

Dahiliyeciyi kulaklarına değin kızarak ve kızarak:

- Kabul etmiyorum, dedi ve bunu kendime bir hakaret sayıyorum.
- Hiç de hakaret yok bunda, dedim. Boyuna alınıyorsunuz. Ben yönetmeliğin bana verdiği hakkı kullanmak istiyorum.
- Bugün çalışamayacağım, dedi, ve hızla dışarı çıktı.

Biraz sonra beni başhekim çağırttı, gittim. Gülerek:

- Ne o dedi, bizim Dahiliyeciyi kızdırmışsın?
- Bilmem, dedim, kızdıracak bir şey söylemedim ve yapmadım.
- Anlaşınız canım!
- Nasıl anlaşalım? İsteğim basit: Plörezi hastalarının akciğer radioskopilerinde ben de bulunayım.

Başhekim durdu, sıkıntılı sıkıntılı güldü:

- İyi çalışmanın temeli mesele çıkarmamaktır, dedi.

— Hangi mesele? Anlıyamıyorum, diye karşılık verdim.

Başhekim çarketti:

— Peki, dedi, yarın sabah bakacaksınız, birlikte, ama... rica ederim, meseleyi büyütmeyin.

Bulduğumuz kentte elektrikler sabahları geliyordu. Ben sabahı beklemek zorundaydım. Öbür sabah, hastamın taburcu edildiğini öğrendim. Böylece, dahiliyeci ile radyoskopi yapmamız mümkün olmadı hastaya. Ve bir savaştır başladı, ben karşıda tek başıma, öte yanda gözcü başhekim, dahiliyeci, bakteriyolog.

Emekli doktor, bu öyküyü anlattıktan sonra:

— İşte bozulmasını istemedikleri düzen, bu. Sen karşılama çıktın mı, düzen bozuyorsun diye yükleniyorlar üstüne. Benim bildiğim düzen bilginin, erdemin, doğruluğun üzerine kurulur. Bilgisizliğin, namussuzluğun, yalancılığın adına ben düzen değil, düzensizlik derim. Düşünün bu olaylar, Türkiye'nin her yerinde her gününde oluyor. Neresinden tutayım? Yalancılık var, halkı aldatmak, halkı sömürmek, halkı namussuzluğa ortak etmek var, bilime ihanet etmek, tıp gibi kutsal bir bilgi dalını aşağılık çıkarlar uğruna kullanmak var, aşağılık çıkarlar uğruna bir çete gibi birleşip çalışmak ve bu dolabın karşısına çıkanlarla aşağılık bir şekilde, arkadan, türlü oyunlarla, curnallerle uğraşmak var. Ve, aman bu düzen bozulmasın!

İşte Türkiye'de insanca, halkça bir düzen isteyenlerin karşısına çıkanlar bunlar. Ve görüyorsunuz işte, savundukları, korumak istedikleri düzen bu! Bu düzene karşı çıktın mı, yalancılığa, namussuzluğa, kara bilisizliğe dayanan bu düzenin karşısına çıktın mı da, bu düzeni yıkıp yerine güzel, doğru, aydın bir düzen koymak istediğin zaman da çığılı basıyorlar. Aman düzeni yıkıyorlar, toplum düzenini yıkıyorlar!.. elbette namussuzluğun düzeni yıkılmalı, namusluğun düzeni kurulmalı. Elbette, elbette, sizin pis düzeninize son verilmeli. İnsan olarak, halk olarak, ulus olarak en doğal istek bu. Nasıl karşısına çıkabilirsiniz bu gerçek düzen isteğinin. O kötü düzende siz, halkın akciğerinde ayna ile dumanlar, gölgeler görüp

ziftleneceksiniz. Ama biz, yeni bir düzenle, halkın kutsal soluğundan, halkın akciğerlerinden bu dumanları, bu gölgeleri çekip çıkaracağız. Ulusu gerçek düzene, gerçek sağlığa kavuşturacağız. Ne olur açık hava!